

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Narva kolledž
Õppekava Keeleõpetaja mitmekeelses koolis

Terje Jatsenko

**RÄÄKIMISOSKUST ARENDAVAD ÕPPETEGEVUSED
ÜHEKSANDA KLASSI EESTI KEELE TEISE KEELENA
ÕPIKUTES**

Magistritöö

Juhendaja: Mare Kitsnik (Phd)

NARVA 2025

Lihlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Terje Jatsenko,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihlitsentsi), minu loodud teose “Rääkimisoskust arendavad õppetegevused üheksanda klassi eesti keele teise keelena õpikutes”, mille juhendaja on Mare Kitsnik, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile
4. Kinnitan, et lihlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Terje Jatsenko

20.01.2025

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kasutatud kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Summary

Proficiency in Estonian as a second language is very important for both the individual and the Estonian state. So far, students have many problems with their speaking skills, despite extensive Estonian language teaching at school. However, the switch to full Estonian language teaching will not solve the problems of Estonian language proficiency by itself. The teaching of Estonian should follow a communicative approach, including the development of students' speaking skills in such a way that they are able to communicate in Estonian both at school and outside school. However, studies have shown that in many Estonian language classes traditional methods are used, and students often have too few opportunities to speak freely in Estonian classes (Metslang, et al., 2013; Kitsnik, 2020; Bernhardt & Meristo, 2023).

The aim of the master's thesis „**Speaking skill-developing activities in ninth-grade Estonian as a second language textbooks**“ was to identify the types, volumes and sequences of speaking skill-developing activities in ninth-grade Estonian as a second language textbooks currently in use and to find their correspondence with theoretical principles of speaking skill development.

The research questions are:

1. What types of speaking activities are found in 9th grade Estonian as a second language textbooks and what are their proportions? How do the activities and their proportions correspond to the theoretical principles of speaking development?
2. What are the proportions of speaking activities designed as individual work, pair work, group work and whole-group work in ninth-grade EFL textbooks? How does this distribution correspond to the theoretical principles for developing speaking skills?
3. How are speaking activities organised in the ninth-grade textbooks of Estonian as a second language? How does this sequence correspond to the theoretical principles for developing speaking skills?

The thesis is written in Estonian.

The theoretical part consists of three chapters. The first chapter deals with the nature of speaking proficiency and the acquisition of speaking proficiency in the first and second

languages. The second chapter looks at the teaching of speaking skills using traditional methods and communicative approaches. The third chapter focuses on speaking activities - speaking exercises and speaking tasks - that develop speaking skills.

Documentary research has been used as a research method. Four textbooks of Estonian as a second language have been taken as research material. Three of them are currently used in the ninth grades of general education schools and should be suitable for B1 level. One of the textbooks under study is designed for B2.1 level (i.e. the beginning of B2) for the current weaker tenth grades and is also suitable for the stronger ninth grades. In this thesis, the speaking activities have been analysed both qualitatively and quantitatively, the speaking activities have been divided into different types and the proportions of the different types have been found.

In order to collect the research data, all the speaking activities have first been found in the textbooks and then tabulated together with their location in the textbook, the task instruction and the support material used to perform the activity. In the next step, the speaking activities have been broken down into exercises or tasks and their sub-types, and it has been determined whether the activities proposed in the textbook are intended to be performed alone, in pairs, in a small group or with a whole group of learners. Based on the data obtained, numerical summaries have been provided for each type of exercise or task in the textbook. Examples from the textbook are also given for each type. The sequence of speaking activities (exercises and tasks) is also summarised.

The results show that all the ninth-grade textbooks contain both speaking exercises and tasks. In three of the textbooks, they are relatively balanced, in one the exercises dominate. Of the types of speaking exercises, form modelling exercises are the most common. Of the types of speaking tasks, three textbooks are dominated by text production tasks, while in one textbook there is a balance between text production and interaction tasks. The results of the study show that in the three textbooks examined, speaking activities performed alone predominate, while in one textbook, a balance is found between learning activities with different numbers of speakers.

The conclusion answers the questions set, the aim of the master's thesis has been achieved. The next step of the research could deal with the use of the textbook tasks by the teachers.

SISUKORD

Sissejuhatus	8
1. RÄÄKIMISOSKUS JA SELLE OMANDAMINE.....	12
2. TEISE KEELE RÄÄKIMISOSKUSE ÕPETAMINE LÄBI AEGADE	15
2.1. Rääkimisoskuse õpetamine traditsiooniliste meetoditega	15
2.2. Rääkimisoskuse õpetamine kommunikatiivse lähenemise korral	16
3. RÄÄKIMISOSKUST ARENDAVAD ÕPPETEGEVUSED	20
3.1. Rääkimisoskust arendavad harjutused.....	22
3.2. Rääkimisoskust arendavad ülesanded	24
3.3. Rääkimistegevuste läbiviimine.....	27
4. UURIMISMATERJAL JA -MEETOD	30
4.1. Uurimismaterjal	30
4.2. Uurimismeetod	32
5. UURIMISTULEMUSED	35
5.1. Eesti keele õpik vene õppekeelega kooli 9. klassile (Siirak 2016).....	35
5.1.1. Harjutused eesti keele õpikus vene õppekeelega kooli 9. klassile (Siirak 2016) ..	35
5.1.2. Ülesanded eesti keele õpikus vene õppekeelega kooli 9. klassile (Siirak 2016)...	36
5.1.3. Rääkimistegevustes osalejate arv eesti keele õpikus vene õppekeelega kooli 9. klassile (Siirak 2016).....	38
5.1.4. Rääkimistegevuste järjestus eesti keele õpikus vene õppekeelega kooli 9. klassile (Siirak 2016).....	38
5.2. Eesti keele õpik „Minu eesti keel“ vene õppekeelega kooli 9. klassile (Mangus & Simmul 2021)	40
5.2.1. Rääkimisharjutused eesti keele õpikus „Minu eesti keel“ vene õppekeelega kooli 9. klassile (Mangus & Simmul 2021).....	41
5.2.2. Rääkimisülesanded eesti keele õpikus „Minu eesti keel“ vene õppekeelega kooli 9. klassile (Mangus & Simmul 2021).....	43
5.2.3. Rääkimistegevustes osalejate arv eesti keele õpikus „Minu eesti keel“ vene õppekeelega kooli 9. klassile (Mangus & Simmul 2021).....	44
5.2.4. Rääkimistegevuste järjestus eesti keele õpikus „Minu eesti keel“ vene õppekeelega kooli 9. klassile (Mangus & Simmul 2021).....	44
5.3. Eesti keele õpik vene õppekeelega koolile, 9. klass (Kitsnik 2004).....	47
5.3.1. Rääkimisharjutused eesti keele õpikus vene õppekeelega koolile, 9. klass (Kitsnik 2004).....	47
5.3.2. Rääkimisülesanded eesti keele õpikus vene õppekeelega koolile, 9. klass (Kitsnik 2004).....	49
5.3.3. Rääkimistegevustes osalejate arv eesti keele õpikus vene õppekeelega koolile, 9. klass (Kitsnik 2004).....	51

5.3.4. Rääkimistegevuste järjestus eesti keele õpikus vene õppekeelega koolile, 9. klass (Kitsnik 2004).....	52
5.4. Sõnajalaõis B2.1. Gümnaasiumi eesti keele kui teise keele õpik 1. osa (Kitsnik 2019).....	54
5.4.1. Rääkimisharjutused õpikus Sõnajalaõis B2.1. Gümnaasiumi eesti keele kui teise keele õpik 1. osa (Kitsnik 2019).....	54
5.4.2. Rääkimisülesanded õpikus Sõnajalaõis B2.1. Gümnaasiumi eesti keele kui teise keele õpik 1. osa (Kitsnik 2019).....	57
5.4.3. Rääkimistegevustes osalejate arv õpikus Sõnajalaõis B2.1. Gümnaasiumi eesti keele kui teise keele õpik 1. osa (Kitsnik 2019).....	59
5.4.4. Rääkimistegevuste järjestus õpikus Sõnajalaõis B2.1. Gümnaasiumi eesti keele kui teise keele õpik 1. osa (Kitsnik 2019).	60
6. UURIMISTULEMUSTE KOKKUVÕTLIK ARUTELU JA JÄRELDUSED.....	62
6.1. Esimene uurimisküsimus.....	62
6.2. Teine uurimisküsimus.	70
6.3. Kolmas uurimisküsimus.	77
6.4. Töö piirangud	79
6.5. Järeldused	79
KOKKUVÕTE.....	83
KASUTATUD KIRJANDUS	87
LISAD	92
Lisa 1.	92
Lisa 2.	104
Lisa 3.	114
Lisa 4.	123

Sissejuhatus

Eesti keele arengukava 2021–2035 eesmärk on tagada eesti keele toimimine Eestis esmase keelena igas eluvaldkonnas, anda igaühele õigus ja võimalus kasutada Eestis eesti keelt, säilitada ja tugevdada eesti keele mainet, eestikeelset kultuuri ning väärtustada teiste keelte valdamist (Eesti keele arengukava, 2021–2035). Statistikaameti andmetel moodustas 2024. aasta seisuga eesti emakeelega elanikkond Eestis ligikaudu 68% ja muu emakeelega 32%, sh vene keelt emakeelena kõnelejaid oli 22%. Suurem osa muukeelseid inimesi on kontsentreerunud Tallinnasse, Harjumaale, Ida-Virumaale ja Peipsi-äärsetele aladele. Muu kodukeelega õpilased õpivad eesti keelt teise keelena (ingl *second language*). Koolis toimuva eesti keele kui teise keele õppe eesmärk on õpilaste toimetulek eestikeelses ühiskonnas, sh suutlikkus jätkata õpinguid järgmise astme õppeasutuses, siseneda tööturule ning igakülgne lõimumine Eesti ühiskonda (Põhikooli riiklik õppekava, 2023).

Eesti keele kui teise keele õpe lähtub Euroopa keeleõppe raamdokumendi (Euroopa keeleõppe raamdokument, 2007) ja selle sõsarväljaande (Euroopa keeleõppe raamdokumendi sõsarväljaanne, 2023) põhimõtetest ning nendes kirjeldatud keeleoskustasemetest. Siiani pidid üheksanda klassi ehk põhikooli lõpetajad jõudma eesti keele B1-tasemeni, mida mõõdeti põhikooli lõpueksamil. B1-tase ehk iseseisva keeleoskaja madalam tase tähendab oskust mõista kõike olulist endale tuttavatel teemadel, nt kodu, kool, vaba aeg jm, esitada ladusaid, üldsõnalisi kirjeldusi oma huvivaldkonna teemade piires, väljendada oma mõtteid lihtsate seostatud lausetega, põhjendada lühidalt oma seisukohti, plaane, anda edasi jutu, raamatu, filmi jm sisu, koostada lihtsat seostatud teksti tuttavatel või huvi pakuval teemal, kirjutada isiklik kiri oma kogemustest ja muljetest, et tulla toime igapäevaelu olukordadega (Euroopa keeleõppe raamdokument, 2007). Endiselt on aga päevakorral küsimus, miks märkimisväärne osa eesti keelt teise keelena õppivatest õpilastest, vaatamata piisavale arvule eesti keele tundidele, ei omanda seda suhteliselt madala taseme keeleoskust. 2024. aasta eksami tulemused näitasid, et pärast üheksat aastat eesti keele õppimist sai ainult 53% põhikooli lõpetajaist B1-taseme. (Eksamite infosüsteem) Rääkimisoskuse puhul oli tulemus küll veidi kõrgem ehk 68% õpilaste rääkimisoskus vastas B1-tasemele. (Eksamite infosüsteem). Samas tuuakse eksami analüüsis välja, et eksami läbiviijad kipuvad rääkimisosas õpilasi suunama ja toetama ning kohati ka ülehindama, mistõttu ei pruugi rääkimisosa punktid näidata õpilaste tegelikku taset päris objektiivselt (Roosna & Schiffer, 2024).

Alates 2024. aasta 1. septembrist algas Eestis üleminek täielikult eestikeelsele õppele. Üleminek algas esimestest ja neljandatest klassidest ning aastaks 2030 peaks kogu õppetöö Eesti üldhariduskoolides toimuma eesti keeles. Üleminek ei lahenda eesti keele oskuse probleeme aga iseenesest. Eestikeelsele õppele üle läinud klassides tõusevad nõudmised eesti keele oskusele märgatavalt. Ainult viibimine eestikeelsetes tundides ei pruugi aga keeleoskust, sh eriti rääkimisoskust, piisavalt arendada. Vajadus hea keeleõppe järele säilib ka eestikeelsele õppele veel mitte üleminevates klassides. Seetõttu on rääkimisoskuse õpetamine kiiret arendamist vajav valdkond.

Eesti keele õpe peaks toimuma kommunikatiivse lähenemise põhiselt, sh peaks arendama õpilaste rääkimisoskust sel viisil, et õpilased oleksid võimelised suhtlema eesti keeles nii koolis kui ka väljaspool kooli. Uuringud (Metslang, *et al.*, 2013; Kitsnik, 2020; Bernhardt & Meristo, 2023; Kundla, 2023) on aga näidanud, et paljudes eesti keele tundides kasutatakse pigem traditsioonilisi meetodeid: loetakse tekste, õpitakse grammatikareegleid ja tehakse kirjalikke grammatikaharjutusi. Samuti kulub tundides palju aega eksamiülesannete drillimisele. Vaba rääkimise võimalusi on õpilastel eesti keele tundides aga tihti liiga napilt. Ka eksamitulemuste analüüsis on välja toodud, et eksamil on näha eksamitüüpi ülesannete drillitust ning vähest vaba keelekasutuse oskust (Roosna & Schiffer, 2024).

Õppetegevused valib ja viib tunnis läbi õpetaja, keda seejuures mõjutavad kasutatavad õppematerjalid (Kitsnik, 2020). Uuringud on näidanud, et õpetajad toetuvad õpikutele küllaltki palju (Kitsnik & Mikk, 2021; Mikk & Kitsnik, 2025). Õppematerjale oleks vaja pidevalt arendada ja nende sisu ning tõhusust uurida (Tomlinson, 2012). Eesti keele kui teise keele kooliõpikuid on seni uuritud peamiselt üksikõpikute kaupa ning kõigi osaoskuste õpetamist hõlmates (Kaskman & Küppar, 2010; Kebbinau, 2013; Kitsnik, 2014; Novak, 2021). 2003. aastal on uuritud eesti keele kui teise keele 4.–9. klassi eesti keele õpikute sarja sõnavara sobivust sihtrühmale (Asser *et al.*, 2004). Rääkimisoskuse arendamist eesti keele kursustel täiskasvanutele on uurinud Mare Kitsnik ja Katrin Mikk (Kitsnik & Mikk, 2021; Mikk & Kitsnik, 2025). Rääkimistegevusi täiskasvanute B1-taseme õppekomplektides on uurinud Mare Kitsnik (Kitsnik, 2023, 2024). Rääkimisoskust arendavaid tegevusi põhikooli eesti keele erinevates õpikutes ei ole magistritöö autorile teadaolevalt uuritud.

Magistritöö eesmärk on selgitada välja üheksanda klassi eesti keele teise keelena õpikutes esinevate rääkimisoskust arendavate õppetegevuste tüübid, mahud ja järjestus ning leida

rääkimisoskust arendavate õppetegevuste vastavus rääkimisoskuse arendamise teoreetilistele põhimõtetele. Uurimismaterjaliks on neli eesti keele kui teise keele õpikut. Kolm neist (õpikud 1–3) on praegu üldhariduskoolide üheksandates klassides kasutatavad ning peaksid sobima B1-taseme saavutamiseks. Üks uuritav õpik (õpik 4) on loodud B2.1-tasemele (ehk B2 alguse jaoks) praegustele nõrgematele kümnendatele klassidele ning sobib ka tugevamatele üheksandatele klassidele.

Õpik 1. Aino Siirak (2016). Eesti keele õpik vene õppekeelega kooli 9. klassile. Tallinn: Koolibri.

Õpik 2. Inga Mangus, Merge Simmul (2021). „Minu eesti keel“: eesti keele õpik vene õppekeelega koolile. 9. klass. Tallinn: Kirjatark.

Õpik 3. Mare Kitsnik (2004). Eesti keele õpik vene õppekeelega koolile. 9. klass. Tallinn: Ilo.

Õpik 4. Mare Kitsnik (2019). „Sõnajalaõhis“: gümnaasiumi eesti keele kui teise keele õpik 1. osa B2.1. Tallinn: Koolibri.

Kõik uuritavad õpikud kuuluvad vastavasse õppekomplekti ehk nende juures on veel töövihikud, kuulamismaterjalid jm. Rääkimisoskust arendavad õppetegevused on aga õpikutes ja seetõttu ei kuulu komplektide muud materjalid magistritöö uurimismaterjali hulka.

Vastavalt töö eesmärgile on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

1. Millised rääkimisoskust arendavad õppetegevused esinevad üheksanda klassi eesti keele kui teise keele õpikutes ja millised on nende osakaalud? Kuidas õppetegevused ja nende osakaalud vastavad rääkimisoskuse arendamise teoreetilistele põhimõtetele?

2. Millised on üheksanda klassi eesti keele kui teise keele õpikutes individuaalse tööna, paaristööna, rühmatööna ja kogu õpperühma tööna kavandatud rääkimistegevuste osakaalud? Kuidas see jaotus vastab rääkimisoskuse arendamise teoreetilistele põhimõtetele?

3. Kuidas on rääkimistegevused üheksanda klassi eesti keele kui teise keele õpikutes järjestatud? Kuidas vastab järjestus rääkimisoskuse arendamise teoreetilistele põhimõtetele?

Magistritöö koosneb sissejuhatausest, kuuest peatükist, kokkuvõttest, kasutatud kirjanduse loetelust, ingliskeelsest resümeest ja neljast lisast. Esimeses peatükis on käsitletud rääkimisoskuse olemust ja rääkimisoskuse omandamist esimeses ja teises keeles. Teises

peatükis on vaadeldud rääkimisoskuse õpetamist traditsiooniliste meetodite järgi ja kommunikatiivse lähenemise korral. Kolmandas peatükis on keskendutud rääkimisoskust arendavatele õppetegevustele – rääkimisharjutustele ja rääkimisülesannetele. Neljandas peatükis on tutvustatud uurimismaterjali ja uurimismeetodit ning viiendas peatükis on esitatud magistritöö uurimistulemused. Kuuendas peatükis on kokkuvõtlik arutelu ja järeldused.

1. RÄÄKIMISOSKUS JA SELLE OMANDAMINE

Suhtlemisoskusel on ühiskonnas toimetulekuks oluline roll (Soodla *et al.*, 2015). Suhtlemisoskus on võime väljendada oma mõtteid ja tundeid arusaadavalt, suhtlusolukorda ja suhtluspartnereid arvestavalt ning oma arvamusi esitada ja põhjendada. Suhtlemisoskus koosneb teksti vastuvõtmise oskusest (kuulamine ja lugemine) ning teksti loomise oskusest (rääkimine ja kirjutamine) (Hint *et al.*, 2020). Rääkimisoskus on suhtlemisoskuse oluline osa. Rääkimisoskuseks peetakse võimet moodustada suulist teksti tähenduste loomiseks ja edastamiseks ühele või mitmele kuulajale (Chaney & Burk, 1998; Thornbury, 2005). Rääkimisoskust nimetatakse kohati ka kõnelemisoskuseks (Kärtner, 2000). Siinses magistritöös on läbivalt kasutatud ainult mõisteid *rääkimine* ja *rääkimisoskus*, nagu ka Euroopa keeleõppe raamdokumendis (EKR, 2007, 2023).

Rääkimisoskus jaguneb suuliseks tekstiloomeks ja suhtluseks (EKR, 2023). Suuline tekstiloometähendab pikemat juttu oma mõtete ja tunnete väljendamiseks, kogetud sündmustest jutustamiseks, arvamuse avaldamiseks ja põhjendamiseks. See võib olla kirjaliku teksti ettelugemine, teate edastamine, arvamuse esitamine, ettekande esitamine, kõne pidamine jmt. (EKR, 2023) Suuline suhtlus tähendab interaktiivset keelelist tegevust, milles osaleb mitu inimest, kes on kordamööda nii kõneleja kui kuulaja rollis (Hausenberg *et al.*, 2008). Suhtluses osalejad peavad vaba mõttevahetust, teevad eesmärgipärast koostööd, suhtlevad näiteks kaubandus-teenindusasutustes, peavad formaalsemaid arutelusid, vahetavad infot, küsivad ja vastavad, diskuteerivad (EKR, 2023, lk 80–92). Siinses magistritöös on suuline suhtlus jagatud vestluseks ja arutluseks.

Rääkimine on keeruline oskus, hõlmates mitut alaoskust: kõigepealt on vaja edastatav tekst luua mõistetasandil, seejärel luua see tekst keeleliselt ning lõpuks välja öelda. (Goh, 2016; Levelt, 1989) Rääkimine, eriti suheldes, on üldjuhul kiire protsess, milles ei ole aega ette valmistada, vaid tuleb kuulata vestluspartnerit ning väljendada improviseerides ja kõiki endal olemasolevaid keelelisi ressursse kasutades (Thornbury, 2005).

Esimeses keeles rääkimisoskuse alused omandavad kõik väikelapsed paari esimese eluaastaga. Laste keeleomandamise selgitamiseks on läbi aegade välja pakutud erinevaid teooriaid. Tänapäevaseid konstruktivistlikke ja kasutuspõhiseid teooriaid esindavad teadlased on ühisel arvamusel, et rääkimisoskuse omandamiseks on vaja kuulda palju loomulikku keelekasutust, ise palju keelt kasutada ja motivatsiooni (Vihman, 2018). Esimest

keelt omandav laps kuuleb üldjuhul palju loomulikku keelekasutust, sest teda ümbritsevad inimesed kasutavad keelt. Samas sõltub keelekasutuse kuulmine perest, kus laps elab. Keeleteadlased on näidanud, et väikelapse rääkimisoskus sõltub sellest, kui palju ja millist keelekasutust ta iga päev kuuleb (Kütt, 2023).

Rääkimisoskuse arenguks on lisaks keele kuulmisele vaja seda ka ise palju kasutada. Lapsed hakkavad kuuldud keeles tähele panema sagedasi keeleüksusi, nt *annapall*, *eitaha*, ja seejärel neid kordama ning lõpuks ka ise moodustama. Keeleüksuste omandamist mõjutab nende sagedus kuuldud keeles (Vihman, 2018). Eesti laste rääkimisoskuse puhul on samuti näidatud, et kõigepealt hakkavad lapsed kasutama eesti keeles kõige sagedamini esinevaid käändevorme (Argus, 2003) ja verbivorme (Vihman & Vija, 2006). See ei toimu enamasti teadlikult õppides, vaid lapsed omandavad keelt pigem alateadlikult.

Lastel on tugev motivatsioon rääkima hakata, sest nad tahavad suhelda neid ümbritsevate inimestega ja inimesed reageerivad laste rääkimiskatsetele üldjuhul positiivselt (Halliwell, 1992; Vihman, 2018; Argus *et al.*, 2021). Esimese keele rääkimisoskus areneb edasi kogu elu jooksul. Keerukamad rääkimistegevused vajavad ka esimeses keeles teadlikku õppimist, näiteks õpitakse koolis või töö juures väitlema, kõnet pidama jmt.

Teise keele rääkimisoskus areneb üldiselt samamoodi kui esimese keele rääkimisoskus. Ka teises keeles rääkima hakkamiseks on vaja kõigepealt palju keelt kuulda ning seejärel ise kasutada proovida. Samuti on vaja rääkimismotivatsiooni. (Kitsnik, 2019b) Kui teist keelt omandatakse keelekeskkonnas, siis omandatakse ka teine keel alateadlikult, keelereegleid teadmata, kopeerides kuuldut, matkides hääldust ja intonatsiooni (Halliwell, 1992; Krashen, 2009: 26–27; Ruutmets *et al.*, 2010). Sageli aga õpitakse teist keelt rääkima koolis, väljaspool otsest keelekeskkonda. Sel juhul ei arene teise keele rääkimisoskus nii kiiresti ja tõhusalt kui esimeses keeles. Põhjuseid on siinkohal mitu. Kõigepealt ei saa teise keele õppijad õpitavat keelt nii palju kuulda kui esimese keele omandaja. Samuti ei saa ta nii palju keelt kasutada kui esimese keele omandaja. (Kitsnik, 2019b) Teise keele omandamise motivatsioon on tihti madalam kui esimese keele puhul (Metslang *et al.*, 2013). Teise keele omandamine pole õpilasele sageli esmavajadus. Igav ning liiga teoreetiline õpe võib tekitada ka demotivatsiooni (Kitsnik & Sooalu, 2020).

Kokkuvõttes on rääkimisoskus suhtlemisoskuse oluline osa, mis võimaldab moodustada suulist teksti tähenduste loomiseks ja edastamiseks. Rääkimisoskus jaguneb suuliseks

tekstiloomeks ja suhtluseks. Rääkimine on kiire protsess, mis ei võimalda pikka ettevalmistust ning rääkija peab kasutama oma olemasolevat keeleressursi ja improviseerima. Rääkimisoskuse omandamiseks nii esimeses kui ka teises keeles on vaja kuulda rohkelt autentset keelt, ise palju keelt kasutada ja rääkimismotivatsiooni. Kui teist keelt ei omandata keelekeskkonnas nagu esimest keelt ja see pole esmavajadus, võib rääkimisoskuse omandamine kulgeda aeglasemalt.

2. TEISE KEELE RÄÄKIMISOSKUSE ÕPETAMINE LÄBI AEGADE

Kui keele omandamine toimub alateadlikult, siis keele õppimine ja õpetamine on teadvustatud protsessid (Kaivapalu & Martin, 2010). Läbi aegade on teise keele õpetamiseks välja töötatud eri lähenemisi ja eri meetodeid. Lähenemine (ingl *approach*) on seejuures üldisem arusaam keele olemusest, omandamisest ja õppimisest (Richard & Rodgers, 2006). Meetod (ingl *method*) on aga õppetegevuste, õppematerjalide jmt konkreetsem kirjeldus (Larsen-Freeman & Anderson, 2016). Alati ei ole lähenemise ja meetodi eristamine siiski nii selge (Argus *et al.*, 2021, lk 61). Õppetegevused (ingl *learning activities*) on tegevused, mida kasutatakse, et luua tingimused õppimiseks (Kitsnik & Hallas, 2016). Õppetegevused valib keeletundi õpetaja, kes on seejuures sageli mõjutatud kasutatavast õppematerjalist (Kitsnik, 2020). Teise keele õppeks on välja töötatud väga palju õppetegevusi eri osaoskuste, grammatika ja sõnavara õppimiseks (vt Richards, 2006; Larsen-Freeman & Anderson, 2016). Õppematerjalideks (ingl *learning materials*) võivad olla nii spetsiaalselt aine õpetamiseks loodud materjalid (õpikud, töövihikud, töölehed jm) kui ka erisugused autentset materjalid (videod, tekstid netiportaalidest, sotsiaalmeedia postitused, ilukirjanduslikud teosed, filmid jpm), mida kasutatakse õppe-eesmärgil.

Eri lähenemiste ja meetodite korral on rääkimisoskust õpetatud eri viisil. Läbi aegade on kõige kasutatavamad olnud traditsioonilised ja kommunikatiivsed meetodid. Osas 2.1 kirjeldatakse rääkimisoskuse õpetamist traditsiooniliste meetodite korral ning osas 2.2 keskendutakse rääkimisoskuse õpetamisele kommunikatiivses keeleõppes.

2.1. Rääkimisoskuse õpetamine traditsiooniliste meetoditega

Traditsioonilised meetodid keeleõppes on õpetajakesksed ehk õpetaja jagab õppijatele teadmisi keele kohta ja kontrollib õppijate keelekasutust. Esimene ja kaua aega keeleõppes domineerinud meetod on grammatika-tõlkemeetod (ingl *grammar translation method*), mille aluseks on keele struktuuri tundmaõppimine. See keeleõppemeetod võeti kasutusele juba aastasadu tagasi ladina keele õpetamisel ning 19. sajandil kujunes grammatika-tõlkemeetodist võõrkeelte õpetamise standard. Selle meetodi korral keskendutakse tekstide lugemisele ja tõlkimisele, grammatikareeglite ja sõnade õppimisele ning kirjalike grammatikaharjutuste täitmisele. Õpetaja parandab õppijate kõik vead. Eeldatakse, et sel viisil omandatud oskused kanduvad üle ka rääkimisoskuseks. (Kingisepp & Sõrmus, 2000; Larsen-Freeman & Anderson, 2016)

Audiolingvaalne meetod (ingl *audio-lingual method*) on suunatud suulisele keeleõppele. Selle rajajad vaatlesid keeleõpet kui mehaanilist harjumuste tekitamist ja keeleõpe põhines dialoogide ja tervete lausekonstruktsioonide kordamisel. Sõna-sõnalt pähe õpitud laused, mis küll näevad ette sõnade asendamist fraasis, ei soodusta aga iseseisvat kõne produtseerimist ja lausete moodustamist. Kogu õppetöö on üles ehitatud öeldu kordamisele ja päheõppimisele. (Kingisepp & Sõrmus, 2000, Larsen-Freeman & Anderson, 2016)

2.2. Rääkimisoskuse õpetamine kommunikatiivse lähenemise korral

1960. aastail hakati teise keele õppes kasutama kommunikatiivset lähenemist (ingl *communicative approach*), kuna varasemad, suures osas grammatikapõhised keeleõppemeetodid, polnud end õigustanud õppijate suhtlemisoskuse arendamisel. Erinevalt traditsioonilistest meetoditest, milles lähtuti peamiselt keele grammatilisest süsteemist, lähtub kommunikatiivne keeleõppe meetod eelkõige keelest kui suhtlusvahendist ning keeleõpetuse eesmärgiks peetakse suhtluspädevuse (ingl *communicative competence*) arendamist. Suhtluspädevuse mõiste võttis kasutusele Dell Hymes, kes nägi lisaks lingvistilisele pädevusele olulisena ka sotsiolingvistilist pädevust, mis eeldab lisaks reeglite teadmisele oskust erinevaid grammatilisi vorme suhtluses sobivalt kasutada. (Hausenberg *et al.*, 2004) Tuntud on Michael Canale'i ja Merrill Swaini suhtluspädevuse mudel, mille osad on lingvistiline pädevus, sotsiolingvistiline pädevus, strateegiapädevus (oskus kompenseerida oma keeleoskuse puudujääke), diskursuspädevus (sidusa teksti tajumine ja loomine) (Kaivapalu, 2021). Canale'i ja Swaini (1980) järgi tugineb kommunikatiivne lähenemine keeleõppele järgmistele põhimõtetele: keeleoskus esineb vaid kontekstis ning on seotud maailmatundmise ja isikuomadustega; keeleteadmised on keeleoskuse osa, mida peab oskama rakendada; et keeleteadmisi rakendada, peab teadma keelekasutuse suhtlusnorme. Seega ei piirdu keeleoskus vaid keele struktuuri ja sõnavara tundmisega, vaid õppija peab oskama õpitut kasutada erinevates suhtlusolukordades ja erinevatel eesmärkidel.

Kommunikatiivse lähenemise järgi on keeletunnis vaja õpitava keelega võimalikult palju kokku puutuda ja seda kasutada. Esiteks on selleks vaja saada palju autentset keelelist sisendit ehk kuulda ja lugeda päriselulisi loomulikke tekste, mitte keeleõppe eesmärgil koostatud mõnevõrra kunstliku keelekasutusega tekste. Tekstid on seejuures seotud õppijaile vajalike suhtlusolukordadega (nt ostlemine, tööle kandideerimine, reisimine). Teiseks on erinevalt traditsioonilistest meetoditest kasutusel palju aktiivõppemeetodeid: paaristöö ja rühmatöö, rollimängud, projektid jmt, mida kasutades täidavad õppijad elulisi ja

tähenduslikke suhtlusülesandeid ning saavad õpitavat keelt palju kasutada. (Richards, 2006) Õpetaja ei juhi õppeprotsessi nii rangelt nagu traditsiooniliste meetodite puhul. Ka ei jagata õppijaile palju selgitusi ega õpetata reegleid. Õpetaja valib õppetekstid ja loob suhtlusolukorrad ning suunab ja abistab õppijaid vajaduse korral. Tunnis kasutatakse peamiselt õpetatavat keelt. Õppijate vigadele ei keskenduta, vaid lastakse õppijate keelel loomulikult viisil areneda. (Kingisepp & Sõrmus, 2000) Kommunikatiivse keeleõppe arendusena on tuntud sisupõhine keeleõpe, lõimitud aine- ja keeleõpe ning ülesandepõhine keeleõpe (Kingisepp & Sõrmus, 2000; Richard & Rodgers, 2006).

Sisupõhine keeleõpe (ingl *content based language learning*) tähendab, et keel ei ole õppimise eesmärk, vaid vahend mingi huvitava ja kasuliku teema õppimiseks. Keskendutakse sisu õppimisele, keelt õpitakse suuremas osas märkamatu ja teadlikule keeleõppele keskendutakse sel määral, mis on vajalik sisu mõistmiseks. Sellise õppimise puhul on õppijail tugevam motivatsioon keelt õppida. (Richards & Rodgers, 2006) Tundides loetakse ja kuulatakse teemakohaseid tekste ning räägitakse ja kirjutatakse nende põhjal. Õppijaid hinnatakse peamiselt teema sisu omandamise järgi, mitte keelekasutuse järgi. Sisupõhisest keeleõppes on arenenud lõimitud aine- ja keeleõpe ehk LAK-õpe (ingl *content and language integrated learning ehk CLIL*). LAK-õppes keskendutakse õppimisel nii ainesisule kui ka keelele võrdselt. (Mehisto *et al.*, 2010)

Ülesandepõhises keeleõppes (ingl *task-based language learning*) keskendutakse eluliste ja tähendusrikaste ülesannete täitmisele (nt käiakse juuksuris, osaletakse tööintervjuul jmt), mille juures õppijad peavad jõudma mingi konkreetse tulemuseni. Tunnis antakse õppijaile kõigepealt ülesanne, mida nad proovivad täita. Õpetaja jälgib õppijate tegevust ja fikseerib täiendamist vajavad keeleteemad. Seejärel keskendutakse nende keeleteemade selgitamisele ja harjutamisele. Õpetaja parandab õppijate vigu. (Ellis, 2009)

Puhas kommunikatiivne õpe sobib teadlaste arvates igale keeleoskustasemele, kuid õppijad, kes on akadeemilisema mõtteviisiga, ei pruugi olla rahul, kui neile keelereegleid ei selgitata ja nende vigadega ei tegeleta. Samuti peetakse kommunikatiivse keeleõppe puuduseks uue materjali vähest õpetamist, mistõttu õppijad peavad selle nagu iseenesest omandama. (Argus *et al.*, 2021, lk 68)

Kommunikatiivne lähenemine on Euroopa teise keele õppes tänapäeval domineeriv ning sellele tugineb ka Euroopa keeleõppe raamdokument (EKR, 2007, 2023), mis on Euroopas

teiste keelte õppe aluseks. Tänapäeval aga ei tähtsustata üle ühegi meetodi puhast järgmist, vaid pigem eelistatakse kasutada kombineeritud meetodeid. Seega saab kommunikatiivset õpet kombineerida vajaliku grammatika- ja sõnavaraõppega. (Argus *et al.*, 2021, lk 82)

Kommunikatiivse lähenemise korral on rääkimisoskusele kui suhtlusoskuse olulisel komponendil õppes väga tähtis roll ja sellele tuleks pöörata palju tähelepanu. Rääkimisoskust ei saa omandada, õppides eraldi sõnu ja reegleid. Rääkimisoskuse omandamiseks on vaja omandada keelekonstruktsioonid ehk sõnavara ja grammatika ühendid, nt *lähme õue, lähme koju, lähme poodi; hakkame sööma, hakkame minema, hakkame lõpetama*. Piisav konstruktsioonide varu võimaldab keelt kiiresti ja poolautomaatselt kasutada, ilma milleta ei ole rääkimine võimalik. (Kitsnik, 2018, 2019b) Omandada tuleb ka oskus väljendada erinevaid keelefunktsioone (nt küsimine, nõustumine, keeldumine, tänamine) (Euroopa keeleõppe raamdokument, 2007, 2023). Rääkimisoskus on aga kompleksne oskus, mis koosneb lisaks keeleliste oskustele (keelekonstruktsioonide valdamine ja nende hääldamise võime) veel teksti loomise oskusest (teksti ülesehitus, pausid jm) ja suhtlusstrateegiate valdamisest (väljenduse valik, teiste sõnadega väljendamine jmt) (Goh, 2016)

Keeleoskuse, sh rääkimisoskuse arengut näitavad keeleline keerukus (ingl *complexity*), täpsus (ingl *correctness*) ja sujuvus (ingl *fluency*). Keele keerukuse arenguks on vaja omandada uusi keelekonstruktsioone ning osata neid kasutada eri suhtlusfunktsioonide väljendamiseks ja eri suhtlustoimingute sooritamiseks. Rääkimise täpsuse all mõistetakse keelekasutust sellisel viisil, mis ei mõjuks emakeelekõnelejaile häirivalt. Siia kuulub nii keelekonstruktsioonide valik kui ka nende hääldamine. Rääkimise sujuvus tähendab oskust kõnelda loomuliku tempoga, kasutada loomulikke pause ja parandada oma ütlist loomulikult viisil. (Kaivapalu & Martin, 2010; Kitsnik, 2018, 2019b).

Rääkimisoskuse kompleksse olemuse tõttu on selle õppimiseks vaja kasutada kombineeritult erisuguseid rääkimistegevusi: nii keelelise eesmärgiga harjutusi (vt osa 3.1) kui ka suhtluseesmärgiga ülesandeid (vt osa 3.2). Nii harjutused kui ka ülesanded peaksid seejuures olema kaasahaaravad, aktiivsed ja jõukohased. Kaasahaaravus tähendab, et õppijad soovivad õppetegevusi täita ja tunnevad sellest õpirõõmu. Aktiivsus tähendab õppijate suurt rääkimismahtu ja eri tüüpi tegevuste täitmist. Jõukohasus tähendab vastavust õppijate keeleoskustasemele ja üldisele kognitiivsele arengule. Liiga keerulised, aga ka liiga lihtsad õppetegevused pärsivad õpilaste soovi neid täita. Kaasahaaravust võimaldavad elulised ja

õppijaile tähenduslikud õppetegevused. Õpilane peab neis ära tundma tavaelus ettetulevaid olukordi. Aktiivsust võimaldavad saavutada erisugused aktiivõppemeetodid (rollimängud, probleemülesanded, infolünga ülesanded). (Kitsnik, 2020; Baum-Valgma & Šmõreitšik, 2010). Nii kaasahaaravuse kui aktiivsuse saavutamiseks on sobiv kasutada ka mängustamist (ingl *gamification*), mis tähendab mänguliste elementide (nt põnevad ja turvalised väljakutsed, ettearvamatus, improvisatsiooniline suhtlemine ja koostöö, tugevad emotsioonid) lisamist tavapäraselt mittemängulistele tegevustele, nt harjutustele ja ülesannetele (vt lähemalt Kitsnik, 2019b; Kitsnik & Pärn, 2024).

Kokkuvõttes on aegade jooksul teise keele õpetamiseks välja töötatud mitmesuguseid lähenemisi ja meetodeid. Traditsiooniliste meetodite järgi õppides ei pöörata rääkimisoskusele eraldi tähelepanu. Tänapäeval tunnustatud kommunikatiivse lähenemise korral on rääkimisoskuse arendamisel keskne roll. Rääkimisoskuse õpetamiseks kombineeritakse mitmesuguseid õppetegevusi: keelelise eesmärgiga harjutusi ja suhtluseesmärgiga ülesandeid, mis kõik peavad olema kaasahaaravad, aktiivsed ja jõukohased. Harjutuste ja ülesannete täitmine arendab suulise teksti keerukust, täpsust ja sujuvust.

3. RÄÄKIMISOSKUST ARENDAVAD ÕPPETEGEVUSED

Rääkimisoskust aitavad kaudselt arendada kõik õppetegevused. Kuulamis- ja lugemistegevused annavad keelelist sisendit, mis on rääkimisoskuse arenemiseks hädavajalik (Krashen, 2009). Kirjutamistegevused aitavad arenda tekstiloomeskusel, mis on ka rääkimisoskuse osa (EKR, 2007, 2023). Grammatika- ja sõnavarategevused arendavad keelelist keerukust ja täpsust (Kitsnik, 2019b), mida on vaja ka rääkides.

Magistritöös on võetud vaatluse alla ainult rääkimistegevused ehk sellised õppetegevused, mida tehes loovad õppijad suulist teksti, mis on pikem kui üks sõna ning mis kannab tähendust (Mikk & Kitsnik, 2025). Teise keele õppes kasutatakse mitmesuguseid rääkimistegevusi, mida eri autorid nimetavad ja rühmitavad mõnevõrra erinevalt.

Piret Kärtner nimetab oma metoodikavihikus (2001) kõiki rääkimistegevusi harjutusteks, mille ta jagab kolmeks tüübiks: esiteks harjutused, mille eesmärgiks on jäljendada/kopeerida teatud keelelist mudelit; teiseks kõnearendusharjutused, mis on suunatud sõnavara ja lausemallide kinnistamisele, ning kolmandaks soravusharjutused, mis arendavad rääkimisladusust.

Richards (2006) jagab rääkimistegevused keeletunnis samuti kolmeks: mehaaniline harjutamine, tähenduse harjutamine ja suhtlemise harjutamine. Mehaaniline harjutamine (ingl *mechanical practice*) tähendab tegevusi, mida õpilane võib sooritada ka tähendusse süvenemata, nt kordamisharjutused, millega harjutatakse grammatiliste vormide või muude keeleliste elementide kasutamist. Need harjutused on täielikult kontrollitud ehk neil on olemas ainuõiged vastused. Tähenduse harjutamise tegevustes (ingl *meaningful practice*) peab õppija tegema harjutamise käigus mõtestatud valikuid, nt harjutatakse linna kaardi abil asukoha kirjeldamist tagasõnade *peal, all, kõrval, ees, taga* jmt kasutamisega. Ka need harjutused on kontrollitud ning neil on olemas õiged vastused, kuid teatud määral varieeruvad. Suhtlemise harjutamise tegevustes (ingl *communicative practice*) keskendutakse suhtlemise harjutamisele elulises kontekstis. Õppijad jagavad omavahel päris teavet, näiteks joonistavad ise oma koduümbruse kaardi ja juhatavad kaaslasele teed oma koju. Sellistes tegevustes kasutavad õppijad kõiki neile teadaolevaid sõnu ja grammatilisi struktuure ning harjutusel ei ole ainuõiged vastused. (Richards, 2006)

Thornbury (2005) jagab rääkimisoskust arendavad õppetegevused: teadlikuks saamise tegevused (ingl *awareness-raising activities*), kohanemistegevused (ingl *appropriation activities*) ja automaatsustegevused (ingl *autonomy activities*). Teadlikuks saamise tegevustes tutvuvad õppijad õpitava keele suulise tekstiga või sama tüüpi tekstidega ning õpivad õpetaja ja õpiku toel märkama selle teksti erijooni: millist sõnavara kasutatakse, millised grammatilised vormid esinevad, milline on teksti ülesehitus jmt. Kohanemistegevustes harjutatakse õpitavat teksti nii, et loetakse seda häälega või õpitakse pähe. Autonoomiategevuste esimene aste on osaliselt autonoomsed tegevused, milles osa teksti on ette antud, osa tuleb aga sellele ise lisada. Teine aste on päris autonoomsed rääkimistegevused, milles õppijail tuleb iseseisvalt erisuguseid suhtlusolukord lahendada. Autonoomseid tegevusi nimetab Thornbury seejuures ülesanneteks (ingl *tasks*).

Kitsnik (2023, 2024) ning Kitsnik ja Mikk (2025) jagavad rääkimistegevused harjutusteks ja ülesanneteks. Harjutustel on keeleline eesmärk ehk harjutust tehes keskendutakse peamiselt mingite keelenähtuste harjutamisele. Harjutused jagunevad omakorda täielikult reproduktiivseteks ehk väga suure toetusega harjutusteks ning väiksema toetusega ehk osaliselt produktiivseteks harjutusteks. Täielikult reproduktiivsed harjutused on ette antud fraaside, lausete, tekstikatkete ettelugemine või järelekordamine, sh ka päheõpitud teksti (luuletuse, dialoogi vm) ettekandmine. Siia kuuluvad ka küsimustele vastamine (kui vastus on ette teada) ning ümberjutustused (kui ka kuulajad on tekstiga varem tutvunud). Nendes harjutustes ei produtseeri õppijad keelt iseseisvalt. Osaliselt produktiivsed harjutused on veidi väiksema toetusega ja õppijad peavad keelt veidi ka produktiivselt kasutama. Siia kuuluvad näiteks lünkadega laused, dialoogid ja jutud, milles õppijad peavad lüngad täitma teiste sõnadega, ning tekstide ümberjutustused (kui kuulajad pole varem tekstiga tutvunud). Harjutustel on üldjuhul olemas õiged vastused. Ülesannetel on suhtluseesmärk ning ülesandeid täites kasutavad õppijad kõiki oma keelelisi ressursse ilma neist ühelegi spetsiaalselt keskendumata. Rääkimisülesannetel ei ole ka kindlaid ettemääratud vastuseid, vaid need kujunevad ülesande käigus vastavalt osalejate otsustustele.

Magistritöös on rääkimistegevused jagatud harjutusteks (vt osa 3.1) ja ülesanneteks (vt osa 3.2), sest kõige olulisemaks on peetud teha selget vahet rääkimisoskust ettevalmistavate ja toetavate, keelelise eesmärgiga õppetegevuste ning vaba rääkimise oskust arendavate, suhtluseesmärgiga õppetegevuste vahel.

3.1. Rääkimisoskust arendavad harjutused

Rääkimiseks vajavad õppijad sõnade, sõnavormide ning fraasi- ja lausemallide varu, mis on niivõrd automatiseerunud et neid saab dünaamilises rääkimisprotsessis kiirelt kasutada (Kitsnik, 2023). Tavaliselt algab rääkimisoskuse õpetamine harjutustega. Rääkimisharjutusteks (ingl *speaking exercises*) loetakse siinses magistritöös suulisi õppetegevusi, millel on keeleline eesmärk: harjutada sõnavara ja sõnavormide, fraasi- ja lausestruktuuride, kõne- või vestlusstruktuuri ja keelefunktsioonide kasutamist, mida õppijad vabaks rääkimiseks vajavad. (Littlewood, 1981; Kitsnik, 2023) Harjutused aitavad viia õpitavad keelelised elemendid töömälust pikaajalisse mällu ning arendada neile vajaduse korral kiiret ligipääsemist. Harjutamine aitab ka märgata detaile, millele õppija muidu sageli tähelepanu ei pööra, näiteks sõnade õige hääldus või intonatsioon. (Thornbury, 2005)

Harjutused võivad olla eri keerukusega ja neid tasub teha eri mahus vastavalt õppijate keeleoskustasemele. Harjutuste raskusaste sõltub sellest, kui palju toetust õppijale antakse ja kui palju peab õppija ise keelt looma. Lihtsamad on harjutused, mis on suuremas osas kordavad ehk kus õppija ise veidi pikemat teksti looma ei pea. Keerukamates harjutustes peavad õppijad ka ise veidi pikemat teksti looma. Algajad keeleõppijad vajavad harjutusi, et omandada keelelist materjali ja saada enesekindlust keele kasutamiseks (Richards, 2006). Kõrgemal keeleoskustasemel vajavad õppijad harjutusi, et lihvida neid rääkimisoskuse osasid, mis pole neil piisavalt hästi arenenud, näiteks harjutatakse veaohtrikke keelendeid, loomulikke suhtlusväljendeid jmt (Kitsnik, 2023).

Rääkimisharjutused on mitut tüüpi, näiteks kordamisharjutused, täpsusharjutused, kommunikatiivsed harjutused. Kordamisharjutustes ei pea õppijad ise mingit teksti looma, vaid ainult jäljendama kuuldu või loetud võimalikult täpselt. Kordamisharjutustega harjutatakse hääldustäpsust, jäetakse meelde fraase ja väljendeid ning arendatakse niimoodi ka keeletunnetust. Kordamisharjutusi võib sooritada väga erineval viisil, kas kogu klass korraga (näide 1), valikuliselt tüdrukud või poisid, aknapoolne või uksepoolne pingirida, ahelana (näide 2) või kasutab õpetaja muid variante, mida ta on välja mõelnud. (Kärtner, 2000; Thornbury, 2006; Richards, 2006)

- (1) Õpetaja näitab pilti ja ütleb lause *Poiss ujub*. Õppijad kordavad kooris *Poiss ujub*.
- (2) Õppijad seisavad ringis ja ütlevad üksteise järel *Minu nimi on ... Mis on sinu nimi?*

Kasulik on kordamise teel harjutada ka sotsiaalseid väljendeid (*kuidas läheb? hästi, normaalselt, pole viga*). Kordamisharjutusi saab muuta huvitavamaks ja mõtlemist nõudvamaks, andes õppijaile valikuid (näide 3).

(3) Õpetaja näitab pilti, kus poiss ujub, ja ütleb kaks lauset *Poiss ujub. Poiss hüppab*. Õppijad kordavad kooris õige lause *Poiss ujub*.

Kordamisharjutusteks on ka lühikeste dialoogide sõnasõnaline kordamine (näide 4).

(4) A: Tere! Mida teile? B: Tere! Palun üks jäätis. A: Mis jäätist te soovite? B: Maasikajäätis palun. A: Palun. Kas veel midagi? B: Aitäh. See on kõik. A: Kolm eurot palun. B: Palun.

Seejuures peaks tähelepanu pöörama ka suulise keele grammatikale, mis erineb kirjaliku keele grammatikast (Pakula, 2019). Näiteks võidakse kodus rääkida: A: Tahad kohvi? B: Too. A: Ise ei saa või? Näe seal. B: Ah, ma ei tahagi.

Kordamisharjutused aitavad õppijatel jätta meelde sõnavara ja keelevorme, vähendada rääkimishirmu ning arendada aktsendita rääkimist (Kärtner, 2001; Thornbury, 2005; Richards, 2006). Kuna suhtluses järgitakse tihti sarnaseid mustreid, nt tervitus, palve, abi otsimine jne, siis dialoogide korduv esitamine aitab ka neid malle meelde jätta, et neid erinevates suhtlusolukordades kasutada. (Thornbury, 2005) Kordamisharjutused on eriti soovitatavad keeleõppe algetappidel. Hiljem ei peaks neile keeletunnist kulutama rohkem kui mõned minutid, kuna kordamine on suhteliselt mehaaniline tegevus ja ei vaja õpilase enda mõtte õppeprotsessi lülitumist (Kärtner, 2000).

Täpsusharjutused aitavad arendada sõnavormide ning fraasi- ja lausestruktuuride korrektset kasutamist. Siia kuuluvad nii vormimoodustusharjutused (näide 5) kui ka fraaside ja lausete moodustamise harjutused (näide 6). (Kärtner, 2000; Thornbury, 2006; Richards, 2006)

(5) Tuleb kasutada sulgudes olevaid sõnu õiges vormis: *Ma lähen (töö). Ma töötan (kesklinn) ja sõidan tööle oma (auto). Töö (algama) kell pool kümme.*

(6) Tuleb moodustada korrektsed laused järgmistest sõnadest *sügis, sadama, külm, vihm. Inimesed, minema, mets, seened, korjama.*

Täpsusharjutusteks võib pidada ka küsimustele vastamist juhul, kui küsimused käivad eelnevalt õpitu kohta ning neile on olemas õiged vastused, mis on otse leitavad tekstist või sisaldavad üldteadmisi (näide 7).

(7) On loetud teksti Peetri tavalisest päevast. Nüüd tuleb vastata küsimustele:

Mis kell Peeter tõuseb? Mida Peeter hommikul sööb? Millega Peeter tööle sõidab? Mis kell Peetri töö algab? jne.

Ka teksti ümberjutustamist võib pidada täpsusharjutuseks juhul, kui sellel tegevusel ei ole suhtluseesmärki ehk jutustatakse ümber teksti, mida ka kuulajad on enne lugenud või kuulnud. (Kärtner, 2000; Thornbury, 2006; Richards, 2006)

Rääkimisharjutused saavad olla ka suhtlusega seotud. Neid harjutusi võib nimetada kommunikatiivseteks harjutusteks, neil on suhtluseesmärk kui ka keeleline eesmärk harjutada sõnu, grammatilisi vorme (näide 8) ja vestlusstruktuure (näide 9). (Kärtner, 2000; Thornbury, 2006; Richards, 2006) Need harjutused on mõnevõrra keerukamad kui kordamis- või täpsusharjutused.

(8) Õppijad saavad Bingo töölehed ning peavad selle igasse ruutu leidma selle kaaslase nime, kes on seda tegevust teinud, nt käinud Pariisis, ostnud endale auto, esinenud laulupeol. Seejuures tuleb esitada kaaslasele küsimusi ruutudes olevate sõnadega ning kasutada täismineviku vormi.

(9) Õppijatele antakse ette dialoogi käik skeemina: tervita - küsi vaba lauda - küsi menüü - keeldu / nõustu).

Rääkimisharjutused aitavad uue keelega paremini kohaneda. Kohanemine on samaaegselt oskuse õppimine ja mentaalne protsess. Keeleõppes on alguses tugevalt kontrollitud harjutused (ingl *controlled practice*), milles vigade tegemise võimalus on väike. Sellele järgnevad harjutused, milles on vigade tegemise võimalus, aga ka tugi on olemas (ingl *practiced controle*) (Thornbury, 2005, lk 63). Nii muutuvad oskused, mis on algselt väliselt reguleeritud, harjutades järjest enam õppija enda poolt reguleeritavaks.

3.2. Rääkimisoskust arendavad ülesanded

Rääkimisoskuse tõhusaks arenguks ei tohi keeletunnis piirduda vaid rääkimisharjutustega, vaid on vaja kindlasti teha ka rääkimisülesandeid. Rääkimisülesannete eesmärgiks on saavutada selline keeleoskuse tase, et õppija tuleks suhtlusega toime ka väljaspool keeleklassi (Thornbury, 2005). Autentses rääkimissituatsioonis väljaspool klassiruumi ei tea suhtlejad üldjuhul ette, mida neile öeldakse, kuid nad peavad öeldule kohe reageerima. Seejuures kasutavad nad keelt poolautomaatselt, ilma sõnavarale või grammatikale otseselt mõtlemata. Sellise automaatsuse saavutamiseks on ka keeletunnis vaja rakendada õppetegevusi, mille täitmisel tuleb kõneleda ilma spetsiaalse ettevalmistuseta ehk improviseerida, kasutades kõiki oma keelelisi ressursse (Richards, 2006; Kitsnik, 2023).

Sellisteks õppetegevusteks ongi rääkimisülesanded, mis võimaldavad elulisi situatsioone turvalises keskkonnas läbi mängida. Kui harjutuste abil saab anda õppijaile rääkimisoskuse jaoks vajalikke teadmisi ja harjutada vajalikke oskusi, siis ülesanded muudavad need teadmised ja oskused kasutusvalmiks spontaanset rääkimist nõudvates olukordades (Richards, 2006).

Rääkimisülesannetel on seega alati suhtluseesmärk (saada teada, mis kell väljub sobiv rong; saada tuttavaks meeldiva võõraga; osaleda edukalt tööintervjuul). Rääkimisülesannetel ei ole aga konkreetset keelelist eesmärki (näiteks õppida kindlat sõnavara või grammatikat), vaid keel on suhtluseesmärgi saavutamiseks vajalik vahend ning õppija kasutab kõiki keelelisi ressursse, mida ta valdab. (Thornbury, 2005; EKR, 2007; Larsen-Freeman & Andresen, 2016)

Rääkimisülesanded võib jagada selle järgi, kas nad arendavad monoloogilist rääkimisoskust või polüloogilist rääkimisoskust. Monoloogilist rääkimisoskust arendavates ülesannetes kõneleb üks õppija ning seda nimetatakse suuliseks tekstiloomeks. Seda tüüpi ülesanneteks on näiteks lugude jutustamine ja eri tüüpi esitlused. Polüloogilistes ülesannetes osaleb kaks või enam õppijat, need ülesanded jagunevad omakorda vestlusülesanneteks ja arutlusülesanneteks. Vestlusülesanneteks sobivad erisugused jutuajamised õppijaile huvipakkuvail temadel ning rollimängud ja simulatsioonid, milles kujutatakse igapäevaelu ja tööelu situatsioone. Arutlusülesanneteks sobivad diskussioonid ja debatid, mis võivad samuti olla nii päriselulised kui ka rollimängude ja simulatsioonidena esitatud. (EKR, 2024; Thornbury, 2005; Kitsnik, 2023; Mikk & Kitsnik, 2025)

Rääkima motiveeriva suhtluseesmärgi tekitamiseks peavad ülesanded kõigepealt olema autentselaadsed ehk elulised ja loomulikud. Kui õppija tunneb ülesannet sooritades ära olukorra, kuhu ta võib ka ise väljaspool klassiruumi sattuda, siis see innustab teda tavaliselt ülesande täitmisel rohkem pingutama (Thornbury, 2005, lk 90). Rääkimisülesanded sisaldavad kindlasti suhtluslünka (ingl *communication cap*). See tähendab, et õppijal on vaja saada mingit infot, kuulda arvamust või põhjendust, mida tal endal ei ole, kuid mille ta saab kätte, suheldes kaaslastega. Nii tekib tal suhtlemisvajadus.

Suhtluslüngaga ülesanded võib jagada infolüngaga (ingl *information gap*), põhjenduslüngaga (ingl *reasoning gap*) ja arvamuselüngaga (ingl *opinion gap*) ülesanneteks (Prabhu, 1987; Ellis & Shintani, 2014; Larsen-Freeman & Andersen, 2016). Infolüngaga

ülesandes on igal õppijal ülesande täitmiseks vajalikust infost mingi osa, teised osad aga puuduvad. Õppijad peavad omavahel rääkima, et vajalik info kätte saada (näited 10, 11).

(10) Õpilased on paarides. Kumbki paariline saab lehe rongi sõiduplaaniga. Mõlemas plaanis on aga osa infost puudu. Õppijad peavad omavahelise suhtluse käigus täitma rongi sõiduplaanil puuduoleva info (kust ja kuhu rong sõidab, mis kell jõuab jaamadesse jmt).

(11) Õppijad on neljas rühmas. Iga rühm näeb korraks üht pilti, millel on kujutatud episood juhtunud liiklusõnnetusest.

Esimesel pildil sõidab jalgrattur tänaval ristmiku suunas, teisel pildil on veoauto jalgratturile ette sõitnud ja jalgrattur maha kukkunud, kolmandal pildil lamab jalgrattur maas ja tema suunas jooksevad inimesed, neljandal pildil paigutatakse jalgratturit kiirabiautosse ning sündmuskohal on ka politsei.

Iga rühm peab omavahel arutades kokku panema pildil nähtu kirjelduse. Seejärel moodustatakse uued rühmad nii, et igas rühmas on üks õppija igast eelnevast rühmast. Uues rühmas pannakse ühisarutelu käigus kokku jutustus toimunust.

Infolüüngaga harjutused on ka need, kus üks õppija teab midagi, mida teised ei tea, ja ta jagab oma teadmist teistega, näiteks jutustab oma lemmikkohvikust, oma huvitavast hobist või millestki, mida on hiljuti lugenud või näinud.

Põhjenduslüngaga ülesandes on lünk õppijate praeguste ja tulevaste teadmiste vahel. Õppijad loovad olemasoleva teabe põhjal uue teabe järeldamise, tuletamise või arutelu teel (näide 12).

(12) Õppijad on väikestes rühmades. Iga rühm peab leidma parima lahenduse esseeisvaks väljasõiduks Pärnusse, arvestades ajalist piirangut ja piiratud rahalisi vahendeid. Iga rühm esitab oma variandi, seejärel arutatakse kõiki variante ja leitakse parim lahendus.

Arvamuslüngaga ülesandes on lünk eri õppijate arvamuste vahel. Õppijad peavad väljendama oma arvamust, tooma välja isiklikke eelistusi, edastama suhtumist ning teineteisega nõustuma või mitte nõustuma. Oma arvamuse väljendamisel kasutatakse teadaolevaid fakte ja argumente. Ülesandel pole õigeid ega valesid vastuseid, kuna erinevatel inimestel võib olla oma arusaam (näited 13, 14).

(13) Õppijad peavad uurima kaaslaste arvamust intriigeriva sisuga filmi kohta: mis meeldis, mis mitte, millega ollakse nõus, millele tahetakse vastu vaielda vmt.

(14) Õppijad peavad omavahel arutama, kas pooldada kaupluste kinni olemist pühapäeviti või mitte.

Suhtluslüngaga ülesanded on sageli esitatud rollimängu vormis. Rollimängud on improvisatsiooni sisaldavad rääkimistegevused, mis võimaldavad harjutada selliseid olukordi, kuhu õpilane väljaspool keeletundi reaalses elus sattuda võib. Arvestada tuleb ka konteksti, rääkijate rolle, formaalsus-informaalsusastet. Rollimängud on tavaliselt lühikesed, mängitakse läbi üks episood, milles õpilane kasutab oma kujutlusvõimet. (Thornbury, 2005). Rollimängudes võib kasutada rollikaarte, millel on esitatud legend mängitavate isikute ja suhtlussituatsiooni kohta (näide 15) (Kitsnik & Kingisepp, 2021).

(15) Paariline A: Oled võõra linna bussijaama kohvikus. Bussi väljumiseni on poolteist tundi aega. Sõid suppi ja su kõht on täis. Nüüd loed mobiilist uudiseid, et aega parajaks teha. Tahaksid kohvi juua, aga pole seda veel ostnud. Kohvikus on palju inimesi, vabu laudu ei ole ja sinu juurde istub sümpaatne inimene. Ajad hea meelega juttu, et aeg kiiremini läheks.

Paariline B: Oled oma kodulinna bussijaama kohvikus. Jäid bussist maha ja järgmine buss läheb alles tunni aja pärast. Ostad tassi kohvi ja et kohvikus on palju rahvast, siis istud ühe sümpaatse inimesega samasse lauda. Alustad temaga juttu, et aeg kiiremini läheks. Küsi, kas sa tohiksid osta talle tass kohvi ja koogi.

Lisaks rollimängudele kasutatakse ka simulatsioone, milles õppijad osalevad iseendana, kuid satuvad mängult erinevatesse olukordadesse (näide 16) (Thornbury, 2005).

(16) Õppija kujutab ette, et ta sõidab liftiga ja jääb lifti kinni. Ta peab helistama liftis oleva sidevahendi kaudu ja kutsuma abi, selgitades, et abi on vaja kiiresti. Liftihooldusettevõtte teenistuja vastab väljakutsele, täpsustab juhtunu detaile ja pakub lahenduse vastavalt olukorrale.

Ülesanded toetavad keele produtseerimise automaatsust ning suurendavad õppijate enesekindlust reaalsetes suhtlusolukordades hakkama saamiseks. Rääkimisoskus areneb kõige paremini rääkides ning see tähendab, et keel omandatakse ülesannete täitmise käigus. (Thornbury, 2005)

3.3. Rääkimistegevuste läbiviimine

Oluline on, kuidas rääkimisharjutused ja -ülesanded on järjestatud, ette valmistatud ja omavahel seotud. Kui õppetegevused on ette valmistamata või kui juhis on ebamäärane, siis need tavaliselt ebaõnnestuvad (Kärtner, 2000).

Erinevad autorid on esitanud mitmesuguseid rääkimistegevuste järjestusi. Piret Kärtneri järgi tuleb õppijale esiteks anda sõnad ja lausemallid, teiseks lasta õppijail teha harjutusi nende sõnade ja lausemallide kinnistamiseks ning kolmandaks lasta õppijail omandatut kasutada vestlussituatsioonides (Kärtner, 2000). Thornbury (2005) kirjeldab rääkimise

omandamise protsessi, mis koosneb kolmest etapist: teadvustamine, omandamine ja autonoomia. Goh ja Burns on loonud rääkimistegevuste kavandamise tsükli (Goh & Burns, 2012; Burns, 2019), mis koosneb seitsmest etapist. Esimesel etapil suunatakse õppija tähelepanu rääkimistegevusele, tehakse ettevalmistusi, milleks võivad olla lihtsamad sissejuhatavad küsimused. Teisel etapil antakse õppijaile sisend rääkimistegevuse jaoks ning suunatakse õppijad tegevust ette valmistama, kasutades endi varasemaid teadmisi. Kolmandal etapil saavad õppijad rääkimistegevust proovida. Neljandal etapil juhib õpetaja õppijate tähelepanu asjaoludele, mida saaks eelmist tegevust täites parandada. Selles osas tegeletakse nii grammatika, häälduse kui sõnavaraga. Viiendal etapil kordavad õpilased rääkimistegevust ja püüavad seejuures arvestada õpetaja antud soovitusi. Kuuendal etapil reflekteerivad õppijad rääkimistegevuse sooritust. Viimasel etapil annab õpetaja tagasisidet õppijate edusammude kohta. (Burns, 2019)

Oluline on, et nii rääkimisharjutused kui ka rääkimisülesanded oleksid kaasahaaravad, aktiivsed ja jõukohased (Kitsnik, 2020). Kaasahaaravus tähendab elulisust, teatud põnevust, aga ka selget sisendit (kontekst, suhtlussituatsioon, õppijate rollid) ja selget suhtluseesmärki (Nunan, 2004). Kaasahaaravust aitab saavutada ka mängustamine, näiteks improteatri formaadis dialoogid (Kitsnik, 2019b, 2024).

Aktiivsus tähendab, et kõik õppijad räägivad ülesannet täites palju. Kui õppijad nimetavad ülesannet täites vaid üksikuid sõnu või lauseid, siis ei arenda see nende rääkimisoskust eriti palju (Thornbury, 2005). Mõnesid õppetegevusi (nt kordamisharjutusi) saab edukalt teha ka kogu õpperühmaga, enamasti on harjutusi ja ülesandeid aga tõhusam teha paaris või väikeses rühmas (3–4 õppijat), et suurendada õppijate rääkimismahtu. Tõhusad on ka tegevused, mille käigus vahetatakse pidevalt paare ja sel viisil saab õpitavat mitu korda korrata (näide 17) (Thornbury, 2005; Kitsnik, 2019b).

(17) Rääkimisülesandes seisavad õppijad kahes ringis, seesmises ja välises, näoga üksteise poole. Õppijad töötavad paaris ja räägivad teineteisele ühest oma probleemist ning paariline annab selle lahendamiseks nõu. Õppijad liiguvad, vahetades vestluspartnereid, kuni ring saab täis. Kokkuvõttes palub õpetaja rääkida sellest, millist nõu õpilane oma probleemi lahendamiseks sai, milline neist oli kõige kasulik, milline vähem kasulik, milline nõuanne kõige naljakam jm.

Tegevus peab olema õppijaile ka jõukohane. Jõukohasus tähendab tasemekohasust, ettevalmistust, selget juhendit, tegevuste loogilist järjestust ja parajat tuge (Kitsnik, 2020). Rääkimistegevused peavad panema õppijad pingutama ja arenema, kuid parajal määral. Kui

ülesanne ei sisalda pingutuselementi, siis muutub see õppijaile kergesti igavaks. Kui ülesanne on aga liiga raske, siis pärsib see õppijate osalemissoovi või ahvatleb õppijaid emakeelt kasutama. Ülesande-eelne ettevalmistus suurendab soorituse sujuvust. (Thornbury, 2005) Näiteks on kasulik anda õppijatele enne arvamuse avaldamist sobivaid lausealgusi (Kärtner, 2000): *Ma arvan, et .....*; *Kui tahate teada minu arvamust, siis leian, et .....*; *Minu meelest on .....* jne. Enne rollimängu peavad õppijad aru saama situatsioonist, oma rollist ja tegevuse eesmärgist. Tegevusi täites peavad õppijad end tundma turvaliselt, näiteks mitte tundma piinlikkust oma vigade pärast. Õpetaja peab oskama õppijaid targalt toetada nende rääkimisprotsessi liigselt sekkumata. Kasulik on, kui õpetaja jälgib õppijate tegevust ja teeb enda jaoks tähelepanekuid, mis vajaks õppijate keeles arendamist.

Kokkuvõttes on rääkimisoskuse arenemiseks kasulikud nii rääkimisharjutused kui ka rääkimisülesanded. Rääkimisharjutustega valmistatakse vabaks rääkimiseks, harjutatakse vajalikku sõnavara, sõnavorme, fraasi- ja lausestruktuure, hääldust, kõne- ja vestlusstruktuuri, keelefunktsioonide väljendamist. Harjutused võib jagada kordamisharjutusteks (jälgendatakse kuuldot või loetut), täpsusharjutusteks (arendatakse sõnavara, vormide jm keelelist täpsust) ja kommunikatiivseteks harjutusteks (sisaldavad ka teatud suhtluseesmärke). Rääkimisülesannetega arendatakse suutlikkust rääkida ilma spetsiaalse ettevalmistuseta, kasutades selleks kõiki endal olemasolevaid keelelisi ressursse automaatselt ja enesekindlalt. Rääkimisülesanded võib jagada suulise tekstiloome ülesanneteks (lugude jutustamine, esitlused), vestlusülesanneteks (rollimängud, simulatsioonid, vabad vestlused) ja arutlusülesanneteks (diskussioonid, väitlused).

Õppetegevuses on oluline rääkimisharjutuste ja -ülesannete osakaal ja läbiviimine. Harjutused peavad olema täpselt valitud, et järgnevates ülesannetes osata rakendada vajalikke oskusi. Harjutuste arv sõltub keeleoskustasemest, madalamal tasemel on harjutusi üldjuhul rohkem vaja. Harjutused ei tohi jääda keeleõppes domineerima ega teemat lõpetama, vaid õppetöö peab kindlasti sisaldama rohkelt ülesandeid, millega käsitletav teema peab ka lõppema.

4. UURIMISMATERJAL JA -MEETOD

Magistritöö eesmärk on selgitada välja üheksanda klassi eesti keele teise keelena õpikutes esinevate rääkimisoskust arendavate õppetegevuste tüübid, mahud ja järjestus ning leida rääkimisoskust arendavate õppetegevuste vastavus rääkimisoskuse arendamise teoreetilistele põhimõtetele.

4.1. Uurimismaterjal

Uurimismaterjaliks on valitud kolm põhikooli viimase aasta eesti keele kui teise keele tunnis praegu kasutatavat õpikut (õpik 1–3) ja üks õpik, mis on mõeldud nõrgematele kümnendatele klassidele ja mis sobiks ka üheksanda klassi õpilastele (õpik 4).

Õpik 1. Aino Siirak (2016). Eesti keele õpik vene õppekeelelega kooli 9. klassile, 1. osa. Tallinn: Koolibri.

Õppekomplekti kuuluvad: õpik (1. osa, 136 lk ja 2. osa, 152 lk), töövihik ja CD. Õppekomplekt vastab B1-tasemele – oskusele iseseisvalt kasutada keelt tuttavatel teemadel, tulla toime igapäevaelu suhtlusolukordades. Õppekomplekti materjal võimaldab arendada kõiki keelelisi osaoskusi – kuulamist, lugemist, kõnelemist ja kirjutamist.

Õpiku 1. osas on kolm üldteemat: I „Iga jalg teeb ise jälgi“; II „Oma silm on kuningas“; III „Oma tuba, oma luba“. Õpiku esilehel tutvustatakse peategelasi – perekondi Tammik ja Tomberg, kellega koos lähevad õpilased õpiku sisu avastama. Õpiku tegelased esitavad näidisdialooge, mida õpilased klassis läbi mängivad ja mille põhjal erinevaid suhtlusolukordi koostavad ning rollimängudes osalevad. Õpikus on hulgaliselt pildimaterjali ja skeeme, mis aitavad õpilasel visualiseerida tegevusi ja olukordi.

Õpik 2. Inga Mangus, Merge Simmul (2021). „Minu eesti keel“. Eesti keele õpik vene õppekeelelega koolile. 9. klass. Tallinn: Kirjatark. Õppekomplekti kuuluvad: õpik (128 lk), töövihik, eesti-vene sõnastik, õpetajaraamat, helisalvestised, grammatikavideod, õppevideod ning digiharjutused.

Õpiku põhiteemaks on haridus ja õppimisvõimalused, mis pärast põhikooli lõpetamist õpilastele avanevad. Samuti räägitakse erinevatest ametitest, hobidest, loomadest, tervisest ja keskkonnast. Sisuteemadele lisanduvad grammatikateemad, mille põhirõhk on osastaval

käändel: osastava käände tähendus; mitmuse osastav; osastav kääne teatud tegusõnadega; osastav kääne eessõnadega; lõpetatud ja lõpetamata tegevus. Kokku on õpikus 21 teemat, nendest kuus on seotud grammatikaga. Õpik algab õppematerjalide tutvustuse ja teemade loeteluga. Õpiku lõpus on toodud eraldi osana kasulikud väljendid kirjade ja teadete kirjutamisel, dialoogid ja tekstid peegelpildis (ehk vene keeles). Õpikus on QR-koodi kaudu avatavad digiharjutused uute sõnade ja väljendite kordamiseks. Samuti on võimalus QR-koodi kaudu või kirjastuse kodulehel www.kirjatark.ee kuulata autentseid helisalvestisi ja vaadata videoid, uudised, intervjuud, vestlused.

Õpik 3. Mare Kitsnik (2004). Eesti keele õpik vene õppekeelega koolile, 9. klass. Tallinn: Ilo. Õppekomplekti kuuluvad: õpik (196 lk), töövihik, 2 heliplaati, õpetajaraamat CD-plaadil. Õpikus on ka heliplaadile loetud kuulamistekstide trükised, eesti-vene sõnastik. Õppekomplektis on lähtunud riikliku ainekava põhikooli III astmes läbitavate teemade valikust. Õpiku põhjal saab arendada kõiki osaoskusi, mida toetavad grammatikateemade läbimine ja sõnavara laiendamine. Õpik algab sisu tutvustusega, milles esitletakse teemad ja nende läbimisel osaoskuste kaupa käsitletav materjal. Õpilane näeb, mida ta läbitud tsükli lõpus peaks teadma. Õpikus on kokku 13 teemat. Neis räägitakse reisimisest, edasiõppimise võimalustest, harrastustest, suhetest, konfliktidest, loodusest ja kliimast, koolist ja eksamitest. Õpikus on kasutatud autentseid tekste ajalehtedest ja ajakirjadest (Postimees, Päevaleht, ajakirjad Eesti Naine, Loodus jm), ametlikke kirju ja e-posti kirjavahetusi, reklaamkuulutusi, hulgaliselt pildimaterjali, graafikuid ja skeeme.

Õpik 4. Mare Kitsnik (2019). Sõnajalaõis. Gümnaasiumi eesti keele kui teise keele õpik, 1. osa B2.1. Tallinn: Koolibri. Õppekomplekti kuuluvad kaheosaline õpik B2.1 (104 lk); B2.2 (136 lk) ja töövihik. Õppekomplektis on aluseks võetud kommunikatiivse keeleõppe ja aktiivõppe põhimõtted. Lähtunud on eesti keele kui teise keele riiklikust ainekavast ja Euroopa keeleõppe raamdokumendi tasemekirjeldustest, põhieesmärk on, et õppijad jõuaksid B2.1-tasemeni. Õpikus on kasutatud autentseid materjale internetiportaalidest, raadio ja telesaadetest. Noortesarja „Nullpunkt“ teemadele on pühendatud õpiku üks kolmest peatükist. Õpiku autori eesmärgiks on olnud luua õpilastele kaasahaarava ja jõukohase sisuga õppevahend, mis kutsuks aktiivselt tunnis kaasa lööma. Elulised noorte omavahelised vestlused võimaldavad õpilastel kokku puutuda igapäevaelus kasutatava kõnekeele ja slängiga. Õpikus arendatakse kõiki osaoskusi, kasutatakse uudseid meetodilisi võtteid, mängustatud-improvisatsioonilist õppemeetodit. Sõnavara ja grammatikateemade õppimisel

peavad õpilased kasutama fantaasiat, näiteks andma pantomiimiga edasi sõna, väljendi või fraasi tähendust. Rollimängudes tuleb leida lahendusi erinevates olukordades, nii nagu see tavaelus ette võib tulla. Õpik algab pöördumisega õpilaste poole, kus autor kirjeldab töö põhimõtteid ja annab soovitusi õpiku kasutamiseks. Sellele järgneb sisu tutvustus, milles esitletakse teemad ja nende läbimisel osaoskuste kaupa käsitletav materjal ning sõnavara ja grammatika osa. Õpikus on kokku kolm teemat: „Tulin, nägin, võitsin“; „Küsi julgesti“ ja „Nullpunkt“.

Kõik õpikud on koostatud nii, et peatükid järgivad ühe õpiku sees sarnast struktuuri ja sisaldavad sama tüüpi õppetegevusi. Seetõttu on magistritöö uurimismaterjaliks peetud piisavaks igast õpikust esimest 34 kuni 37 lehekülge. Lehekülgede arvu väike erinevus on tingitud tervikpeatükkide võtmisest uurimismaterjaliks.

Siiraku õpikust on võetud uurimiseks I teema (35 lk), mis on jaotatud neljaks tunniks ja mis lõpeb kordamise ja grammatikaosaga. Manguse, Simmuli õpikust on võetud uurimiseks seitse teemat (34 lk). Nendest neli on seotud suvemeenutuste, haridustee, õppeainete ja huviringidega, kolm teemat on pühendatud grammatikale – osastava käände tähendus, mitmuse osastav ning osastav kääne ja tegusõnad. Kitsniku 2004. aasta õpikust on võetud uurimiseks kaks teemat: reisi ja edasiõppimine (34 lk), milles õpilased jagavad kogemusi ja küsitlevad kaaslast huvitava reisi teemal, räägitakse õppimisvõimalustest ja huvitavatest ametitest. Kitsniku 2019. aasta õpikust on uurimiseks võetud esimene peatükk (37 lk). Selles räägitakse suvemälestustest, reisimisest, õpilasvahetusest ja õppimisvõimalustest erinevates riikides.

4.2. Uurimismeetod

Käesolev magistritöö on empiiriline uurimus, milles analüüsitakse kogutud andmeid. Uurimismeetodiks on dokumendivaatlus. Analüüsimiseks kasutatakse sisuanalüüsi, mille eesmärgiks on uurida eesti keele teise keelena õpikutes kavandatud rääkimistegevusi. Vaatlust kasutatakse uuritava nähtuse registreerimiseks ja süstematiseerimiseks, märkides uuritava nähtuse esinemissageduse (Õunapuu, 2014, lk 159–160). Magistritöös on sisuanalüüs nii kvalitatiivne kui kvantitatiivne, rääkimistegevused jaotatakse eri tüüpidesse ja mõõdetakse eri tüüpide sagedust.

Uurimisandmete kogumiseks on kõigepealt leitud õpikust rääkimistegevused ehk sellised õppetegevused, mida tehes loovad õppijad suulist teksti, mis on pikem kui üks sõna ning mis

kannab tähendust (Mikk & Kitsnik, 2025). Otsus on tehtud töökäsu ja tegevuskirjelduse põhjal. Kui töökäsus ei ole otseselt öeldud, et tegemist on kuulamise, lugemise või kirjutamisega või kui tegevuskirjelduses ei ole näha kirjutamiseks mõeldud ruumi, on tegevus klassifitseeritud rääkimistegevuseks. Rääkimistegevusteks on klassifitseeritud ka grammatika- ja sõnavarategevused, kui on näha, et need on mõeldud suuliseks täitmiseks ja neis moodustatakse ühest sõnast pikemat tähenduslikku teksti.

Kõik rääkimistegevused on kantud tabelisse koos nende asukoha, töökäsu ja tegevuse täitmisel kasutatava tugimaterjaliga. Seejärel on otsustatud, kas rääkimistegevus on harjutus või ülesanne ning kas see on õpikus kavandatud tegemiseks üksi, paaris, väikses rühmas või kogu õpperühmaga. Õppetegevuse kvalifitseerimisel harjutuseks või ülesandeks on aluseks teoreetilises osas antud määratlus.

Harjutusteks on klassifitseeritud tegevused, millel on keeleline eesmärk, ehk harjutust tehes keskendutakse peamiselt mingite keelenähtuste harjutamisele. Siia kuuluvad ka küsimustele vastamine (kui vastus on ette teada) ning ümberjutustused (kui ka kuulajad on tekstiga varem tutvunud). Ülesanneteks on klassifitseeritud need õppetegevused, millel on suhtluseesmärk ja ei ole keelelist eesmärki. Mõnikord oli raske määratleda tegevuse kuulumist harjutuse või ülesande tüüpi seoses kombineeritud tegevustega. Nendel juhtudel on terviktegevus jagatud kaheks tegevuseks ja kumbki osa loetud pooleks tegevuseks.

Harjutused on jagatud tüüpide järgi, tuginedes teooriale ja õpikutes esinenud rääkimistegevustele: kordamisharjutused, vormimoodustusharjutused, lausete moodustamise harjutused, tõlkeharjutused, küsimustele vastamise harjutused ja ümberjutustamisharjutused. Kordamisharjutustes ei pea õppijad ise mingit teksti looma, vaid ainult jäljendama kuuldut või loetut võimalikult täpselt. Vormimoodustusharjutustega õpitakse sõnavormide korrektset kasutamist, lausete moodustamise harjutustega arendatakse fraasi- ja lausestruktuuride korrektset kasutamist.

Ülesanded on samuti jagatud tüüpide järgi: tekstiloomeülesanded, vestlusülesanded ja arutlusülesanded. Tekstiloomes räägib üks õppija ja luuakse monoloogilist teksti. Vestlusülesannetes räägitakse kaaslase või kaaslastega igapäevaelu huvipakkuvail temadel. Arutlusülesannetes räägitakse samuti kaaslase või kaaslastega ning arutatakse mingeid probleeme, esitades nende suhtes poolt- ja vastuargumente.

Kohati esinevad eri tüübid kombineeritult. Sel juhul on terviktegevus jagatud kaheks tegevuseks ja kumbki osa loetud pooleks tegevuseks.

Iga õppetegevuse puhul on ka määratud, kas selle sooritamine on ette nähtud üksi, paaris, väikeses rühmas või kogu õpperühmaga. Otsus on tehtud töökäsu ja õppetegevuse kirjelduse põhjal.

Seejärel on tehtud arvulised kokkuvõtted iga õpiku harjutuste ja ülesannete tüüpide kaupa. Iga tüübi kohta on toodud ka näiteid õpikust. Kokkuvõtte on tehtud ka rääkimistegevustest (harjutuste ja ülesannete) järjestusest.

Lõppkokkuvõttes on tehtud kokkuvõtted kõigi nelja õpiku kohta ning võrreldud tulemusi rääkimisoskuse arendamise teoreetiliste seisukohtadega.

5. UURIMISTULEMUSED

Selles peatükis on esitatud uurimistulemused uuritavate õpikute kaupa: osas 5.1. Eesti keele õpik vene õppekeelegra kooli 9. klassile (Siirak, 2016); osas 5.2. Minu eesti keel. Eesti keele õpik vene õppekeelegra kooli 9. klassile (Mangus & Simmul, 2021); osas 5.3. Eesti keele õpik vene õppekeelegra koolile, 9. klass (Kitsnik 2004); osas 5.4. Sõnajalaõis B2.1. Gümnaasiumi eesti keele kui teise keele õpik 1. osa (Kitsnik 2019).

5.1. Eesti keele õpik vene õppekeelegra kooli 9. klassile (Siirak 2016)

Vaadeldavas materjalis on tuvastatud 52 rääkimistegevust, millest 28 ehk 54% võib klassifitseerida harjutusteks ning 24 ehk 46% ülesanneteks. Osas 5.1.1 on esitatud harjutuste kokkuvõte, osas 5.1.2 ülesannete kokkuvõte, osas 5.1.3 rääkimistegevustes osalejate arvu kokkuvõte ja osas 5.1.4 rääkimistegevuste järjestuse kokkuvõte.

5.1.1. Harjutused eesti keele õpikus vene õppekeelegra kooli 9. klassile (Siirak 2016)

Harjutuste arv ja osakaal tüüpide kaupa on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Harjutuste tüübid Siirak (2016) õpikus

Harjutuse tüüp	Kordamine	Vormimoodustus	Lausemoodustus	Küsimustele vastamine	Tõlkimine	Ümberjutustamine	Kokku
Esinemiste arv	5,5	14	1,5	1	2	4	28
Esinemiste osakaal harjutustest	20%	50%	5%	4%	7%	14%	100%

Vaadeldavas materjalis on kõige rohkem vormimoodustusharjutusi, neid on 14 ehk 50% kõigist harjutustest. Nendes harjutustes tuleb peamiselt moodustada etteantud näidiste põhjal lauseid (näide 18, lk 13) või lugeda lauseid ette, muutes neis mõnd grammatilist vormi (näide 19, lk 34).

(18) Jäta meelde. Lisa oma näiteid.

huvitama – Mis sind huvitab? Mind huvitavad kirjandus ja eesti keel. Mis teda huvitab? Teda ei huvita mitte miski jne.

(19) Loe laused täisminevikus.

Isa töötab ratsaspordiklubis. Poega huvitavad akvaariumikalad. Ema ravib väikeloomi.

Õpikus on ka 5,5 kordamisharjutust ehk 20% harjutusi, milles korratakse õpikus esitatud dialoogi või küsimusi peast (näide 20, lk 9) või esitatakse küsimusi õpikust (näide 21, lk 13).

(20) Lugege õpiku küsimused läbi ja jätke meelde. Esitage küsimused õpikut kasutamata 2–3 õpilasele.

(21) Küsi klassikaaslastelt, mis on nende harrastused. Kasuta eelmise ülesande küsimusi.

Neljas harjutuses ehk 14% harjutustest tuleb õpilastel jutustada loetud tekste ümber, kusjuures kõik on lugenud sama teksti (näide 22, lk 18).

(22) Loe. Jutusta klassikaaslastele, mis sulle meelde jäi.

Kahes harjutuses ehk 7% harjutustest tuleb tõlkida vene keelest eesti keelde (näide 23).

(23) Koosta vene keeles lauseid, kus kasutad tegusõna *pidama* kahes tähenduses. Lisaks võid võtta ka eelmise ülesande sõnu ja sõnaühendeid. Palu klassikaaslast laused eesti keelde tõlkida.

Ühes harjutuses ehk 4% harjutustest vastatakse küsimustele õpikust loetud teksti põhjal (näide 24) ning samuti 1,5 ehk 5% harjutuses tuleb moodustada lauseid (näide 25).

(24) Töötage paarides. Kontrollige, kuidas te tunnete õpiku tegelasi. Esitage teineteisele õpiku küsimusi.

(25) Mida tehakse pildidel? Milliseid töid talus veel tehakse?

5.1.2. Ülesanded eesti keele õpikus vene õppekeelega kooli 9. klassile (Siirak 2016)

Ülesannete arv ja osakaal tüüpide kaupa on esitatud tabelis 2.

Tabel 2. Ülesannete tüübid Siirak (2016) õpikus

Ülesande tüüp	Suuline tekstiloome	Vestlus	Arutus	Kokku
Esinemiste arv	14	6,5	3,5	24
Esinemiste osakaal ülesannetest	58%	27%	15%	100%

Vaadeldavas materjalis on kõige rohkem suulise tekstilooma ülesandeid, neid on 14 ehk 58% kõigist ülesannetest. Nendes jutustatakse oma hobidest, oma pere liikmest, tuntud sugulasest või mõnest peresündmusest (näide 26, lk 9). Seejuures kasutatakse vahel ka autentseid fotosid või kuulutusi. Mitmed tekstilooma ülesanded nõuavad fantaasia ja loovuse rakendamist (näited 27, lk 12; 28, lk 17) või mõistatamist (näide 29, lk 26).

(26) Võta tundi kaasa fotosid, mis kajastavad mõnda hobi. Jutusta sellest hobist teistele.

(27) Valige pinginaabriga tekstist kõige huvitavam tegelaskuju ja mängige, et olete tema. Rääkige endast, oma perest ja hobidest.

(28) Mõtle fotodel kujutatud sündmustele järg.

(29) Kirjelda klassikaaslastele mõnd kõigile tuttavat inimest nii, et sa tema nime ei ütle. Kasuta ka eelmise ülesande sõnu. Lase ära arvata, kellest on juttu.

Esineb ka ülesandeid, milles antakse klassikaaslastele soovitusi (näide 30, lk 15).

(30) Leia internetist keeltekooli koduleht, soovita klassikaaslastel osaleda pakutavatel kursustel.

Vestluse ehk suulise suhtluse tüüpi ülesandeid on kokku 6,5 ehk 27% ülesannete koguarvust. Need on küsimustele vastamised (näide 31, lk 9), õpiku dialoogide eeskujul dialoogi pidamine (näide 32, lk 22). On ka üks infolüngaga ülesanne, kus õpilane peab helistama ja täpsustama teda huvitavat puhkuse teemalist infot (näide 33, lk 20).

(31) Esitage 2–3 õpilasele küsimusi õpikut kasutamata. Pange vastused lühidalt kirja ning hiljem jutustage, mida teada saite.

(32) Koostage pinginaabriga samasugune kahekõne, kus räägite mõnest oma sugulasest. Esitage see teistele.

(33) Lugege koos kaaslasega reklaami. Te olete huvitatud puhkusest turismitalus koos perega. Helistage ja täpsustage puhkamisega seotud küsimusi, kokku 8–10 repliiki.

Arutusülesandeid on kokku 3,5 ehk 15% ülesannetest. Arutusülesannetes tuleb põhjendada oma arvamust (näited 34, lk 23; 35 lk 30) ja osaleda väitluses (näide 36, lk 20).

(34) Rühmatöö, arutelu, kas on vaja olla populaarne, põhjendage arvamust.

(35) Kes on sinu arvates optimist? Kes on pessimist? Mida sa enda kohta arvad, kas oled rohkem pessimist või optimist? Miks?

(36) Osalege väitluses teemal: „Puhkus turismireisil või turismitalus?“

5.1.3. Rääkimistegevustes osalejate arv eesti keele õpikus vene õppekeelega kooli 9. klassile (Siirak 2016)

Tabelis 3 on esitatud rääkimistegevuste sooritamise osalejate arvu järgi.

Tabel 3. Rääkimistegevuste sooritajate arv Siirak (2016) õpikus

Sooritajate arv	Üksi	Paaris	Väikestes rühmades	Kogu rühmaga	Kokku
Harjutuste arv	23	3,5	-	1,5	28
Harjutuste osakaal	82%	13%	-	5%	100%
Ülesannete arv	12	5,5	3	3,5	24
Ülesannete osakaal	50%	23%	13%	14%	100%
Kokku	35	9	3	5	52
Sooritajate osakaal	67%	17%	6%	10%	100%

Kõige rohkem rääkimistegevusi (35 ehk 67%) on vaadeldavas materjalis esitatud üksi sooritamiseks. Seejuures on harjutuste osas üksi tehtavate tegevuste osakaal veel suurem (82%) ning ülesannete osas väiksem (50%).

Paaris ette nähtud rääkimistegevusi on vaadeldavas materjalis kokku 9 ehk 17% rääkimistegevustest, neist 5,5 ülesanded ja 3,5 harjutused. Kogu õpperühmaga on kavandatud 5 rääkimistegevust ehk 10%, neist 3,5 ülesanded ja 1,5 harjutused. Kõige vähem on rääkimistegevusi ette nähtud väikestes rühmades – ainult 3 ja neist kõik on ülesanded.

5.1.4. Rääkimistegevuste järjestus eesti keele õpikus vene õppekeelega kooli 9. klassile (Siirak 2016)

Vaadeldav materjal hõlmab õpiku esimest teemat, mis omakorda jaguneb neljaks tunniks ja kordamisosaks. Täpsemalt on rääkimistegevuste järjestus ära toodud lisas 1. Rääkimisharjutuste ja -ülesannete järjestuse puhul tuleb arvestada ka vaheldumist teisi osaoskuseid arendavate õppetegevustega, mille vaatlemine jääb aga siinse magistr töö fookusest välja.

Rääkimistegevuste järjestus on esitatud järgnevalt (H-harjutus, Ü-ülesanne):

1. tund: Ü/H – H – Ü – H/Ü – Ü – H – H

2. tund: H – Ü – H – H/Ü – H – H – H/Ü – Ü – H – H – H – Ü

3. tund: H – H – H – H – Ü – Ü – H

4. tund: H – Ü – Ü – Ü – Ü – Ü – H

Kordamine: Ü – H – Ü – Ü – H – Ü – Ü – Ü – Ü – Ü – H – H – H – H – H – H – Ü – Ü

Esimeses tunnis tegeldakse perekonna ja huviringide teemadega ning tunnis on kavandatud harjutusi ja ülesandeid peaaegu võrdselt. Kõigepealt vastatakse loetud teksti põhjal küsimustele (harjutus) ning esitatakse ka ise küsimusi (ülesanne). Seejärel esitatakse õpiku dialoogi (harjutus) ja peetakse selle eeskujul ise dialooge (ülesanne). Edasi esitatakse kaaslastele õpiku küsimusi vaba aja veetmise kohta ja vastatakse neile küsimustele ning lõpuks jutustatakse teada saadust kaaslastele (harjutus ja ülesanne). Pärast seda jutustatakse kaaslastele oma hobist (ülesanne). Järgnevad vormimoodustustegevused, milles harjutatakse arvsõnadest *ne*-liiteliste omadussõnade moodustamist ja nende kasutamist oma pereliikmete vanusest rääkimisel (kokku kaks harjutust).

Teise tunni teemad on harrastused ja keeleoskus ning kolmanda tunni teemad on vanavanemad ja puhkus turismitalus. Teise ja kolmandasse tundi on kavandatud rohkem harjutusi ja vähem ülesandeid. Teises teemas jutustatakse ümber lugemisteksti (harjutus) ning räägitakse oma perest rollimängus (ülesanne). Edasi harjutatakse teemakohaseid lausekonstruktsioone (harjutused ja harjutuse-ülesande kombinatsioon) ning vesteldakse kaaslasega keeleoskuse teemal (harjutuse ja ülesande kombinatsioon). Seejärel otsitakse internetist harrastuse kohta käiv kuulutus ja tutvustatakse seda kaaslastele (ülesanne). Järgnevalt õpitakse nimede käänamist (kolm harjutust). Tund lõpeb piltidel kujutatud sündmustele järje mõtlemisega (ülesanne). Kolmandas tunnis jutustatakse teksti ümber, vastatakse teksti põhjal küsimustele ja koostatakse sõnaühendeid (kokku neli harjutust). Järgneb rollimäng, milles klient helistab turismitalu, ning seejärel väitlus turismireisi ja turismitalu võrdlemiseks (kaks ülesannet). Tunni lõpus koostatakse sõnaühenditega lauseid (harjutus).

Neljanda tunni teema on perekond ja populaarsus. Selles tunnis on peamiselt ülesanded. Tund algab teksti ümberjutustamisega (harjutus). Selle järel koostatakse ise dialooge, avaldatakse arvamust väidete kohta, väideldakse rühmades ja tutvustatakse oma rühma arvamust kaaslastele ning avaldatakse arvamust kaaslaste kirjutatud teksti põhjal (viis ülesannet). Tund lõpeb piltide põhjal lausete moodustamisega (harjutus). Teema kordamisosas on harjutusi ja ülesandeid ligikaudu võrdselt. Kõigepealt kirjeldatakse tuntud inimesi ja arvatakse neid ära (ülesanne), siis korratakse õpiku dialooge (harjutus) ning koostatakse ise analoogseid dialooge (ülesanne). Edasi jutustatakse ümber lugemisteksti optimistist ja pessimistist (harjutus) ning kirjeldatakse ja arutatakse optimismi ja pessimismi teemal (kolm ülesannet). Järgmisena tutvustatakse kaaslastele oma tuntud sugulasi (kaks ülesannet). Seejärel harjutatakse täis-, enne- ja lihtmineviku kasutamist (seitse harjutust). Lõpuks leitakse fotodele pealkirju ja jutustatakse fotode põhjal (kaks ülesannet).

Kokkuvõttes on eri teemades harjutuste ja ülesannete osakaal erisugune. Rääkimisharjutused ja -ülesanded on üldiselt seotud õpitava üldteemaga ja esinevad omavahel seotuna gruppides. Ühe grupi sees tundub harjutuste ja ülesannete järjestus pigem loogiline. Enne esinevad õpitava kordamisele ja keelelise täpsuse harjutamisele keskenduvad harjutused, millele järgnevad vaba rääkimist nõudvad ülesanded. Esineb aga ka ülesandeid, mida harjutustega ette ei valmistata, näiteks rollimäng, kus tuleb turismitallu helistada. Samuti esineb vormiharjutusi, millele ei järgne nende vormide kasutamist ülesannetes, näiteks kordamisosas täismineviku ja teiste aegade harjutused. Need kordamisosas esinevad harjutused ei ole seotud esimeses peatükis õpituga.

5.2. Eesti keele õpik „Minu eesti keel“ vene õppekeelegraafika kooli 9. klassile (Mangus & Simmul 2021)

Vaadeldavas materjalis on tuvastatud 48 rääkimistegevust, millest 41,5 ehk 86% võib klassifitseerida harjutusteks ning 6,5 ehk 14% ülesanneteks. Osas 5.2.1 on esitatud harjutuste kokkuvõte, osas 5.2.2 ülesannete kokkuvõte, osas 5.2.3 rääkimistegevustes osalejate arvu kokkuvõte ja osas 5.2.4 rääkimistegevuste järjestuse kokkuvõte.

5.2.1. Rääkimisharjutused eesti keele õpikus „Minu eesti keel“ vene õppekeelegraafika kooli 9. klassile (Mangus & Simmul 2021)

Harjutuste arv ja osakaal tüüpide kaupa on esitatud tabelis 4.

Tabel 4. Harjutuste tüübid Mangus, Simmul (2021) õpikus

Harjutuse tüüp	Kordamine	Vormimoodustus	Lausemoodustus	Tõlkimine	Küsimustele vastamine	Ümberjutustamine	Kokku
Esinemiste arv	4,5	15	2	10	10	-	41,5
Esinemiste osakaal harjutustes	11%	36%	5%	24%	24%	-	100%

Vaadeldavas materjalis on kõige rohkem vormimoodustusharjutusi, neid on 15 ehk 36% kõigist harjutustest (näited 37, lk 18; 38, lk 21).

(37) Lõpeta laused mitmuse vormis.

Suurtes linnades on palju (kõrge maja). Linnades on (raamatukogu) kindlasti rohkem kui maal. Meie klassis loevad väga vähesed õpilased (raamat). Eilsel üritusel nägin (hea tuttav).

(38) Öelge, mida te teete nendes tundides. Öelge, mida nendes tundides tehakse.

Eesti keele tunnis me kordame sõnu, ... Eesti keele tunnis korratakse sõnu, ...

Sõnad: laulma, võistlema, lõikama, jooksuma, liimima, ujuma, värvima, sõnu kordama, tekste lugema, pilli mängima, linki saatma, linki avama, meisterdama, joonistama jt. Lausealgused: Eesti keele tunnis...; Inglise keele tunnis...; Kehalise kasvatus tunnis...; Kunstiõpetuses .... jne.

Esinevad ka mõned minidialoogide koostamise harjutused, milles õppijad harjutavad grammatilisi vorme (näide 39, lk 34).

(39) Paaristöö. Koostage minidialoogid näite järgi.

Õpilane 1: Kas sul on tädi? Õpilane 2: Jah, mul on palju tädisid!

Sõnad: sõbranna, naaber, vend, õde, sugulane, ... koduloom, iPad, laadija, vihmavari, onu, mõni hea trennikaaslane.

Mõned sellised harjutused sisaldavad ka mänguelemente (näide 40, lk 14).

(40) Mängime trips-traps-trulli. Moodustage kaks võistkonda: üks võistkond märgib ristikesi, teine võistkond märgib nulle. Koostage laused osastavas käändes.

Mäng 1

tüdruk	sõbranna	laps
raamat	poiss	jäätis
klaver	naaber	sõber

Harjutuste hulgas on 10 (24%) küsimustele vastamise harjutust. Neis vastatakse küsimustele õpikust loetud teksti põhjal (näide 41, lk 22).

(41) Loe foorumi kirjad läbi ja ütle, millised tunnid inimestele meeldivad ja miks, kellele meeldivad reaalsed, kes üldse ei viitsi õppida jne.

Neljal juhul on harjutused kombineeritud ülesandega, tuleb vastata küsimustele enda kohta, kusjuures mõned küsimused on väga lihtsakoelised ja mõned enda keeleloomet vajavad (näide 42, lk 11).

(42) Räägi endast.

Mis päeviti sul eesti keel on? Mis sinu klassijuhataja nimi on? Mis sa arvad, mis õppeainet sul tulevikus kõige rohkem vaja läheb?

Õpikus on ka kümme (24%) tõlkeharjutust, milles tuleb väljendeid ja lauseid vene keelest eesti keelde tõlkida (näited 43, lk 10; 44, lk 14).

(43) Pane õpik kinni! Kuula lauseid vene keeles, tõlgi ja kontrolli ennast.

Пожалуйста, веди себя вежливо. Я пошел в школу в возрасте шести лет. На эстонском языке я должен практиковаться в написании и произношении. jne

(44) Pane õpik kinni! Kuula lauseid vene keeles, tõlgi ja kontrolli ennast.

Пожалуйста, два кофе и четыре булочки. Сколько билетов вы желаете? Как жаль, что у меня нет друга.

Kahes harjutuses tuleb moodustada lauseid (näide 45).

(45) Kuula ja lõpeta laused teksti „Haridus Eestis“ järgi.

Räägitakse, et inimene... Kui laps on poolteist aastat vana, läheb ta kõigepealt ... . Põhikool kestab... .

Neljas ja pooles kordamisharjutuses (11%) korratakse õpikus esitatud sõnu ja väljendeid (näide 46, lk 19).

(46) Kuula ja korda. Kinnista uusi sõnu ning väljendeid.
 Õppeaine, õppeaine, õppeainet, õppeaineid;
 meil on kolm uut õppeainet;
 esitlust tegema, esitlust teha, teen esitlust, esitlusi tegema;
 tehke esitlus esmaspäevaks!

Loetud tekstide või muu tugimaterjali põhjal ümberjutustamist nõudvaid harjutusi vaadeldavas osas pole.

5.2.2. Rääkimisülesanded eesti keele õpikus „Minu eesti keel“ vene õppekeelegraafika kooli 9. klassile (Mangus & Simmul 2021)

Ülesannete arv ja osakaal tüüpide kaupa on esitatud tabelis 5.

Tabel 5. Ülesannete tüübid Mangus, Simmul (2021) õpikus

Ülesande tüüp	Suuline tekstiloome	Vestlus	Arutlus	Kokku
Esinemiste arv	6	0,5	-	6,5
Esinemiste osakaal ülesannetest	92%	8%	-	100%

Vaadeldavas materjalis on ülesannete tüüpidest vaid suulise tekstiloome ülesanded, neid on 6 ehk 92%, on ka 0,5 vestlusülesannet ehk 8% ülesannetest. Arutlust nõudvaid ülesandeid selles osas pole.

Tekstiloome ülesannetes räägib õpilane oma suvemälestustest; õppeainetest, mis meeldivad, mis mitte ning millised ta meelest tulevikus vajalikud on; enda tunnetest ja mõtetest; iseloomust; sõpradest ning jutustab lugusid iseendast (näide 47, lk 28). Kolm tekstiloome ülesannet on kombineeritud, kus õpilane vastab õpikus esitatud küsimustele, luues samaaegselt jutustuse endast (näide 48, lk 23). Tekstiloomeks saab õpilane kasutada küsimusi, sõnu ja väljendeid, loetud õpiku teksti, foorumi arutelu ja eakaalaste arvamusi. Kasutatud on autentseid tekste ja piltmaterjali.

(47) Loe jutuke läbi, ütle, mille poolest sa Aleksandriga sarnaned või erined. Ütle, millest Aleksander ei rääkinud, kuigi lubas rääkida. Jutusta „Minu lugu“ ümber nii, nagu Aleksandra räägiks. Räägi oma lugu.

(48) Räägi endast. Mida sa armastad? Keda sa armastad? Keda sa kadestad? Miks? Mida sa tahad? Keda sa kardad? Keda sa ei karda jne.

5.2.3. Rääkimistegevustes osalejate arv eesti keele õpikus „Minu eesti keel“ vene õppekeelegraafika kooli 9. klassile (Mangus & Simmul 2021)

Tabelis 6 on esitatud rääkimistegevuste sooritamise osalejate arvu järgi.

Tabel 6. Rääkimistegevuste sooritajate arv Mangus, Simmul (2021) õpikus

Sooritajate arv	Üksi	Paaris	Väikestes rühmades	Kogu rühmaga	Kokku
Harjutuste arv	35	4,5	0	2	41,5
Harjutuste osakaal	84%	11%	0%	5%	100%
Ülesannete arv	6	0,5	0	0	6,5
Ülesannete osakaal	92%	8%	0%	0%	100%
Kokku	41	5	0	2	48
Sooritajate osakaal	86%	10%	0%	4%	100%

Kõige rohkem rääkimistegevusi (41 ehk 86%) on vaadeldavas materjalis esitatud üksi sooritamiseks, sealhulgas on harjutuste osas üksi tehtavate tegevuste osakaal 84% ning ülesannete osas 92%.

Paaris sooritamiseks on rääkimistegevusi kokku 5 (10%), harjutusi nendest 4,5 (11%) ja ülesandeid 0,5 (8%). Kaks harjutust (5%) on ette nähtud sooritamiseks kogu õpperühmaga. Väikses rühmas sooritamiseks mõeldud ülesanded vaadeldavas osas puuduvad.

5.2.4. Rääkimistegevuste järjestus eesti keele õpikus „Minu eesti keel“ vene õppekeelegraafika kooli 9. klassile (Mangus & Simmul 2021)

Vaadeldav materjal hõlmab õppekomplekti esimest seitset teemat. Esimene teema on suvemälestusest ja see juhatab sisse uue õppeaasta tegevused. Teine teema käsitleb haridust. Kolmandas ja neljandas teemas tegeldakse grammatikaga: osastava käändega üldiselt ja eraldi mitmuse osastava käändega. Viienda teema keskmes on õppeained. Kuues teema

käsitleb osastavat käänet koos seda käänet nõudvate tegusõnadega. Seitsmes teema on huviringid. Täpsemalt on rääkimistegevuste järjestus esitatud lisas 2. Rääkimisharjutuste ja -ülesannete järjestuse puhul tuleb arvestada ka vaheldumist teisi osaoskuseid arendavate õppetegevustega, mille vaatlemine jääb aga siinse magistritöö fookusest välja. Rääkimistegevuste järjestus vaadeldud materjalis on esitatud järgnevalt (H-harjutus, Ü-ülesanne).

1. teema: H – Ü – H/Ü

2. teema: H – H – H – H/Ü – H

3. teema: H – H – H – H – H

4. teema: H – H – H – H – H – H – H

5. teema: H – H – H – H – H – H/Ü – H – H – H – H

6. teema: H – Ü – Ü – Ü – H – H – H/Ü – H

7. teema: H – H – H – H – H – H – H – H – H – H/Ü

Esimeses teemas on kokku kolm rääkimistegevust, neist üks harjutus, üks ülesanne ja üks harjutuse-ülesande kombinatsioon. Teema alguses vastatakse õpiku autorite kirja põhjal küsimustele (harjutus), seejärel esitatakse õpiku autoritele täpsustavaid küsimusi (ülesanne). Esimese teema viimane tegevus on kombineeritud, kus vastatakse suvevaheaja veetmise kohta küsimustele (harjutus) ja räägitakse enda suvest (ülesanne). Teises teemas on kokku viis rääkimistegevust, millest neli on harjutused, ja üks harjutuse ja ülesande kombinatsioon. Teema alguses kuulatakse ja korratakse haridusteemalist sõnavara (harjutus), vastatakse loetud teksti põhjal küsimustele Eesti hariduse kohta ja moodustatakse samal teemal lauseid (kokku kaks harjutust). Seejärel räägitakse endast, vastates õpiku küsimustele (harjutuse ja ülesande kombinatsioon). Viimasena on kavandatud väljendite kuulamine vene keeles ja nende tõlkimine eesti keelde (harjutus).

Kolmandas ja neljandas teemas on kavandatud ainult rääkimisharjutused. Need on valdavalt vormimoodustusharjutused, milles tuleb lõpetada lauseid õigeid vorme kasutades, moodustada lauseid ja minidialooge etteantud lausemalle ja sõnu kasutades. Harjutuste hulgas on ka mõned, milles tuleb venekeelseid lauseid eesti keelde tõlkida. Viiendas teemas on kümme rääkimistegevust, millest üheksa on harjutused ja üks harjutuse-ülesande kombinatsioon. Teema alguses kuulatakse ja korratakse õppeainete sõnavara ja väljendeid,

seejärel vastatakse küsimustele õppeainete kohta, tehakse vormimoodustusharjutus tunnitegevuste kohta, kuulatakse ja korratakse teemakohaseid sõnu ja väljendeid, vastatakse loetud teksti põhjal küsimustele. Järgneb tegevus, mis sisaldab ka ülesande osa: tuleb vastata teemakohastele küsimustele enda kohta. Pärast seda on veel tõlkimisharjutus, teksti põhjal küsimustele vastamine ja veel kord tõlkimisharjutus.

Kuuendas teemas on kokku kaheksa rääkimistegevust, millest neli on harjutused, kolm ülesanded ja üks harjutuse-ülesande kombinatsioon. Teema algab tõlkeharjutusega, milles harjutatakse osastava vormi moodustamist. Sellele järgneb kolm ülesannet, kus jutustuse „Minu lugu“ põhjal tuleb avaldada oma arvamust inimsuhetest, tunnetest (ülesanne), rääkida lugu teise isiku seisukohalt (ülesanne) ning rääkida lugu endast (ülesanne). Nendes ülesannetes saab kasutada teema alguses korratud tegusõnu ja lauseid. Sellele järgnevad osastavat käänat harjutavad vormimoodustus- ja tõlkimisharjutused ning üks ülesandega kombineeritud harjutus, milles õppijad räägivad ka endast. Üks harjutus on seejuures ka mängustatud.

Seitsmendas teemas on kümme rääkimistegevust, millest üheksa on harjutused ja üks kombineeritud tegevus – harjutus/ülesanne. Teema alguses kuulatakse ja korratakse teemakohast sõnavara ja väljendeid. Seejärel tuleb vastata õpikus esitatud materjali põhjal teemakohastele küsimustele (harjutus), moodustada etteantud sõnavara ja lausekonstruktsioonide põhjal lauseid selle kohta, millistesse huviringidesse on soov registreeruda (harjutus). Edasi vastatakse kuulatud dialoogi põhjal küsimusele (harjutus), tõlgitakse sama dialoog vene keelest eesti keelde (harjutus) ja koostatakse õpikus oleva kuulutuse põhjal paaris sarnaseid dialooge (harjutus). Järgneb veel üks harjutus, milles tõlgitakse lauseid vene keelest eesti keelde. Viimane tegevus on kombineeritud, kus klassikaaslaste huvide kohta tehtud küsitluses on nii õpiku küsimuste esitamine (harjutus) kui ka neile vastamine (ülesanne).

Materjal on jagatud lühikesteks teemadeks, millest kolm käsitlevad ainult grammatikat ning neli kooliaasta algust, haridusteed, õppeaineid ja huviringe. Rääkimistegevused on seotud õpitavate üldteemadega, kuna neid sooritades tuleb rääkida enda suvest, kooliteest ja oma tunnetest.

Kokkuvõttes on vaadeldud materjalis selges ülekaalus harjutused. Rääkimisülesandeid on vähe ja seega ei saagi tegelikult harjutuste ja ülesannete omavahelist järjestust eriti

analüüsida. Nendel juhtudel, kui teemades esinevad ülesanded, on need ette valmistatud sõnavara kordamise, vormimoodustamise ja lausemoodustamise harjutustega. Grammatikaharjutusi on teemades võrreldes muude rääkimistegevustega palju ja tavaliselt piirduvad need vormimoodustuse, tõlkimisega jmt. Ainult kuuendas teemas, kus on osastavat nõudvatele tegusõnadele kolm rääkimisülesannet jutustuse “Minu lugu” põhjal, peaksid õppijad eeldatavalt õpitud tegusõnu ka vabas rääkimises kasutama.

Küllaltki sageli on teema viimasteks rääkimistegevusteks rääkimisharjutused. Loogiline oleks aga teema lõpetada kindlasti vaba rääkimise ülesannetega.

5.3. Eesti keele õpik vene õppekeelegra koolile, 9. klass (Kitsnik 2004)

Vaadeldavas materjalis on tuvastatud 26 rääkimistegevust, millest 13 ehk 50% võib klassifitseerida harjutusteks ning 13 ehk 50 % ülesanneteks. Osas 5.3.1 on esitatud harjutuste kokkuvõte, osas 5.3.2 ülesannete kokkuvõte, osas 5.3.3 rääkimistegevustes osalejate arvu kokkuvõte ja osas 5.3.4 rääkimistegevuste järjestuse kokkuvõte.

5.3.1. Rääkimisharjutused eesti keele õpikus vene õppekeelegra koolile, 9. klass (Kitsnik 2004)

Harjutuste arv ja osakaal tüüpide kaupa on esitatud tabelis 7.

Tabel 7. Harjutuste tüübid Kitsnik (2004) õpikus

Harjutuse tüüp	Kordamine	Vormimoodustus	Lausemoodustus	Küsimuste vastamine	Ümberjutustamine	Kokku
Esinemiste arv	-	3	6	3	1	13
Esinemiste osakaal harjutustes	-	23%	46%	23%	8%	100%

Vaadeldavas materjalis on kõige rohkem lausete moodustamise harjutusi, neid on 6 ehk 46% kõigist harjutustest. Nendes harjutustes tuleb põhiliselt moodustada lauseid õpitavate sõnadega (näide 49, lk 10).

(49) Koosta rattaretke kohta järgmiste sõnadega küsimusi.

Kui suur?; kes?; kui palju?; mis kellest mis kellani?; kestma, kesta, kestab;
vaatamis/väärsus, -e, -t, -i; magamis/varustus, -e, -t jt

Vormimoodustuse harjutusi on 3 ehk 23% kõigist harjutustest. Vormimoodustuse harjutused on seotud lausemoodustamise harjutustega (näide 50, lk 13; näide 51, lk 25).

(50) Saate õpetajalt sõnakaardid. Töötage õpetaja juhise järgi.

Moodustage 3–4-liikmelised rühmad, iga rühm saab sõnakaardid. Panna need tagurpidi lauale ja ajada segi. Esimene õpilane võtab ühe kaardi ja moodustab sellel oleva sõnaga lause piltidel oleva matka kohta. Kaasõpilased kontrollivad, õige vastuse korral jääb kaart õpilasele, vea korral paneb õpilane kaardi lauale tagasi. Järgmine õpilane võtab kaardi ja jätkab jutustust. Mäng kestab ringis niikaua, kuni sõnakaardid on otsas. Võitjaks on kõige rohkem sõnakaarte kogunud õpilane.

(51) Koosta lauseid, kasutades järgmisi lausealgusi ja nende all olevaid sõnu. Näiteks: *Juuksur peab saama hakkama iga kliendiga.*

Juuksur peab ... Juuksur ei tohi ... jt.

Sõnad: eelistama, keerama, lõikama, märkama, suhtlema, usaldama jne.

Vaadeldavas materjalis on ka üks harjutus, milles õpilastel tuleb vestelda etteantud vestlusskeemi järgi (näide 52, lk 10).

(52) Vestelge skeemi järgi. Kasutage ülesande nr 2 väljendeid.

A – Kutsu kaaslane matkale.

B – Kõhkle ja põhjenda kõhklust.

A – Veena.

B – Kõhkle ja põhjenda teistmoodi.

A – Veena.

B – Nõustu.

Kutsumine: Kas sa ei ...? Tule koos minuga ... jt.

Kõhklemine ja põhjendamine: Aga mulle ei meeldi ...?; Ma ei saa, mul ei ole... . jt.

Ümberveenmine: Ei ole, see on hoopis ... Vastupidi, see on väga ... jt.

Nõustumine: Eks proovime siis, ehk ... No olgu, sa ... jt.

Kokku kolmes harjutuses ehk 23% harjutustest tuleb vastata küsimustele. Need harjutused on kahel juhul kombineeritud ülesandega, milles õpilased peavad avaldama arvamust ja põhjendama oma vastust (näide 53, lk 16).

(53) Võrdle ülesannetes nr 5 ja 7 kirjeldatud rattamatka ning ülesandes nr 12 kirjeldatud Ivanovka-reisi. Vasta küsimustele ja põhjenda vastust.

Kumb reis oli tavalisem (ebatavalisem)? ohtlikum (turvalisem)? kergem (raskem) jne.

Veel on küsimustele vastamine seotud rühmatöö ja töölehtedega (näide 54, lk 11).

(54) Saad õpetajalt töölehed. Töötage juhise järgi.

ÕPILANE A: Loe läbi “Retke kava” ja kirjuta üles ülesande nr 4 küsimuste vastused. Vestle paarilistega B ja C, leia vastused ülejäänud küsimustele.

ÕPILANE B: Loe läbi kava “Registreerumine” ja kirjuta üles ülesande nr 4 küsimuste vastused. Vestle paarilistega A ja C, leia vastused ülejäänud küsimustele.

ÕPILANE C: Loe läbi “Retke korralduse” kava ja kirjuta üles ülesande nr 4 küsimuste vastused. Vestle paarilistega A ja B, leia vastused ülejäänud küsimustele.

Ühes harjutuses tuleb õpilastel jutustada ümber paariliselt saadud info tema reisi kohta. See harjutus on samuti kombineeritud ülesandega (küsimuste esitamisega) (näide 55, lk 19).

(55) Esita paarilisele tema huvitava reisi kohta küsimusi. Jäta vastused meelde. Jutusta paarilisele tema reisist mälu järgi. Paariline parandab vajaduse korral. Näiteks: kus ja millal sa käisid jne.

Sõnavara: aeg, koht, sõiduvahendid, kaaslased, varustus, üritused, majutus jt.

Kordamisharjutusi vaadeldavas materjalis ei esine.

5.3.2. Rääkimisülesanded eesti keele õpikus vene õppekeelega koolile, 9. klass (Kitsnik 2004)

Ülesannete arv ja osakaal tüüpide kaupa on esitatud tabelis 8.

Tabel 8. Ülesannete tüübid Kitsnik (2004) õpikus

Ülesande tüüp	Suuline tekstiloome	Vestlus	Arutus	Kokku
Esinemiste arv	7	4	2	13
Esinemiste osakaal ülesannetest	54%	31%	15%	100%

Vaadeldavas materjalis on kõige rohkem suulise tekstiloome ülesandeid, neid on 7 ehk 54% kõigist ülesannetest. Nende hulgas on kolm ülesannet, milles tuleb vastata õpikus esitatud küsimustele (näide 56, lk 24).

(56) Vasta küsimustele juuksuri ja tuletõrjuja ameti kohta.

Mis on selle töö juures head ja halvad küljed? Missugune peab olema selle ameti pidaja jne.

Neli tegevust on pooleldi ülesanded ja pooleldi harjutused, neis vastatakse küsimustele, mille vastused saab osaliselt leida otse tekstist (harjutus) ja osaliselt tuleb vastata oma arvamuse järgi (ülesanne, tekstiloomes) (näide 57, lk 16) või moodustada lauseid, kasutades etteantud väljendeid ja tekkinud väiteid põhjendada (näide 58, lk 16).

(57) Otsusta, millised kolm ülesandes nr 1 nimetatud ameteist sind kõige rohkem/kõige vähem huvitavad ja sulle kõige rohkem/kõige vähem sobivad. Põhjenda. Kasuta järgmisi väljendeid.

Näide: Kindlasti sobib mulle tuletõrjuja amet. Tuletõrjuja peab olema julge ja tugev. Arvan, et olen selline.

Väljendid: Huvi tundmine: Mind huvitab kõige rohkem mis? Sobivus: Kindlasti sobiks mulle mis? Huvi puudumine või sobimatus: Päriskindlasti ei sobiks mulle mis?

(58) Võrdle ülesannetes nr 5 ja 7 kirjeldatud rattamatka ning ülesandes nr 12 kirjeldatud Ivanovka reisi. Vasta küsimustele ja põhjenda vastust.

Tavalisem (ebatavalisem)?; kergem (raskem)?; ohtlikum (turvalisem) jt.

Kahes ülesandes on vaja jutustada loetud tekstist kaaslastele, kes ei ole seda teksti lugenud (näide 59, lk 22, tekstiloomes).

(59) Jutusta tekstis kirjeldatud ametist paarilisele.

Kahes ülesandes on ühendatud tekstiloomes ja arutlus (näide 60, lk 32).

(60) Õppimisvõimaluste otsijad teevad saadud info põhjal kokkuvõtte oma valikust ning põhjendavad seda.

Vestluse tüüpi ülesandeid on kokku neli ehk 31% ülesannete koguarvust. Nende seas on rühmatööna probleemidele lahenduste leidmise ülesanne (näide 61, lk 16), paarilisega tema huvitavast reisist vestlemine ja küsimuste teel ameti mõistatamine (näide 62, lk 27).

(61) Leidke lahendusi probleemile, mis võib tekkida reisil. Nimetage veel võimalikke probleeme ja nende lahendusi.

Mida teed kui .... jääd kaaslasest maha?; eksid ära? kaotad passi ära? ei saa keelest aru jmt.

(62) Vali amet ülesandes nr 1 pildilt. Kaaslased esitavad *kas*-küsimusi ja püüavad ära arvata, mis ameti sa valisid. Küsimustele võid vastata ainult ei, jah või mõnikord.

Näiteks: Kas ta töötab väljas? Kas ta kannab tööl vormi? Kas tal peab olema kõrgharidus?

Üks ülesanne on mahukam rühmatöö, milles õppijad peavad osalema rollimängus gümnaasiumis edasiõppimisvõimalusi otsivate õppijate ja nelja kooli esindajate rollis (näide 63, lk 32).

(63) Saate õpetajalt töölehe nr 6. Töötage juhise järgi. Kasutage ka järgmisi küsimusi.

Õpilane: Ma sooviksin infot teie koolis õppimise võimaluste kohta. Mis õppeained teil õpitakse süvendatult? Missugused on kooliruumid jne.

Kooli esindaja: Ma esitan nüüd mõne küsimuse ka teie kohta. Mis on teie keskmine hinne? Mis on teie lemmikõppeained ja miks?

Tööleht A: Oled 9. klassi õpilane. Soovid pärast üheksanda klassi lõpetamist minna edasi õppima teise kooli. Käid neljas koolis edasiõppimisvõimalusi uurimas. Esita küsimusi järgnevate punktide kohta: kooli asukoht, süvendatult õpetatavad ained, lisained, koolihoone jne.

Tööleht B: Oled kooli esindaja. Sinu juurde tulevad õpilased, kes soovivad infot õppimisvõimaluste kohta. Vasta nende küsimustele, tee oma koolile reklaami. Esita ka õpilasele küsimusi järgmiste punktide kohta: keskmine hinne, lemmikõppeained, raskusi valmistavad ained, kooliväline tegevus jne.

Info kooli kohta: Tõusva Päikese Gümnaasium, kolm kümnendat hiina keele eriklassi, iga päev kaks hiina keele tundi, õpetaja hiinlane, ... autojuhtimine, tänapäevane koolihoone jne.

Arutusülesandeid on kokku kaks ehk 15% ülesannetest. Need on kombineeritud tekstiloomes ülesandega. Näiteks on vaja pidada rühmaarutelu ja seejärel esitleda selle tulemusi klassikaaslastele (näide 64, lk 30). Samuti tuleb arutusülesannetes põhjendada oma arvamust (näide 12, lk 32)

(64) Loe kokku, mitu iga märgiga tähistatud vastust on sul ülesandes nr 13. Moodustage neli rühma selle järgi, mis märgiga vastuseid on teil kõige rohkem. Saate õpetajalt töölehe nr 4. Töötage juhise järgi: iga rühm saab kaardi teise rühma tulemuste seletustega, millega on vaja tutvuda. Seejärel tuleb tulemusi tutvustada vastava rühma õpilastele järgmiste punktide abil: antud tüüpi inimeste tugevad ja nõrgad küljed, mis ametit võiksid seda tüüpi inimestele sobida, mida sellistele inimestele soovitaksite.

5.3.3. Rääkimistegevustes osalejate arv eesti keele õpikus vene õppekeelega koolile, 9. klass (Kitsnik 2004)

Tabelis 9 on esitatud rääkimistegevuste sooritamine osalejate arvu järgi.

Tabel 9. Rääkimistegevuste sooritajate arv Kitsnik (2004) õpikus

Sooritajate arv	Üksi	Paaris	Väikestes rühmades	Kogu rühmaga	Kokku
Harjutuste arv	8,5	2,5	2	0	13
Harjutuste osakaal	66%	19%	15%	0%	100%
Ülesannete arv	6,5	1,5	2	3	13
Ülesannete osakaal	50%	12%	15%	23%	100%
Kokku	15	4	4	3	26
Sooritajate osakaal	58%	15%	15%	12%	100%

Üle poole rääkimistegevustest (58%) on vaadeldavas materjalis esitatud üksi sooritamiseks ning kokku (30%) on ette nähtud tegemiseks paaris või väikeses rühmas. Seejuures on nii väikeses rühmas kui paaris tehtavaid ülesandeid võrdselt (15%) ja kogu rühmaga veidi vähem 12%.

Harjutustest on rohkem nähtud ette üksi tegemiseks (66%) kui ülesannetest (50%). Ülesanded on mõnikord kavandatud tegemiseks ka väikeses rühmas (15%) ja kogu õpperühmaga (23%). Harjutusi tehakse väikeses rühmas samuti (15%). Paaris tehakse nii harjutusi (19%) kui ka ülesandeid (12%). Kogu õpperühmaga sooritataavaid harjutusi vaadeldavas osas pole, ülesandeid aga on 23%.

5.3.4. Rääkimistegevuste järjestus eesti keele õpikus vene õppekeelela koolile, 9. klass (Kitsnik 2004)

Vaadeldav materjal hõlmab õpiku esimest ja teist teemat. Esimene teema on reisimine, teine edasiõppimine. Täpsemalt on rääkimistegevuste järjestus esitatud lisas 3. Rääkimisharjutuste ja -ülesannete järjestuse puhul tuleb arvestada ka vaheldumist teisi osaoskuseid arendavate õppetegevustega, mille vaatlemine jääb aga siinse magistritöö fookusest välja. Rääkimistegevuste järjestus vaadeldud materjalis on esitatud järgnevalt (H-harjutus, Ü-ülesanne).

1. teema: H/Ü – H – H – H – H – H – H – H – Ü – H/Ü – H – H/Ü – Ü – H – Ü

2. teema: Ü – Ü – Ü – Ü – H – H – Ü – Ü/H – Ü – Ü – Ü

Esimeses teemas on 15 rääkimistegevust: üheksa harjutust, kolm ülesannet ning kolm harjutuse ja ülesande kombinatsiooni. Teemasse sissejuhatav tegevus on tutvumine reisikuulutusega, mille põhjal vastatakse küsimustele nii õpikuteksti põhjal kui ka oma arvamuse järgi (harjutus-ülesanne). Sellele järgnevad rääkimistegevused, milles vesteldakse kaaslasega õpikus antud skeemi järgi ning harjutatakse matkale kutsumist ja kutsele erinevalt vastamist, koostatakse õpikus antud sõnadega küsimusi rattaretke kohta, esitatakse rattaretke kohta küsimusi ja vastatakse neile töölehe põhjal, räägitakse õpikus antud sõnavara abil, mis matka korralduses meeldis, mis mitte, ning moodustatakse rühmatööna sõnakaartide põhjal lauseid õpiku piltidel oleva matka kohta (kokku viis harjutust). Seejärel on kavandatud kaks tegevust, milles tuleb siduda sõnapaarid ja tekstilõigud ning esitada loetud teksti kohta küsimusi lihtminevikus (kokku kaks harjutust).

Seejärel leitakse lahendusi reisil tekkida võivatele probleemidele (ülesanne), võrreldakse varem loetud tekste rattamatka ja reisi kohta (harjutus-ülesanne), moodustatakse liitlauseid reisi kohta (harjutus) ning harjutatakse vormimoodustust reisi teemal (harjutus-ülesanne). Teema lõpus esitatakse paarilisele küsimusi tema huvitava reisi kohta (ülesanne), jäetakse vastused meelde ja jutustatakse nendest paarilisele mälu järgi (harjutus) ning loetakse kaaslaste töid meelde jääva reisi kohta ja leitakse nende seast parim ning põhjendatakse oma valikut (ülesanne).

Teine teema käsitleb edasiõppimise võimalusi ja siin on ülesannete märgatav ülekaal. Kokku on teises teemas kavandatud 11 rääkimistegevust, nendest kaks on harjutused, üks kombineeritud harjutus-ülesanne ja kaheksa ülesannet.

Teine teema algab rääkimistegevustega, milles tuleb vastata küsimustele ning jutustada kaaslastele tekstist, mida kaaslane pole lugenud (kokku neli ülesannet). Seejärel koostatakse vormimoodustust harjutavaid lauseid algul malli ja seejärel piltide põhjal (kokku kaks harjutust). Järgneb ametite äraarvamine kas-küsimuste abil (ülesanne) ning avaldatakse arvamust ametite meeldivuse kohta (harjutus-ülesanne). Siis arutatakse rühmades ametite testi tulemusi (ülesanne), tehakse rollimäng edasiõppimise võimaluste otsimise kohta ning tehakse selle tulemustest kokkuvõte (kokku kaks ülesannet).

Kokkuvõttes on eri teemades harjutuste ja ülesannete arv erisugune. Esimeses teemas on harjutusi märgatavalt rohkem kui ülesandeid. Rääkimisharjutused ja -ülesanded on seotud õpitavate üldteemadega ning nende järjestus tundub loogiline. Kõigepealt valmistatakse vaba rääkimise ülesanded ette mitmesuguste harjutustega (sõnavara, vestlusk skeem, lausete koostamine, vormimoodustus jm). Järgnevad kombineeritud tegevused, milles õppijad peavad oma arvamust avaldama ja põhjendama. Teema lõpus räägivad õppijad oma reisidest ning valivad ühisarutelus parimad reisikirjeldused. Teises teemas on aga tunduvalt rohkem ülesandeid ja vähem harjutusi. Ülekaalus on oma arvamuse avaldamine teksti, pildi või tõstatatud teema kohta, infovahetus ja arutelu, mida eriti palju ette ei valmistata.

5.4. Sõnajalaõis B2.1. Gümnaasiumi eesti keele kui teise keele õpik 1. osa (Kitsnik 2019).

Vaadeldavas materjalis on tuvastatud 48 rääkimistegevust, millest 28 ehk 58% võib klassifitseerida harjutusteks ning 20 ehk 42% ülesanneteks. Osas 5.4.1 on esitatud harjutuste kokkuvõte, osas 5.4.2 ülesannete kokkuvõte, osas 5.4.3 rääkimistegevustes osalejate arvu kokkuvõte ja osas 5.4.4 rääkimistegevuste järjestuse kokkuvõte.

5.4.1. Rääkimisharjutused õpikus Sõnajalaõis B2.1. Gümnaasiumi eesti keele kui teise keele õpik 1. osa (Kitsnik 2019).

Harjutuste arv ja osakaal tüüpide kaupa on esitatud tabelis 10.

Tabel 10. Harjutuste tüübid Kitsnik (2019) õpikus

Harjutuse tüüp	Kordamine	Vormimoodustus	Lausimoodustus	Küsimustele vastamine	Ümberjutustamine	Kokku
Esinemiste arv	5	8,5	7,5	4,5	2,5	28
Esinemiste osakaal harjutustest	18%	30%	27%	16%	9%	100%

Vaadeldavas materjalis on üsna võrdselt vormimoodustuse (30%) ja lausete moodustamise (27%) harjutusi. Vormimoodustuse harjutustes kasutatakse aktiivõppemeetodeid:

vahetatakse paarilisi ning õpitavate vormidega lipikuid ja kontrollitakse teineteise vastuseid (näide 65, lk 27).

(65) Töötage kogu rühmaga juhtnööride järgi: Saad õpetajalt lipikud, millel on väljendid ainsuse ja mitmuse osastavas. Leia paariline ja loe talle lipikul olev väljend ainsuses. Paariline ütleb sama väljendi mitmuses. Kontrolli ja paranda vajadusel. Sama teeb paariline, seejärel vahetage lipikud ja leia uus vestluskaaslane.

Vormimoodustuse ülesanded on üsna sageli ka mängustatud. Näiteks on osastava käände harjutamiseks kasutatud väidete autori otsimist (näide 66, lk 28).

66) Töötage kogu rühmaga järgmiste juhtnööride järgi: saad õpetajalt lehe, millele kirjuta viis lauset, mis algavad näiteks. *Ma kuulen sageli ...* jne.

Lõpeta laused näidise järgi. Lase õpetajal kontrollida. Õpetaja kogub lehed, seejärel jagab lehed uuesti laiali. Saad juhusliku lehe. Käi ringi ja küsitله nii kaua, kuni leiad omaniku.

Lihtmineviku harjutamiseks on kasutatud pantomiime (näide 67, lk 13) ning liht- ja ennemineviku harjutamiseks joonistamist (näited 68, lk 20).

(67) Saad õpetajalt paberiribad, millele on kirjutatud a-osa harjutuse laused minavormis. Aseta lipikud tekst allapoole. Üks õpilane valib juhusliku riba ja näitab sellele kirjutatud lauset teistele pantomiimiga. Teised püüavad ära arvata, mis tegevust ta näitab. Kui tegevus on ära arvatud, kinnitab seda näitleja lausega ja sedeli võtab järgmine. Kui ei, siis näitleja ütleb eitava lause ja paneb paberi lauale

(68) Töötage paarides juhtnööride järgi: mõtle välja lause, kus saad kasutada nii ennemineviku kui lihtmineviku vorme. Joonista lause tahvlile. Teised püüavad ära arvata, mis lause joonistasid.

Lausete moodustamise harjutustes püütakse ära arvata, millest järgnevas kuulamistekstis räägitakse (näide 69, lk 16).

(69) Harjutuses 23 hakkad kuulama Henri intervjuu kolmandat osa. Enne kuulamist töötage väikeses rühmas ja täiendage lauseid oma arvamus järgi eri viisil.

Sarnaselt vormimoodustuse harjutustega kasutatakse ka lause moodustamisel sageli mängustamist. Näiteks moodustatakse uute sõnade õppimiseks pantomiime ja nende põhjal lauseid (näide 70, lk 17).

(70) Töötage paaris juhtnööride järgi: moodustage kordamööda a-osa sõnadega lauseid, näidake neid kaaslasele pantomiimiga. Kaaslane püüab lause ära arvata. Vajadusel andke vihjeid.

Joonistatakse ka rühmatööna koomiks ja räägitakse selle põhjal, seejuures on lausete moodustamine seotud ka vormimoodustusega (näide 71, lk 20).

(71) Töötage neljakaupa rühmades juhtnööride järgi: jagage A4-leht joontega neljaks. Jagage rühmades harjutuse 29 tekstid nii, et kaks saavad A-teksti, kaks B-teksti. Hakake joonistama neljapildilisi koomikseid. Esimene joonistab pildi ja jutumulli, kuhu kirjutab sobiva teksti. Järgmine joonistab pildile järje, nii kuni neljas liige joonistab oma pildi. Kui koomiks on valmis, läheb see esimesele tagasi, kes jutustab koomiksisst kaaslastele, kasutades kolm korda ennemineviku vormi.

Uute sõnade õppimiseks kasutatakse ka harjutusi, milles esitatakse uusi sõnu kasutades küsimusi ja vastatakse neile (näide 72, lk 21) ning moodustatakse uute sõnade seletusi rühmatööna (näide 73, lk 26).

(72) Töötage paaris. Üks õpilane tahab väga õpilasvahetusse minna. Teine aga kahtleb, kas õpilasvahetus on ikka hea mõte. Avaldage kordamööda arvamust, kusjuures igas arvamuses peab kasutama üht a-osa sõna.

(73) Töötage juhtnööride järgi: moodustage viieliikmelised rühmad. Üks rühm tuleb klassi ette, teised küsivad mõne a-osa sõna tähendust. Rühm seletab tähendust nii, et iga rühmaliige ütleb korraga ühe sõna. Seejärel rühmad vahetuvad.

Viies harjutuses kasutatakse kordamist. Korratatakse vajalikke suhtlusväljendeid (näide 74, lk 34).

(74) Töötage paaris. Lõpeta a-osa lausealgused oma paarilise kohta. Paariline kommenteerib.

Väljendeid: Olen uhke, et ... Olen võimeline ... Tahaksin teada saada ... Huvitav oleks näha ...

Pannakse kirja oma mõtteid ja jagatakse neid seejärel (näide 75, lk 37).

(75) Pane kirja paar mõtet, mis sul seda laulu kuulates pähe tulid. Jaga mõtteid kaaslastega.

Korratatakse juhiste nõuandeid (näited 76 ja 77).

(76) Loe läbi stipendiumikonkursi nõuded vahetusõpilase lühitutvustuse kohta. Pane õpik kinni ja proovi öelda peast, mis peab selles kirjas kirjutatud olema.

(77) Tutvu arvamislõigu kirjutamise juhise ja näidislõiguga. Kas näidislõik vastab nõuetele? Too näidislõigust näiteid nõuete täitmise kohta.

Neljas ja pooles harjutuses vastatakse küsimustele (näited 78, lk 16; 79, lk 21; 80, lk 21).

(78) Rääkige väikeses rühmas. Võrrelge Jaapanit Eestiga. Leidke kolm asja, mis on Jaapanis parem kui Eestis. Leidke kolm asja, mis on Eestis parem kui Jaapanis.

(79) Tutvu kuulutusega. Vasta selle all olevatele küsimustele. Mida tähendab VeniVidiVici? Mis on õpilasvahetus? Kui pikad on VeniVidiVici korraldatavad õpilasvahetused?

(80) Töötage paaris. Üks õpilane on õpilasvahetuse korraldaja ja teine osaleja. Osaleja esitab küsimusi õpilasvahetuse kohta ja korraldaja vastab küsimustele. Igas küsimuses ja vastuses kasutage ühte sõna harjutuse a-osast.

Kahes ja pooles harjutuses tuleb õppijatel teksti ümber jutustada (näide 81, lk 10).

(81) Töötage kolmekaupa rühmades järgmiste juhtnööride järgi: loe läbi blogipostitused ja tutvuo loetud teksti kohta väljenditega. Kasutades neid, jutusta oma tekst ümber rühmakaaslastele. Kuulajad esitavad paar küsimust, vasta, kasutades oma fantaasiat.

5.4.2. Rääkimisülesanded õpikus Sõnajalaõis B2.1. Gümnaasiumi eesti keele kui teise keele õpik 1. osa (Kitsnik 2019).

Ülesannete arv ja osakaal tüüpide kaupa on esitatud tabelis 11.

Tabel 11. Ülesannete tüübid Kitsnik (2019) õpikus

Ülesande tüüp	Suuline tekstiloome	Vestlus	Arutus	Kokku
Esinemiste arv	7	6	7	20
Esinemiste osakaal ülesannetest	35%	30%	35%	100%

Vaadeldavas materjalis on enam-vähem võrdselt nii monoloogilisi suulise tekstiloome ülesandeid (35%) kui ka vestlusi (30%) ja arutlusi (35%). Suulise tekstiloome ülesanded on ka kombineeritud vestluste ja arutlustega. Siin tuleb kirjeldada pilte (näide 82, lk 10), jutustada loetust (näide 83, lk 28; näide 84, lk 24).

(82) Pane silmad kinni ja meenuta kolme suvesündmust. Joonista need eraldi lehele. Leia vestluskaaslane ja näita pilte. Vestluskaaslane räägib, mida näeb piltidel.

(83) Otsi internetist huvitav kuulamistekst VeniVidiVici kohta või muu vahetusõpilaste teemaline tekst. Kuula mitu korda ja püüa aru saada. Jutusta kuuldust rühmakaaslastele.

(84) Töötage samades rühmades nagu eelmises harjutuses Töötage järgmiste juhtnööride järgi: Õpilane A–lugeja, B–ennustaja, C–küsija. Lugeja loeb oma teksti esimese küsimuse, ennustaja räägib, millest võiks lõigus juttu olla, ja lugeja räägib sellest, millest tegelikult juttu tuleb, küsija esitab 2–3 teemakohast küsimust, mida koos arutatakse. Seejärel loeb lugeja järgmise küsimuse ja tegevused korduvad. Vahetage rolle kolm korda ja korrake tegevust.

Samuti seletatakse paarilisele uusi sõnu (näide 85, lk 20), põhjendatakse oma arvamust (näide 86, lk 35) ja antakse kaaslastele tagasisidet (näide 87, lk 37).

(85) Töötage paaris. Seletage kordamööda harjutuse a-osa sõnu teiste sõnadega. Kaaslane mõistatab, mis sõna seletatakse.

(86) Hakkate läbi mängima vahetusõpilase stipendiumi konkurssi. Tutvu soovitustega konkursiintervjuul osalemise kohta. Leia kolm soovitust, millega sul enda arvates probleeme pole, kolm, mida peaksid eriti jälgima. Põhjenda lühidalt.

(87) Töötage kolmekauparühmas. Loe kaaslaste tekste (harjutuse a-osas kahele küsimusele vastustest). Anna teksti autorile tagasisidet, kas tema tekst vastab nõuetele ja on huvitav.

Vestlusülesannete hulgas on ülesandeid, milles tuleb vastata ka kaaslaste küsimustele (näide 88, lk 20).

(88) Töötage neljakauparühmades. Lugege oma seletuskirjad ette. Kuulajad esitavad täpsustavaid küsimusi. Vastake küsimustele.

Mitu vestlusülesannet on mõeldud tegemiseks paariliste ja küsimuste vahetusega. Kohati on need ülesanded ka kombineeritud harjutustega (näide 89, lk 25; näide 90, lk 28).

(89) Töötage kogu õpperühmaga järgmiste juhtnõrde järgi: iga õpilane saab pabeririba küsimusega h 39. Käi ringi ja leia paariline, esita talle oma küsimus. Paariline vastab ja esitab oma küsimuse. Leidke uus paariline ja korrake tegevusi palju kordi. Küsimused: Mida sa kardad vahetusõpilaseks minnes? Mida teed, et uues koolis endale sõpru leida? Kuidas tutvud vahetusperega? Kellega sa arutad vahetusõpilaseks minekut jne.

(90) Tööta järgmiste juhtnõrde järgi: joonista paberile kolm asja, mida armastad ja kolm asja, mida kardad. Lehe teisele poolele kirjuta laused, kasutades osastavat. Leia paariline ja näidake vastastikku oma pilte. Arvake ära, mida teine armastab, mida kardab. Vestelge omavahel. Vahetage lehed ja otsige uus paariline.

Arutusülesannetes arutletakse nii õpikus esitatud teemakohaste väidete üle kui ka oma tekkinud mõtete üle mingit teemat käsitledes (näide 91, lk 15; näide 92, lk 16).

(91) Pane kirja paar mõtet, mis sul intervjuu esimest osa kuulates tekkis. Aruta oma mõtteid a) paarilise ja b) terve õpperühmaga.

(92) Istuge ringis ja töötage järgmiste juhtnõrde järgi: õpetajal on käes väike pall. Õpetaja esitab loetelust küsimuse, alustage arutelu kogu rühmaga. Kes soovib sõna, tõstab kae ja õpetaja viskab talle palli. Kelle käes on pall, see räägib ja viskab palli tagasi õpetajale. Nii tegevus kordub, kuni arutelu on ammendatud ja minnakse järgmise küsimuse juurde. Õpetaja võib vahepeal teha lühikokkuvõtteid. Oluline on kuulata kaaslaste mõtteid, neist aru saada ja täiendada vajadusel. Arutelu pole õigeid ega valesid vastuseid. Küsimused: Miks sinu arvates vahetusõpilaste programme

korraldatakse? Mis juhtuks, kui vahetusõpilaste programme ei korraldataks? Miks peaks üldse oma elus midagi vahetama, midagi muutma jne.

On ka mitu kombineeritud ülesannet: harjutus (ümberjutustus) ja arutelu ning vestlus ja arutelu (näide 93, lk 36).

(93) Mängige õpilasvahetuse konkursi intervjuu läbi. Töötage väikestes rühmades juhtnõõride järgi: üks rühm on intervjuerijad, kes istuvad laua taga. Teine kandidaadid, kes lähevad klassist välja. Ülejäänud on pealtvaatajad. Kandidaadid kutsutakse ükshaaval sisse ja küsitletakse. Intervjuerijad teevad kandidaadi küsitluse põhjal endale lühimärkmeid, mille põhjal hiljem arutletakse iga kandidaadi tugevusi ja nõrkusi. Arutelu põhjal valitakse kaks kandidaati. Kandidaadid kutsutakse sisse ja neile antakse tagasisidet, mis nende juures meeldis, mis tekitas küsimusi. Lõpus nimetatakse kaks kandidaati ja põhjendatakse valikut. Seejärel tänatatakse kõiki kandidaate osaluse eest.

5.4.3. Rääkimistegevustes osalejate arv õpikus Sõnajalaõis B2.1. Gümnaasiumi eesti keele kui teise keele õpik 1. osa (Kitsnik 2019).

Tabelis 12 on esitatud rääkimistegevuste sooritamise osalejate arvu järgi.

Tabel 12. Rääkimistegevuste sooritajate arv Kitsnik (2019) õpikus

Sooritajate arv	Üksi	Paaris	Rühmas	Kogu õpperühmaga	Kokku
Harjutuste arv	7	11,5	6	3,5	28
Harjutuste osakaal	25%	41%	21%	13%	100%
Ülesannete arv	2	5,5	7	5,5	20
Ülesannete osakaal	10%	27,5%	35%	27,5%	100%
Kokku	9	17	13	9	48
Sooritajate osakaal	19%	35%	27%	19%	100%

Kõige rohkem rääkimistegevusi 17 ehk 35% on vaadeldavas materjalis esitatud paaris sooritamiseks. Seejuures on harjutuste osas paaris tehtavate tegevuste osakaal suurem (41%) ning ülesannete osas väiksem (27,5%). Väikestes rühmades ette nähtud rääkimistegevusi on kokku 13 (27%), nendest harjutusi 6 ja ülesandeid 7. Üksi sooritatavaid rääkimistegevusi on vaadeldavas materjalis kokku 9 ehk 19%, neist 7 on harjutused ja 2 ülesanded. Sama palju

on ka kogu õpperühmaga kavandatud rääkimistegevusi, s.o 9 ehk 19%, neist 5,5 on ülesanded ja 3,5 harjutused.

5.4.4. Rääkimistegevuste järjestus õpikus Sõnajalaõis B2.1. Gümnaasiumi eesti keele kui teise keele õpik 1. osa (Kitsnik 2019).

Vaadeldav materjal hõlmab õpiku esimest peatükki, kus on käsitletud suvemälestuste ja õpilasvahetuse teemad. Täpsemalt on rääkimistegevuste järjestus lisas 4. Rääkimisharjutuste ja -ülesannete järjestuse puhul tuleb arvestada ka vaheldumist teisi osaoskuseid arendavate õppetegevustega, mille vaatlemine jääb aga siinse magistritöö fookusest välja. Rääkimistegevuste järjestus vaadeldud materjalis on esitatud järgnevalt (H-harjutus, Ü-ülesanne).

Esimene peatükk:

H – H – H – Ü – H/Ü – H – H – Ü – Ü – Ü – H – Ü – Ü – H – H/Ü – H – H – Ü – H – H/Ü
– H – Ü – H – Ü – H – H – H/Ü – Ü – H/Ü – Ü – H – H – H – H/Ü – Ü – H – H – H – H/Ü
– H – H – H – H/Ü – Ü – Ü – Ü – Ü – H – Ü – Ü

Esimeses peatükis on kokku 48 rääkimistegevust: 24 harjutust, 16 ülesannet ning 8 harjutuse ja ülesande kombinatsiooni. Peatükk jaguneb temaatilisteks osadeks, mis ei ole eraldi pealkirjastatud ning lähevad sujuvalt üksteiseks üle. Peatüki alguses tervitatakse kaaslast (harjutus); öeldakse, mis mõtteid tekitas kuulud laul, ja esitatakse laulu sõnadega küsimusi ning vastatakse neile (kokku kaks harjutust). Seejärel jutustatakse suvemälestustest joonistatud piltide abil (ülesanne), jutustatakse ümber blogipostitust (harjutus-ülesanne), harjutatakse vormimoodustust pantomiimidega (harjutus) ning esitatakse kaaslastele küsimusi nende kirjutatud blogipostituste teemal ja vastatakse küsimustele (ülesanne).

Edasi arutatakse esitatud väiteid vahetusõpilaseks olemise kohta (ülesanne) ning arvatakse ära väidete õigsust kuulama hakatava intervjuu kohta (harjutus). Seejärel arutatakse mõtteid, mida intervjuu esimese osa kuulamine tekitab (ülesanne). Edasi pakutakse, mida arvud kuulatama hakatavas intervjuu teises osas võiksid tähendada (harjutus), võrreldakse Jaapanit ja Eestit (harjutuse ja ülesande kombinatsioon), täiendatakse lauseid enne kuulamist (harjutus) ning moodustatakse kuulamisteksti sõnadest jutustus (harjutus).

Järgnevalt seletatakse vormimoodustuse reeglit (ülesanne), harjutatakse õpitavaid vorme pantomiimide ja joonistamisega (kaks harjutust, harjutus-ülesanne). Seejärel selgitatakse

uusi sõnu teiste sõnadega ja arvatakse neid ära (ülesanne). Pärast seda õpitakse ennemineviku moodustamist koomiksi joonistamise ja sellest rääkimise ning enda kirjutatud fantaasiaseletuskirjade ettelugemise ning küsimuste esitamise ja vastamise abil (harjutus, ülesanne).

Edasi vastatakse küsimustele vahetusõpilaseks mineku kuulutuse kohta ning vesteldakse kuulutuse sõnu kasutades (kaks harjutust). Seejärel loetakse teksti, jutustatakse seda kaaslastele ja vesteldakse sellel teemal (harjutus-ülesanne) ning vastatakse õpiku küsimustele oma arvamuse järgi (ülesanne). Edasi õpitakse emotsioonide väljendamise sõnavara (harjutus-ülesanne, ülesanne) ning selgitatakse uute sõnade tähendust improga (harjutus). Järgnevad osastava käände õppimise tegevused (kaks harjutust ja ülesanne).

Järgmises osas räägitakse kaaslastele internetist leitud tekstist vahetusõpilase teemal ja vastatakse kaaslaste küsimustele (ülesanne), otsustatakse väidete õigsuse üle (harjutus), vesteldakse vahetusõpilase teemal, kasutades etteantud sõnu (harjutus), korratakse peast vahetusõpilase konkursi tingimusi (harjutus), tutvustatakse vahetusõpilase konkursile esitatud tutvustusi kaaslastele ja analüüsitakse neid (harjutus-ülesanne).

Grammatikateemana käsitletakse mitmuse käandeid (kolm harjutust). Seejärel korratakse väljendeid ning moodustatakse lauseid ja kommenteeritakse teineteise arvamusi (harjutus-ülesanne). Järgnevad tegevused käsitlevad jälle õpilasvahetuse teemat: kommenteeritakse vahetusõpilase konkursi soovitusi ja arutatakse konkursil esitatavaid küsimusi (kokku kaks ülesannet), mängitakse läbi vahetusõpilase konkurss (ülesanne), arutatakse vahetusõpilaseks olemist (ülesanne), tuuakse arvamislõigu näidisest näiteid (harjutus), antakse kaaslaste arvamislõigule tagasisidet (ülesanne). Peatüki lõpus tehakse kokkuvõtte teemas õpitu kohta (ülesanne).

Kokkuvõttes on selles õpikus raskem määratleda eri teemade piire, sest õpikus pole neid välja toodud. Samas on märgata igas teemaplokis harjutuste ja ülesannete esinemise süsteemsus ning ühelt osalt teisele ülemineku sujuvus. Igas osas on vaheldumisi harjutused ja ülesanded, mis esinevad tavaliselt rühmiti, st paar-kolm harjutust järjest või paar-kolm ülesannet järjest. Üldiselt eelnevad vaba rääkimise ülesannetele ettevalmistavad harjutused (sõnavara-, vormi- ja lausemoodustusharjutused jm). Rääkimisharjutused ja -ülesanded on seotud õpitava üldteemaga ning õppijate igapäevaeluga.

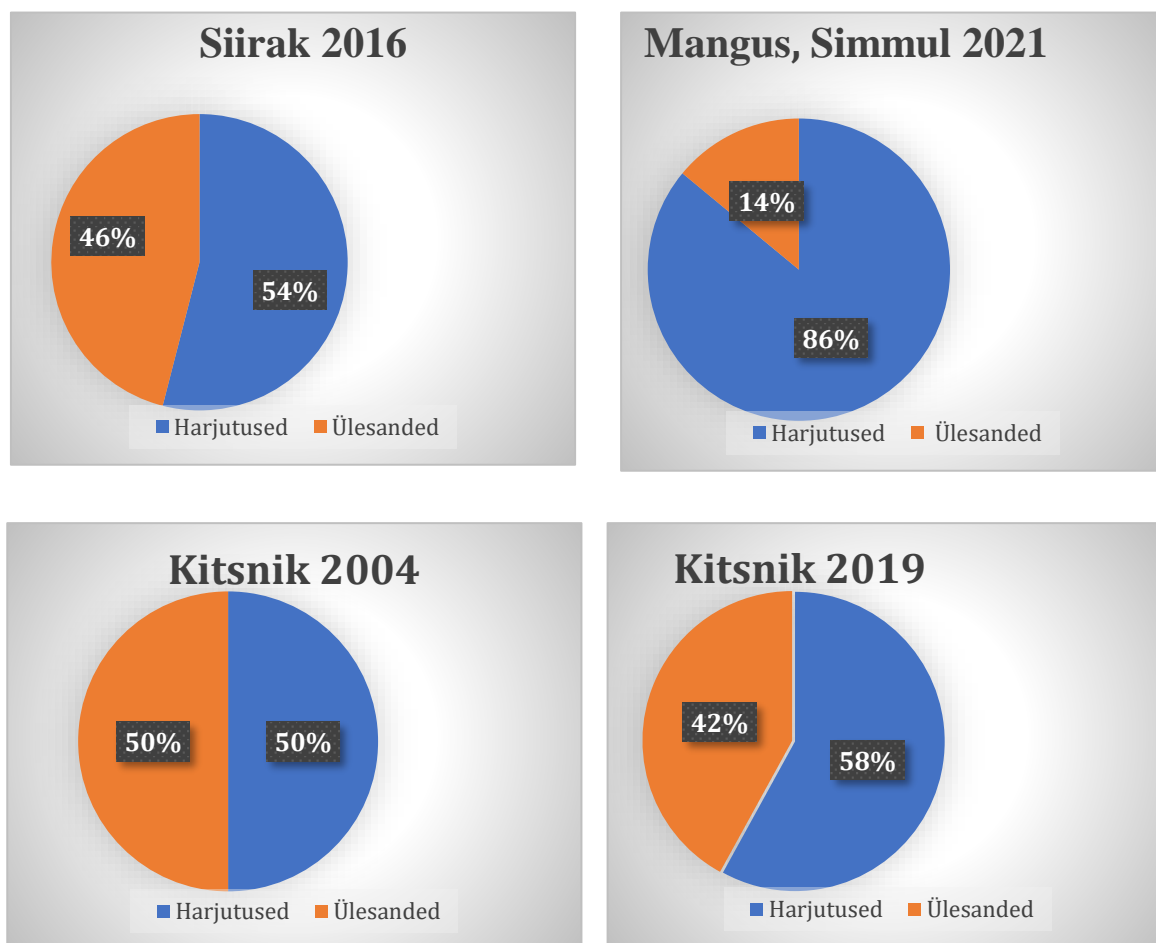
6. UURIMISTULEMUSTE KOKKUVÕTLIK ARUTELU JA JÄRELDUSED

Siin osas on esitatud uurimisküsimuste vastused, arutelu ja järeldused. Osas 6.1. on esitatud esimese uurimisküsimuse vastus ja arutelu, osas 6.2. teise uurimisküsimuse vastus ja arutelu ning osas 6.3. kolmanda uurimisküsimuse vastus ja arutelu. Osas 6.4. on toodud uurimistööga seotud piirangud ja osas 6.5. uurimistulemuste järeldused.

6.1. Esimene uurimisküsimus

Esimene uurimisküsimus on: millised rääkimisoskust arendavad õppetegevused esinevad üheksanda klassi eesti keele kui teise keele õpikutes ja milline on nende osakaal? Kuidas õppetegevused ja nende osakaal vastavad rääkimisoskuse arendamise teoreetilistele põhimõtetele?

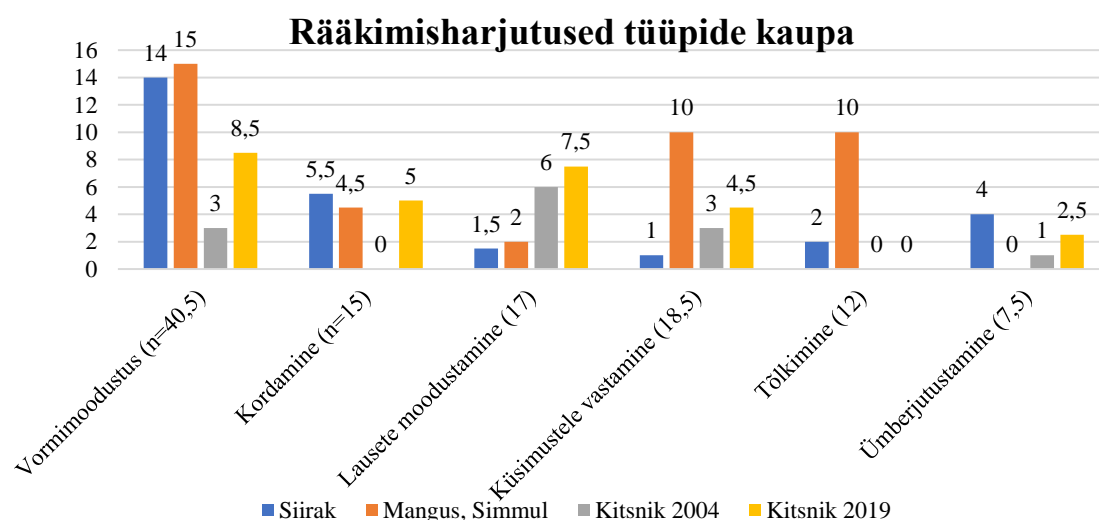
Joonisel 1 on kujutatud rääkimisharjutuste ja -ülesannete osakaal vaadeldud õpikute kaupa.

Joonis 1. Rääkimisharjutuste ja -ülesannete osakaal õpikutes

Kahes õpikus (Siirak ja Kitsnik 2004) on rääkimisharjutusi ja -ülesandeid peaaegu võrdselt: Siiraku õpikus on pisut rohkem harjutusi (54%) ja vähem ülesandeid (46%) ning Kitsniku õpikus on ülesandeid ja harjutusi võrdselt (50%). Kitsniku (2019) õpikus on harjutusi mõnevõrra rohkem (58%) kui ülesandeid (42%). Kõige erinevam on teistest õpikutest Manguse ja Simmuli õpik, milles on peamiselt harjutused (86%) ja väga vähe ülesandeid (14%). Teooria põhjal peavad keeleõppijad rääkimisoskuse tõhusaks arenguks kindlasti saama teha vaba rääkimise ülesandeid, milles nad püüavad saavutada suhtluseesmärki ja kasutavad kogu endal olemasolevat keelelist ressursi (Thornbury, 2005; EKR, 2007; Larsen-Freeman & Andresen, 2016). Puhtas kommunikatiivses õppes tehaksegi vaid ülesandeid, kuid see võib tuua kaasa ka keelelise arengu pidurdumist (Argus *et al.*, 2021). Tänapäeval soositakse eri meetodite kombineerimist ning kommunikatiivset õpet saab edukalt sobitada vajaliku grammatika- ja sõnavaraõppega (Argus *et al.*, 2021). Harjutused aitavad viia õpitavad keelelised elemendid töömälust pikaajalisse mällu ning arendada neile vajaduse korral kiiret ligipääsemist. Ülesanded aga muudavad kogu omandatud keelelise ressursi kasutusvalmiks ehk arendavad õppijate võimet kõiki keelelisi elemente omavahel kombineerida (Thornbury, 2005). Kui kolmes õpikus on rääkimisharjutused ja -ülesanded üldiselt tasakaalus, siis võib järeldada, et Manguse, Simmuli õpikus on rääkimisoskuse tõhusaks arendamiseks liiga vähe ülesandeid. Samas on harjutuste ja ülesannete üldkogus vaid üks näitaja. Oluline on ka, mis tüüpi need harjutused ja ülesanded on.

Joonisel 2 on kujutatud rääkimisharjutuste esinemine õpikutes tüüpide kaupa.

Joonis 2. Rääkimisharjutused õpikutes tüüpide kaupa (absoluutarvud)

Kõige rohkem esineb analüüsitud õpikutes kokku vormimoodustusharjutusi (40,5). Need esinevad kõigis õpikutes, kuid eriti rohkelt on neid Manguse, Simmuli (15) ja Siiraku õpikutes (14). Kitsniku 2019. aasta õpikus on 8,5 vormimoodustusharjutust ning kõige vähem (vaid 3) vormimoodustusharjutusi on Kitsniku 2004. aasta komplektis. Siiraku ja Manguse, Simmuli õpikus on vormimoodustusharjutused üldiselt traditsioonilised: etteantud näidiste järgi lausete moodustamine, sulgudes oleva sõna lugemine õiges vormis, lausetes oleva grammatilise vormi muutmine. Siiraku õpiku vormimoodustusharjutused on üldiselt seotud õpitava teemaga. Manguse, Simmuli õpikus on osa harjutusi teemaga seotud, osa aga mitte eriti. Õpikutes ei ole otseselt öeldud, kuidas neid harjutusi teha ning võib eeldada, et enamasti lasevad õpetajad õppijail harjutused lihtsalt ette lugeda. Manguse, Simmuli õpikus on lisaks ka mõned mänguelementidega vormimoodustusharjutused, näiteks tuleb võistkondadel moodustada osastava vorme ja mängida seejuures võidu trips-traps-trulli. Kitsniku 2004. aasta õpikus on vormimoodustusharjutused seotud lausete moodustamisega. Laused on seejuures sisuliselt seotud õpitava teema sõnavaraga ja teemaga. Osa harjutusi on ette nähtud teha individuaalselt, osa paaris või väikeses rühmas. Kitsniku 2019. aasta õpikus on vormimoodustusharjutused seotud aktiivõppega ja enamasti ka mängustatud. Vorme korratakse klassis ringi liikudes ja paarilisi vahetades ning ise üksteist kontrollides, harjutuse fraase kujutatakse pantomiimiga ja joonistades. Vormimoodustusharjutused on osaliselt seotud õpitava teemaga ja vastava sõnavaraga, osaliselt aga õppijate endi igapäevaeluga: nad peavad koostama fraase enda kohta.

Enam-vähem võrdselt on õpikutes kokku küsimustele vastamise harjutusi (18,5), lausete moodustamise harjutusi (17) ja kordamisharjutusi (15), mis kuuluvad ka kõik täpsusharjutuste hulka, kus vastus on tekstist leitav või ette teada. Küsimustele vastamise harjutusi esineb kõige rohkem (10) Manguse, Simmuli õpikus. Kitsniku õpikutes on neid enam-vähem võrdselt 3–4,5 ja Siiraku õpikus vaid üks. Manguse, Simmuli õpikus vastatakse küsimustele õpiku lugemistekstide põhjal või õpilase enda kohta. Siiraku õpikus vastatakse küsimustele õpiku lugemistekstide põhjal. Kitsniku 2019. aasta õpikus vastatakse õpiku küsimustele loetud teksti põhjal, kohati on vastamine seotud ka uute sõnade kasutamisega. Küsimustele peab mõnikord vastama individuaalselt, kohati aga paaristööna aktiivõppe meetodite abil, sh mängustatult. Kitsniku 2004. aasta õpikus vastatakse õpiku küsimustele samuti loetud tekstide põhjal ning need tegevused on enamasti kavandatud individuaalselt täitmiseks. Kõigis õpikutes on küsimustele vastamise harjutused mõnikord seotud ülesandega, näiteks tuleb vastust põhjendada.

Lausete moodustamise harjutused kuuluvad samuti täpsusharjutuste hulka. Neid harjutusi on Kitsniku mõlemas õpikus umbes sama palju: 6–7,5, ning Siiraku õpikus ja Manguse, Simmuli õpikus võrdselt väga vähe: 1–2. Siiraku õpikus moodustatakse lauseid piltide kohta. Mangus, Simmuli õpikus lõpetatakse lauseid loetud teksti põhjal. Kitsniku 2004. aasta õpikus moodustatakse lauseid peamiselt teemakohaste sõnadega. Kitsniku 2019. aasta õpikus moodustatakse samuti lauseid teemakohaste sõnadega, need harjutused on enamasti mängustatud, nt näidatakse lauseid pantomiimiga, kujutatakse koomiksis, esitatakse uute sõnadega küsimusi ja vastatakse neile. Samuti selgitatakse uute sõnade tähendust improteatri formaadis.

Täpsusharjutusi võib pidada vajalikuks, sest lingvistiline pädevus on suhtluspädevuse oluline osa (Canale & Swain, 1980). Täpsusharjutused aitavad arendada sõnavormide ning fraasi- ja lausestruktuuride korrektset kasutamist (Kärtner, 2000; Thornbury, 2005; Richards, 2006). Sagedamini tehakse selliseid harjutusi kirjalikult, seetõttu on hea, et vaadeldud õpikutes pakutakse suulisi täpsusharjutusi. Oluline on aga, mis vorme harjutatakse ja kuidas seda tehakse. Kasulikud ei ole kontekstivabad üksikud vormid, vaid õpitava teemaga seotud elulised keelelised ühendid (Kitsnik, 2018, 2019b). Samuti on kasulik kasutada täpsusharjutustes aktiivõpet ja muuta harjutused huvitavaks, emotsionaalseks ja kaasahaaravaks, et õppijad jõuaksid neid palju korrata.

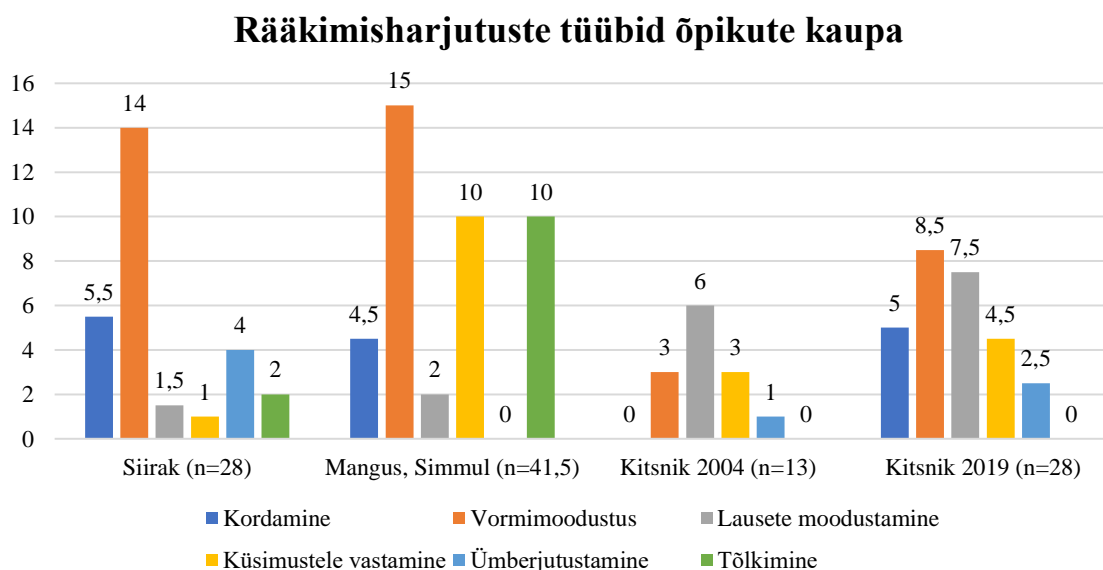
Kordamisharjutusi ei ole Kitsniku 2004. aasta õpikus üldse, ülejäänud kolmes õpikus on neid kõigis enam-vähem võrdselt neli kuni viis. Siiraku õpikus korratakse õpikus esitatud dialoogi või esitatakse kaaslastele õpiku küsimusi peast. Manguse, Simmuli õpikus korratakse kuulamismaterjalis esitatud uusi sõnu põhivormides ja näitelauseetega. Kitsniku 2019. aasta õpikus korratakse peast infotekstis esitatud nõudeid, korratakse suhtlusväljendeid, korratakse kaaslastele enne kirja pandud mõtteid ja tuuakse tekstist näiteid. Kordamisharjutused aitavad vajalikke sõnu ja vorme meelde jätta ning õigesti hääldada (Kärtner, 2001, Thornbury, 2005, Richards, 2006). Kordamisharjutused on kasulikud eriti keeleõppe algusfaasis (Kärtner 2000), edaspidi ei peaks neile palju aega kulutama. Samuti peaks hoolikalt valima, mis materjal kordamist vajab.

Vähem esineb õpikutes kokku tõlkeharjutusi (12) ja ümberjutustamisharjutusi (7,5). Tõlkeharjutusi on palju (10) Manguse, Simmuli õpikus ning Siiraku õpikus kaks. Kitsniku õpikutes tõlkeharjutused puuduvad. Manguse, Simmuli õpikus tuleb õppijail kuulata lauseid vene keeles, tõlkida need eesti keelde ja seejärel kuulata kontrolliks eesti keeles. Siiraku

õpikus tuleb õppijail koostada laused vene keeles ja lasta need seejärel kaaslasel eesti keelde tõlkida. Tõlkeharjutused on traditsioonilise keeleõppe meetod, mida praegusaja keeleõppes eriti ei soosita.

Ümberjutustamise harjutusi on Siiraku õpikus neli, Kitsniku 2019. aasta õpikus kaks ja pool ning Kitsniku 2004. aasta õpikus üks. Manguse, Simmuli õpikus ümberjutustamise harjutusi ei ole. Siiraku õpikus tuleb õpilastel jutustada ümber loetud tekste, kusjuures kõik on lugenud sama teksti. Kitsniku 2019. aasta õpikus tuleb ümber jutustada tekst, mida kuulaja pole lugenud, kasutades seejuures abiks etteantud väljendeid. Kitsniku 2004. aasta õpikus tuleb kaaslasel ümber jutustada temalt enne saadud info tema huvitava reisi kohta. Ümberjutustamine on kasulik, kuid kui õppijad jutustavad ümber teksti, mida kuulajad on juba enne lugenud, siis ei ole kuulamine huvitav ja see vähendab harjutuse tõhusust. Järgnevalt on vaadeldud rääkimisharjutuste tüüpe õpikute kaupa.

Joonisel 3 on kujutatud rääkimisharjutuste tüübid õpikute kaupa.

Joonis 3. Harjutuste tüübid õpikute kaupa (absoluutarvud)

Kõige rohkem rääkimisharjutusi on Manguse, Simmuli õpikus (41,5). Siiraku ja Kitsniku 2019. aasta õpikus on rääkimisharjutusi sama palju (28). Kõige vähem on rääkimisharjutusi Kitsniku 2004. aasta õpikus (13).

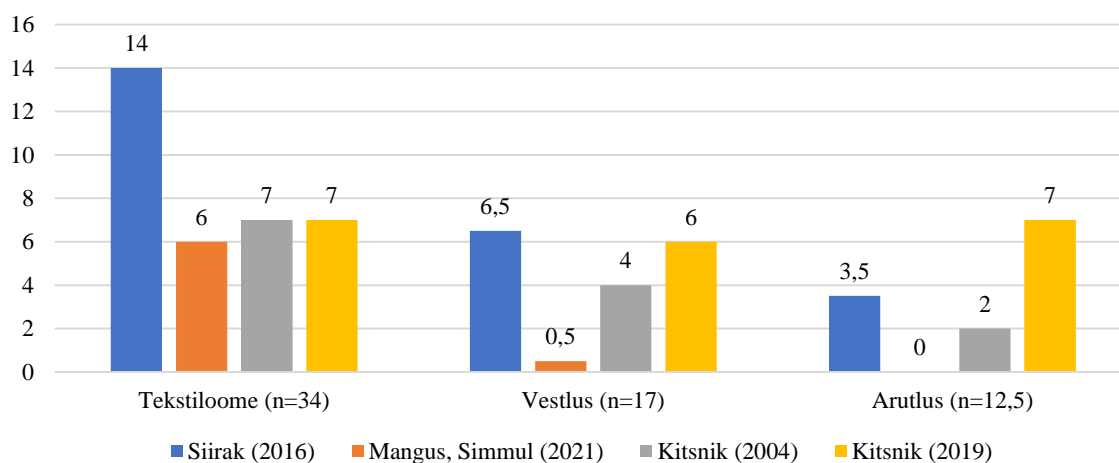
Siiraku õpikus domineerivad selgelt traditsioonilised vormimoodustusharjutused (14), mida on pool kõigist harjutustest. Esineb ka kordamisharjutusi (5,5) ja ümberjutustamisharjutusi

(4). Teisi harjutusi on väga vähe. Manguse, Simmuli õpikus on valdavalt samuti traditsioonilised vormimoodustusharjutused (15), küsimustele vastamise harjutused (10) ja tõlkimisharjutused (10). Esinevad ka mõned kordamisharjutused (4,5). Lausete moodustamise harjutusi on väga vähe ja ümberjutustamise harjutusi ei ole.

Kitsniku 2004. aasta õpikus on kokku üsna vähe harjutusi. Kõige rohkem (6) on lausete moodustamise harjutused, vormimoodustusharjutusi ja küsimustele vastamise harjutusi on võrdselt kolm. Teisi harjutusi on väga vähe või puuduvad need üldse. Seda õpikut iseloomustab rääkimisharjutuste seotus uue sõnavaraga ning suuliste vormimoodustusharjutuste vähesus. Kitsniku 2019. aasta õpikus ei domineeri ükski harjutuste tüüp. Kõige rohkem on vormimoodustusharjutusi (8,5) ja lausete moodustamise harjutusi (7,5). Kordamisharjutusi on 5 ja küsimustele vastamise harjutusi 4,5. Ümberjutustamise harjutusi on väga vähe ja tõlkimisharjutusi ei ole üldse. Rääkimisharjutusi iseloomustab seotus uute sõnadega (eriti lausemoodustamisharjutusi) ja õppijate endi eluga (eriti vormimoodustusharjutusi), aktiivõpe ja mängustatus.

Ainult rääkimisharjutustest ei piisa tegeliku spontaanse rääkimisoskuse arendamiseks. Selleks on kindlasti vaja teha rohkelt rääkimisülesandeid, millel ei ole keelelist eesmärki, vaid on suhtluseesmärk. Rääkimisülesannetes arendatakse oskust endal olemasolevat keelelist ressursi kiiresti kasutada (Thornbury, 2005; EKR, 2007; Larsen-Freeman & Andresen, 2016) Rääkimisülesannetel on alati suhtluslünk (ingl *communication gap*) (Ellis & Shintani, 2014; Prabhu, 1987; Larsen-Freeman & Andersen, 2016). Joonisel 4 on kujutatud rääkimisülesanded tüüpide kaupa.

Rääkimisülesanded tüüpide kaupa

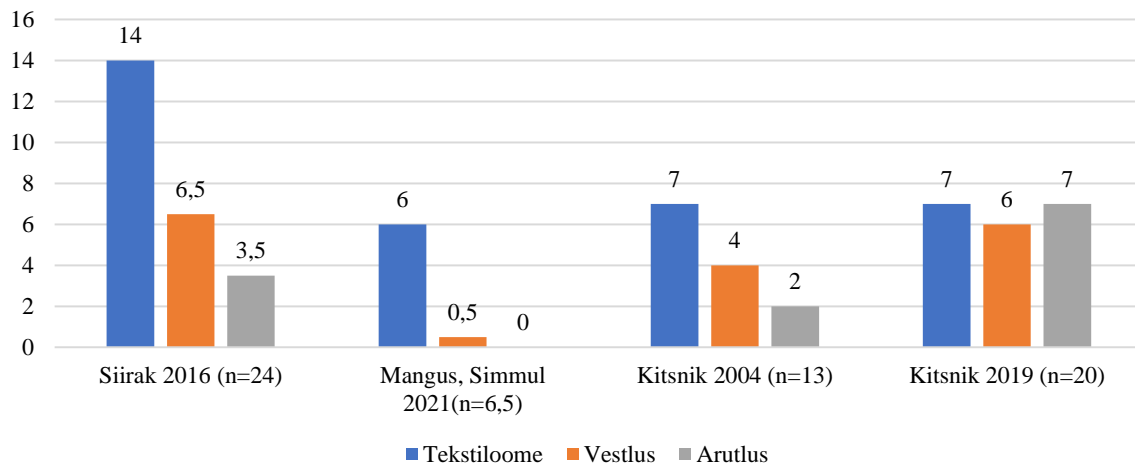
Joonis 4. Rääkimisülesanded õpikutes tüüpide kaupa (absoluutarvud)

Kõige rohkem (34) on kõigis õpikutes kokku tekstilooime ülesandeid, milles luuakse individuaalselt veidi pikemat teksti. Selgelt enim on tekstilooime harjutusi Siiraku õpikus (14). Ülejäänud kolmes õpikus on tekstilooime ülesandeid enam-vähem võrdselt 6–7. Siiraku õpikus on tekstilooimeülesanneteks jutustamine inimestest ja sündmustest, sh kasutatakse kohati ka autentseid fotosid, rollimängu, mõistatamist jmt. Samuti antakse kaaslastele soovitusi ja avaldatakse arvamust. Manguse, Simmuli õpikus räägitakse iseendast, oma tunnetest ja mõtetest, kasutades kohati ka autentseid pilte. Kitsniku 2004. aasta õpikus on tekstilooime ülesanded sageli seotud harjutustega: vastatakse küsimustele õpiku tekstide põhjal (vastused on leitavad tekstist) ning vastuseid tuleb ka põhjendada. Samuti jutustatakse kaaslastele teksti, mida nad ei ole lugenud. Kitsniku 2019. aasta õpikus jutustatakse samuti kaaslastele teksti, mida nad ei ole lugenud. Samuti esinetakse rollimängus, seletatakse paarilisele uusi sõnu, põhjendatakse oma arvamust ja antakse kaaslastele tagasisidet. Tekstilooimeülesanded on kõigis neljas õpikus seotud õpitavate teemadega ja üldiselt nähtud ette aktiivõppemeetodite abil sooritamiseks.

Vestlusülesandeid on kõigis õpikutes kokku 17. Manguse, Simmuli õpikus on selliseid ülesandeid vaid 0,5. Siiraku õpikus ja Kitsniku 2019. aasta õpikus on vestlusülesandeid samas suurusjärgus, 6–6,5. Vestlusülesanneteks on Siiraku õpikus kaaslaste küsimustele vastamine ja õpiku dialoogi eeskujul dialoogide pidamine ning ka üks rollimängulaadne ülesanne. Kitsniku 2004. aasta õpikus on vestlusülesanneteks rühmatööna probleemidele lahenduste leidmine, paarilisega tema huvitavast reisist vestlemine, mõistatamine ja rollimäng. Kitsniku 2019. aasta õpikus on vestlusülesanded sageli küsimustele vastamised rühmatööna ja mitmel korral seotud ka liikumise ning paariliste ja küsimuste vahetusega.

Arutusülesandeid on neljas õpikus kokku 12,5. Kõige rohkem on neid Kitsniku 2019. aasta õpikus – 7. Siiraku õpikus on 3,5 ja Kitsniku 2004. aasta õpikus 2 arutusülesannet. Manguse, Simmuli õpikus arutusülesandeid ei ole. Arutusülesanneteks on Kitsniku 2019. aasta õpikus väidete üle arutlemine ja oma arvamuse põhjendamine. Ka Kitsniku 2004. aasta õpikus tuleb pidada rühmaarutelu ja oma arvamust põhjendada. Siiraku õpikus tuleb väidelda ja oma arvamust põhjendada. Joonisel 5 on kujutatud rääkimisülesanded õpikute kaupa.

Rääkimisülesannete tüübid õpikute kaupa

Joonis 5. Rääkimisülesanded õpikute kaupa (absoluutarvud)

Kõige rohkem rääkimisülesandeid on Siiraku õpikus (24). Kitsniku 2019. aasta õpikus on 20 ja 2004. aasta õpikus 13 rääkimisülesannet. Kõige vähem rääkimisülesandeid on Manguse, Simmuli õpikus, vaid 6,5.

Siiraku õpikus domineerivad selgelt tekstiloomed ülesanded, mida on 14. Õpikus on ka vestlusülesandeid (6,5) ja arutlusülesandeid (3,5). Tekstiloomed ülesandeid on kõige rohkem ka Kitsniku 2004. aasta õpikus (7) ja Manguse, Simmuli õpikus (6). Manguse, Simmuli õpikus muud muid rääkimisülesandeid ei ole, Kitsniku 2004. aasta õpikus on ka 4 vestlusülesannet ja 2 arutlusülesannet. Kitsniku 2019. aasta õpikus on tekstiloomed-, vestlus- ja arutlusülesanded tasakaalus (igat 6 või 7).

Kokkuvõttes esineb üheksanda klassi õpikutes nii rääkimisharjutusi kui ka -ülesandeid. Kolmes õpikus (Siirak, Kitsnik 2004, Kitsnik 2019) on harjutused ja ülesanded suhteliselt tasakaalus. Manguse, Simmuli õpikus domineerivad rääkimisharjutused. Rääkimisoskuse arendamise teoreetiliste põhimõtete järgi on rääkimisoskuse arenemiseks vaja kasutada rohkelt rääkimisülesandeid ning toetada nende sooritamist vajaduse korral rääkimisharjutustega. Seega oleks Manguse, Simmuli õpikusse soovitatav lisada rääkimisülesandeid.

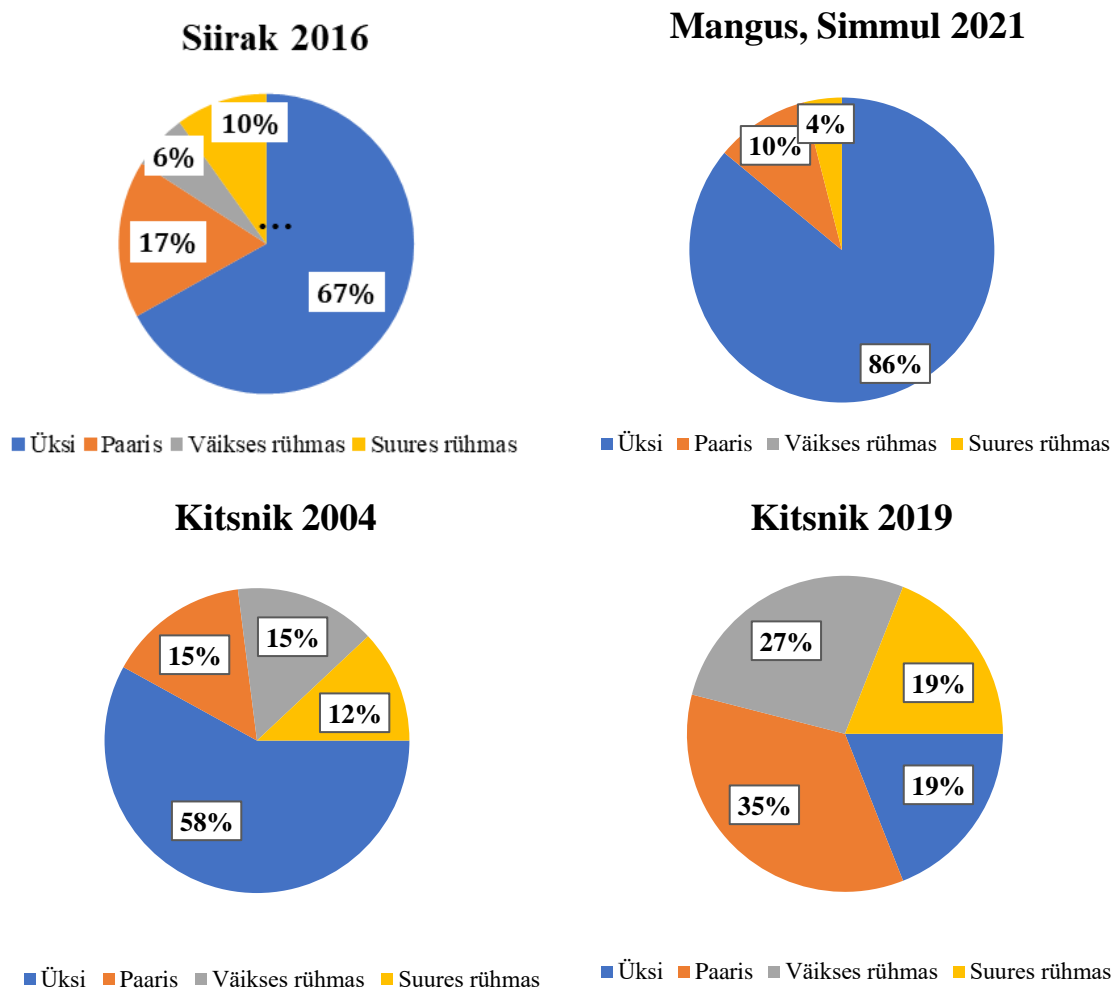
Rääkimisharjutuste tüüpidest esineb kokkuvõttes selgelt kõige rohkem vormimoodustusharjutusi, need on aga eri õpikutes küllaltki erinevad. Samuti esineb õpikutes rohkem lausemoodustusharjutusi, kordamisharjutusi ja küsimustele vastamise

harjutusi. Rääkimisülesannete tüüpidest esineb enim tekstiloomeülesandeid, poole vähem on vestlusülesandeid ning veel vähem arutlusülesandeid. Rääkimisõskuse arendamise teoreetiliste põhimõtete järgi on vaja kasutada eri tüüpi ülesandeid ja harjutusi, mis arendavad rääkimise erinevaid alaoskusi. Seega võiks õpikute rääkimistegevuste tüübid läbi vaadata ning vajaduse korral mitmekesistada.

6.2. Teine uurimisküsimus

Teine uurimisküsimus on: milline on üheksanda klassi eesti keele kui teise keele õpikutes individuaalse tööna, paaristööna, rühmatööna ja kogu õpperühma tööna kavandatud rääkimistegevuste osakaal? Kuidas see jaotus vastab rääkimisõskuse arendamise teoreetilistele põhimõtetele?

Joonisel 6 on kujutatud rääkimistegevuste osakaal analüüsitud õpikutes rääkijate arvu järgi.

Joonis 6. Rääkimistegevused õpikutes rääkijate arvu kaupa (osakaal)

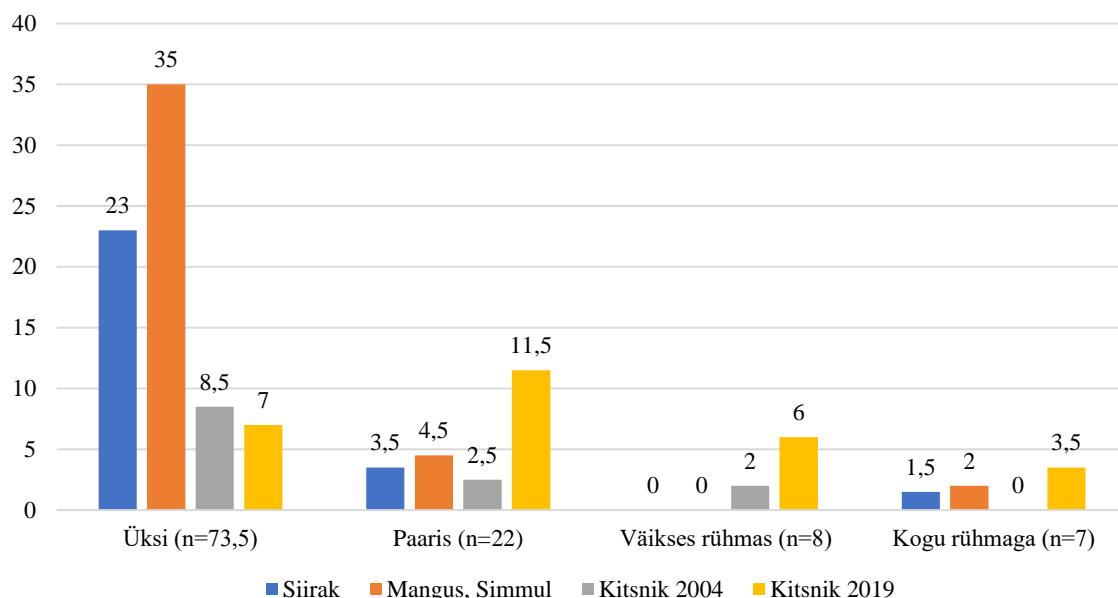
Rääkimistegevusi saab sooritada üksi, paaris, väikeses rühmas (3–5 inimest) või kogu õpperühmaga. Kolmes õpikus (Siirak; Mangus, Simmul; Kitsnik 2004) domineerivad üksi täitmiseks kavandatud rääkimistegevused (joonis 6), mida on üle poole kõikidest rääkimistegevustest (Kitsniku õpikus 58% Siiraku õpikus 67% ja Manguse, Simmuli õpikus eriti palju, 86%). Kitsniku (2019) õpikus on üksi kavandatud tegevuste osakaal ülejäänud õpikutest tunduvalt väiksem, vaid 19%. Üksi täitmiseks on magistritöö analüüsis rühmitatud kõik need tegevused, mille puhul ei ole töökäsust näha, et neid sooritatakse mitmekesi. Ainult õpikuid analüüsid ei ole võimalik öelda, kuidas õpetajad tegelikus õppetöös üksi täitmiseks kavandatud rääkimistegevusi läbi viivad. Neid tegevusi võib teha sel viisil, et õppijad sooritavad tegevust ühekaupa ning ülejäänud õpperühm koos õpetajaga kuulab samal ajal seda pealt. Sellisel juhul on iga üksikõppija rääkimismaht kokkuvõttes väga väike. Samas on neid tegevusi võimalik korraldada ka nii, et õppijad töötavad paaris või väikestes rühmades ning sel juhul oleks iga üksikõppija rääkimismaht oluliselt suurem.

Paaris täitmiseks kavandatud õppetegevusi on kõige rohkem Kitsniku (2019) õpikus (35%). Siiraku õpikus ja Kitsniku (2004) õpikus on paaristoid ligikaudu võrdselt – vastavalt 17% ja 15%. Manguse, Simmuli õpikus on paaristoid 10%. Ka väikeses rühmas kavandatud rääkimistegevusi on enim (27%) Kitsniku 2019. a õpikus. Kitsniku 2004. a õpikus on selliseid rääkimistegevusi 15%, Siiraku õpikus 6% ning Manguse, Simmuli õpikus ei ole väikeses rühmas kavandatud rääkimistegevusi üldse. Kogu õpperühmaga kavandatud tegevusi on igas uuritud õpikus umbes sama palju kui väikeses rühmas planeeritud tegevusi. Kitsniku (2019) õpikus on selliseid tegevusi 19%, 2004. a õpikus 12%, Siiraku õpikus 10% ja Manguse, Simmuli õpikus 4%.

Individuaalse töö ajal saab arendada monoloogilist rääkimisoskust. Paaris- ja rühmatöös suhtlevad õppijad omavahel ning arendavad vestlus- ja arutlemisoskust (Thornbury, 2005; Kitsnik, 2019b). Rääkimisoskus kujuneb rääkides, seepärast on oluline, et iga õppija saaks tunnis piisavas mahus rääkida. Paaris- ja rühmatööd suurendavad iga õppija rääkimismahtu oluliselt (Kitsnik, 2020). Tõhusad on ka tegevused, mille käigus vahetatakse pidevalt paare. Sel viisil saadakse õpitavat mitu korda korrata ning harjutakse eri viisil rääkivate kaaslastega suhtlema (Thornbury, 2005; Kitsnik, 2019b). Õppetegevuste vaheldumine aitab ka hoida õppijate tähelepanu ja vältida õppetöö monotoonseks muutumist.

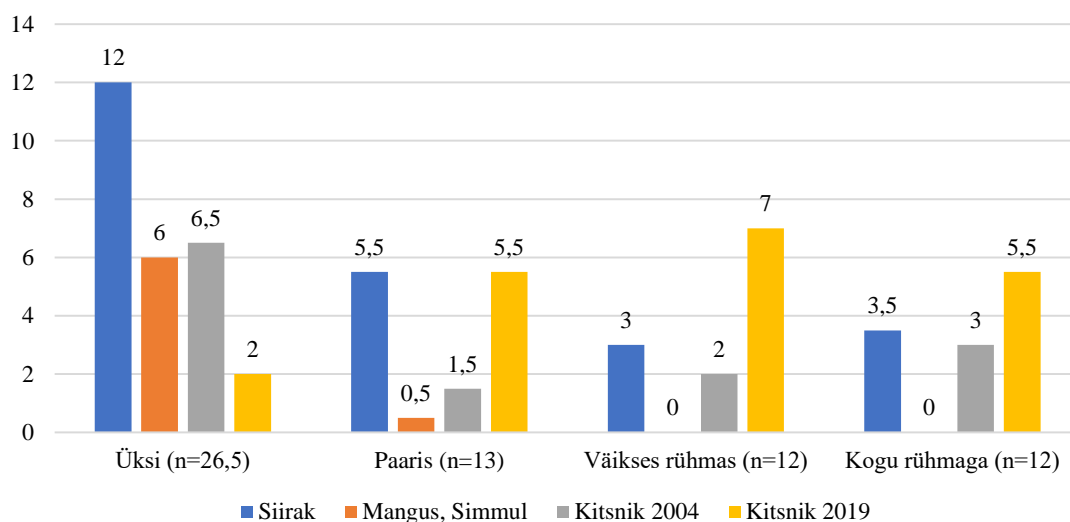
Joonisel 7 on näidatud rääkimisharjutuste jagunemine rääkijate arvu järgi ja joonisel 8 rääkimisülesannete jagunemine rääkijate arvu järgi.

Harjutused rääkijate arvu järgi

Joonis 7. Rääkimisharjutused rääkijate arvu kaupa (absoluutarvud)

Ülesanded rääkijate arvu järgi

Joonis 8. Rääkimisülesanded rääkijate arvu kaupa (absoluutarvud)

Joonisel 7 on näha, et kõigis õpikutes kokku on enim harjutusi (73,5) kavandatud üksi sooritamiseks, 22 harjutust on mõeldud sooritamiseks paaris, 8 väikestes rühmades ja 7 kogu õpperühmaga. Kõige rohkem on üksi tegemiseks mõeldud harjutusi Manguse, Simmuli õpikus – 35. Samuti on palju üksi tehtavaid harjutusi Siiraku õpikus – 23. Kitsniku õpikutes on üksi tehtavaid harjutusi märgatavalt vähem (2004. a – 8,5 ja 2019. a – 7).

Paaris tegemiseks kavandatud harjutusi on kõige rohkem Kitsniku (2019) õpikus, kokku 11,5 harjutust. Kolmes õpikus (Siirak; Mangus, Simmul; Kitsnik 2004) on paaris sooritatavaid harjutusi vähe (2,5–4). Väikestes rühmades sooritatavaid harjutusi on mõnevõrra vaid Kitsniku 2019. a õpikus – 6. Teistest õpikutest on neid mõnes vähe ja mõnes pole üldse. Kogu õpperühmaga kavandatud harjutusi on kõigis õpikutes vähe ja mõnes pole üldse.

Rääkimisharjutuste eesmärk on harjutada sõnavara ja -vormide, fraasi- ja lausestruktuuride, kõne- või vestlusstruktuuri ja keelefunktsioonide kasutamist, mida õppijad hiljem rääkimisülesannete edukaks sooritamiseks vajavad (Littlewood, 1981; Kitsnik, 2023). Vastavalt harjutatavale oskusele tuleks valida ka sobiv harjutuse vorm. Kordamisharjutusi võiks teha osa aega kogu õpperühmaga koos, eriti kui harjutatakse hääldust. Osa aega võiks ka kordamisharjutusi, nt dialoogide kordamist teha paarides, seejuures ka paaride vahetusega, mis siinses magistritöös klassifitseeruks kogu õpperühmaga töötamise alla. (Kärtner, 2000; Thornbury, 2006; Richards, 2006; Kitsnik 2019b) Kordamisharjutusi ei ole uuritud õpikutes üldiselt palju ning need on kavandatud täitmiseks üksi või paaris, mõnel korral ka kogu õpperühmaga.

Täpsusharjutusi (vormimoodustusharjutused, lausete moodustamise harjutused) (Kärtner, 2000; Thornbury, 2006; Richards, 2006) peaks kindlasti sooritama suurema osa ajast paarides või väikestes rühmades. See annab võimaluse tõsta iga õppija rääkimismahtu ning võimaldab õpitud teoreetilistel teadmistel automatiseeruda ja kiires rääkimisprotsessis kättesaadavamaks muutuda (Kitsnik, 2023; Mikk & Kitsnik, 2025). Siiraku õpikus ning Manguse, Simmuli õpikus on täpsusharjutusi palju ja suur osa neist on kavandatud üksi sooritamiseks, kuid esineb ka mõningaid mitmekesi sooritatavaid täpsusharjutusi. Kitsniku (2004) õpikus on täpsusharjutusi vähem, neist on samuti suurem osa kavandatud üksi täitmiseks, kuid osa ka mitmekesi sooritamiseks. Kitsniku 2019. a õpikus on suurem osa täpsusharjutustest kavandatud mitmekesi (paaris, väikses rühmas, kogu õpperühmaga) ning väiksem osa üksi sooritamiseks.

Ka ülesannete puhul on kõigis õpikutes kokku enim üksi sooritamiseks mõelduid ülesandeid – 26,5. Järgnevad võrdselt paarisülesanded (13), ülesanded väikestes rühmades (12) ja ülesanded kogu õpperühmaga (12). Kõige rohkem üksi sooritamiseks mõeldud ülesandeid on Siiraku õpikus – 12. Manguse, Simmuli õpikus ja Kitsniku 2004. a õpikus on üksi tegemiseks mõeldud ülesandeid ühepalju – 6 ja 6,5. Kitsniku 2019. a õpikus on üksi tehtavaid ülesandeid vaid kaks. Paaristööna kavandatud ülesandeid on Siiraku ja Kitsniku

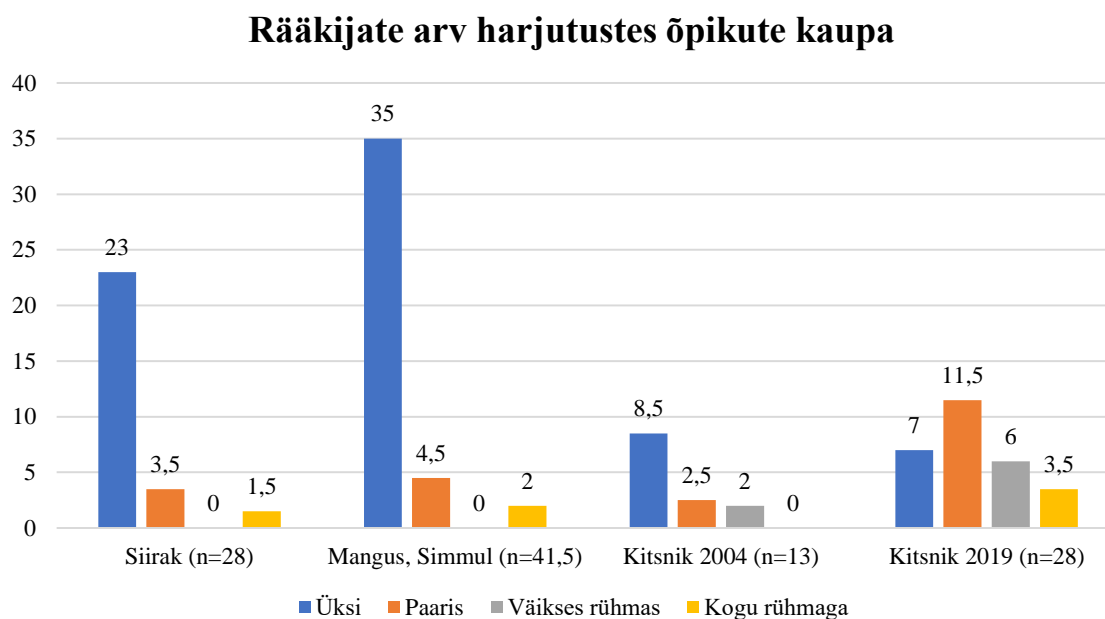
(2019) õpikutes võrdselt – 5,5. Teistest õpikutest on neid mõnes vähe ja mõnes puuduvad need üldse. Väikestes rühmades tegemiseks kavandatud rääkimisülesandeid on Kitsniku (2019) õpikus 7, teistes õpikutes vähem või mõnes üldse mitte. Kogu rühmaga plaanitud rääkimistegevusi on nii Siiraku kui ka Kitsniku 2004. a ja 2019. a õpikutes 3–5,5 ning Manguse, Simmuli õpikus sellised ülesanded puuduvad.

Ülesannetega saab harjutada nii monoloogilist tekstiloomet kui ka suhtlus- ja arutlusoskust, kusjuures viimased kaks tüüpi on alati polüloogilised ehk neis situatsioonides kõneleb kaks või rohkem osalejat. Monoloogilistes rääkimisülesannetes harjutatakse suulist tekstiloomet (EKR, 2024), mis on rääkimisoskuse arenguks kindlasti vajalik. Sellistes ülesannetes jutustatakse lugusid, tehakse esitlusi, avaldatakse oma arvamust vmt (EKR, 2024) ning kõneleb üks õppija. Samas ei peaks ka monoloogilist rääkimisoskust arendavaid ülesandeid tegema üksi, vaid neis ülesannetes tuleks kaaslastele disainida kuulamist nõudev tegevus, mis muudaks ülesande ka elulisemaks ja huvitavamaks. Vaadeldud materjalidest on Siiraku õpikus palju üksi tegemiseks kavandatud ülesandeid, need on lugude jutustamised, kirjeldamised, soovitusel kaaslastele. Manguse, Simmuli õpikus on kõik ülesanded mõeldud üksi tegemiseks, need on endast jutustamine, küsimuste esitamine õpiku autorile, teksti tegelase rollis rääkimine. Ka Kitsniku 2004. a õpikus on enim üksi sooritamiseks kavandatud ülesandeid, need on küsimustele vastamine, kaasõppijaile rühmatöö tulemuste tutvustamine, arvamuse avaldamine, põhjendamine. Kitsniku 2019. a õpikus on üksi sooritatavaid rääkimisülesandeid vaid kaks.

Vestlus- ja arutlusoskust arendavaid ülesandeid peab kindlasti sooritama mitmekesi: paaris, väikeses rühmas või kogu õpperühmaga. Neid ülesandeid tehakse tavaliselt läbi rollimängude või simulatsioonidena päriselulistel teemadel. (EKR, 2024; Thornbury, 2005; Kitsnik, 2023; Mikk & Kitsnik, 2025) Seejuures on paaristööl, tööl väikestes rühmades ja tööl kogu õpperühmaga oma eripärad ning need sobivad erinevate õpieesmärkide saavutamiseks.

Vaadeldud materjalidest on nii Siiraku kui ka Kitsniku (2019) õpikus paaris sooritamiseks kavandatud ülesandeid ühepalju. Siiraku õpikus on need dialoogi pidamine, kaaslastega vestlemine ning Kitsniku (2019) õpikus kaaslasega vestlemine, kaaslasega arutlemine, sõnade seletamine, kaaslasel küsimuste esitamine ja neile vastamine. Seejuures kasutatakse selles õpikus mitu korda ka paaride korduvat vahetust ülesande ajal. Kitsniku (2004) õpikus on kaks paaristööna tehtavat rääkimisülesannet ning Manguse, Simmuli õpikus sellised ülesanded puuduvad. Väikestes rühmades sooritatavaid ülesandeid on enim Kitsniku 2019.

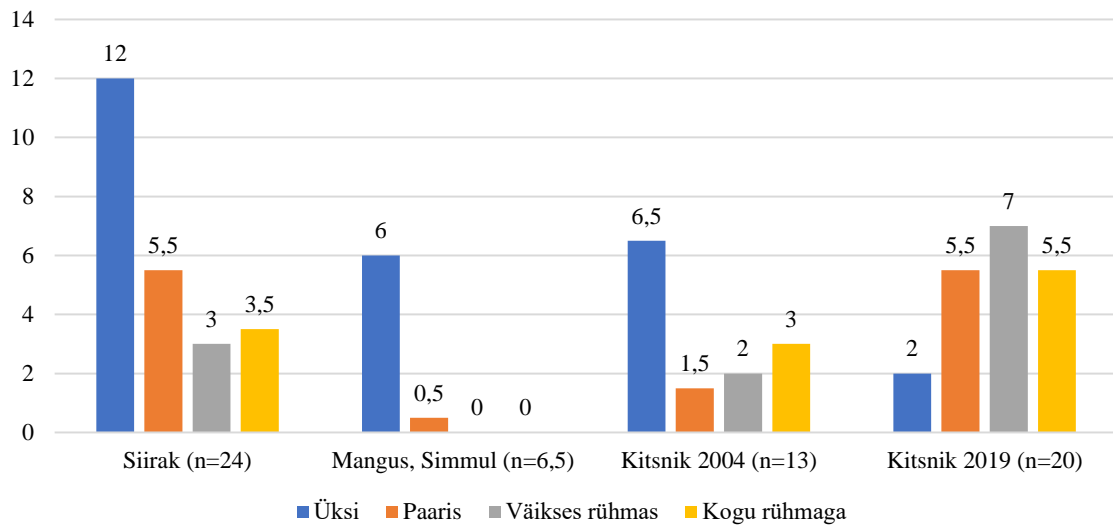
aasta õpikus ning need on vestlused ja arutelud. Siiraku õpikus ja Kitsniku (2004) õpikus on selliseid ülesandeid võrdselt 3 ning Manguse, Simmuli õpikus seda tüüpi ülesanded puuduvad. Sarnane pilt on ka kogu õpperühmaga täitmiseks kavandatud ülesannete puhul. Kõige rohkem on neid Kitsniku 2019. aasta õpikus (5,5) Siiraku ja Kitsniku 2004. aasta õpikutes on neid enam-vähem võrdselt (4 ja 3) ning Manguse, Simmuli õpikus sellised ülesanded puuduvad. Joonisel 9 on välja toodud rääkijate arv rääkimisharjutustes ja joonisel 10 rääkimisülesannetes õpikute kaupa.

Joonis 9. Rääkijate arv rääkimisharjutustes õpikute kaupa (absoluutarvud)

Kui vaadata harjutusi õpikute kaupa, siis on näha, et nii Manguse, Simmuli kui ka Siiraku ja Kitsniku (2004) õpikutes domineerivad üksi tegemiseks mõeldud harjutused ning teisi viise on kasutatud suhteliselt vähe. Kitsniku (2019) õpikus on harjutused ühtlasemalt jagunenud, kõige rohkem on seejuures paaristööna mõeldud harjutusi ning mõnevõrra vähem üksi ja väikeses rühmas täitmiseks mõeldud harjutusi.

Rääkijate arv ülesannetes õpikute kaupa

Joonis 10. Rääkijate arv rääkimisharjutustes õpikute kaupa (absoluutarvud)

Ülesannete puhul on näha, et kolmes õpikus – Siiraku ning Manguse, Simmuli ja Kitsniku (2004) õpikus domineerivad üksi täitmiseks kavandatud ülesanded samuti nagu harjutuste puhulgi. Erinevalt harjutustest on aga nii Siiraku kui ka Kitsniku (2004) õpikus näha mõnevõrra rohkem mitmekesi täidetavaid ülesandeid. Manguse, Simmuli õpikus pole mitmekesi täidetavaid rääkimisülesandeid aga üldse. Kitsniku (2019) õpikus on vähe üksi täidetavaid ülesandeid, kuid kõik teised ülesannete viisid on jagunenud ühtlaselt.

Kokkuvõttes on analüüsitud õpikutes kõige rohkem üksi sooritatavaid rääkimistegevusi. Kolmes õpikus (Siirak; Mangus, Simmul; Kitsnik 2014) need domineerivad ning vaid ühes õpikus (Kitsnik 2019) on neid tunduvalt vähem. Rääkimisoskuse arendamise teoreetiliste põhimõtete järgi saab üksi rääkides arendada tekstiloomeoskust. Lisaks sellele on rääkimisoskuse juures väga oluline ka suhtlusoskus (vestlus- ja arutlusoskus), mida saab arendada vaid kaaslastega suheldes. Selleks sobib keeletunnis töö paaris, töö väikestes rühmades ning ka töö kogu õpperühmaga, kui see hõlmab omavahelist suhtlust. Õpikutes, milles domineerivad üksi sooritatavad tegevused, on paaris, väikestes rühmades ja kogu õpperühmaga sooritatavaid tegevusi selle võrra vähem. Kitsnik 2019. a õpikus on eri rääkijate arvuga õppetegevused jaotunud küllaltki ühtlaselt. Edaspidi tasuks kõigi õpikute puhul rääkimistegevuste sooritajate arv üle vaadata ja võimaluse korral muuta tegevusi paaris, väikeses rühmas ja kogu õpperühmaga tehtavaks või lisada selliseid tegevusi.

6.3. Kolmas uurimisküsimus

Kolmas uurimisküsimus on: kuidas on rääkimistegevused üheksanda klassi eesti keele kui teise keele õpikutes järjestatud? Kuidas vastab järjestus rääkimisoskuse arendamise teoreetilistele põhimõtetele?

Vaadeldud õpikute struktuur on küllaltki erinev. Siiraku õpik jaguneb suuremateks teemadeks, iga teema jaguneb omakorda tundideks ja kordamisosaks. Magistritöös on vaadeldud esimest teemat. Manguse, Simmuli õpik jaguneb lühikesteks teemadeks, mille hulgas on nii üldteemad kui ka grammatikateemad. Magistritöös on vaadeldud esimest seitset teemat. Kitsnik 2004. a õpik jaguneb suurteks teemadeks, mis omakorda rohkem ei jagune. Magistritöös on vaatluse alla võetud kaks esimest teemat. Kitsnik 2019. a õpik jaguneb kolmeks väga suureks peatükiks, mis omakorda nähtavalt alateemadeks ei jagune. Vaatluse alla on võetud esimene peatükk.

Üldiselt on õpikutes harjutused ja ülesanded esitatud vaheldumisi, sagedamini on järjest väike rühm üht tüüpi tegevusi, millele järgneb väike rühm teist tüüpi tegevusi. Harjutused ja ülesanded on üldiselt seotud õpitavate teemadega ja ka õpilaste eluga. Ühe harjutuste-ülesannete rühma sees tunduvad õppetegevused üldjuhul üsna loogiliselt järjestatud. Harjutused eelnevad ülesannetele ja valmistavad seega ülesannete sooritamist rohkemal või vähemal määral ette. Esineb aga ka ülesandeid, mis ei ole harjutustega ette valmistatud. Samuti esineb harjutusi, millele ei järgne nendega seotud ülesandeid.

B1-tase on iseseisva keelekasutaja tase, alates millest suudab inimene igapäevaelu situatsioonides suhtlemisega hakkama saama, ilma et suhtluspartnerid peaksid teda väga palju toetama (EKR, 2007). Selle oskuseni jõudmiseks peab B1-taseme õpikus olema kindlasti eri tüüpi rääkimisülesandeid, mis võimaldavad saavutada suhtluseesmärke ning kasutada kogu rääkijal endal olemasolevat keelelist ressursi (Thornbury, 2005; EKR, 2007; Larsen-Freeman & Andresen, 2016).

Rääkimisharjutusi peab olema nii palju kui vaja, kuid need ei tohi õpikus domineerida, vaid peavad toetama rääkimisülesanneteks valmistumist (Tomlinson, 2012; Kitsnik, 2023). Selleks võib vajaduse korral harjutada sõnavara, grammatilisi struktuure, lausestruktuure, vestlusstruktuuri, hääldest ehk anda õppijatele keelelist tuge (Euroopa keeleõppe raamdokument 2007; 2023; Goh, 2016). Harjutused peavad olema targalt valitud ja koostatud ning neil peab olema arusaadav, teemast lähtuv eesmärk. Samuti peab arvestama, et alates B1-tasemest pole kunagi võimalik kogu ülesande täitmiseks vajalikku keelelist

materjali enne põhjalikult läbi harjutada. See pole ka sugugi alati vajalik. Üsna palju toetab rääkimisoskuse omandamist keeleline sisend, eriti kuulamistekstid (Richards, 2006).

Tasemekohaseid, suhtluseesmärkide täitmiseks vajalikke, kuid veaohlikke keelendeid on aga kasulik harjutada. Kindlasti ei tohiks piirduda vaid vormimoodustusharjutustega, vaid kõrgemal tasemel on vajalik ka lausemoodustuse, tekstimoodustuse jm harjutamine (Euroopa keeleõppe raamdokument 2007; 2023; Goh, 2016).

Oluline on ka õppetegevuste järjestus rääkijate arvu järgi. Üksi, paaris, väikeses rühmas ja kogu õpperühmaga tehtavad tegevused võiksid esineda pigem vaheldumisi (Richards, 2006). Rääkimisharjutused ei tohiks olla teema lõpetajad, vaid teemad peaksid lõppema nõudlikumate rääkimisülesannetega. (Kärtner, 2000; Goh & Burns, 2012; Burns, 2019).

Vaadeldud õpikutest erineb Manguse, Simmuli õpik ülejäänutest selle poolest, et selles domineerivad rääkimisharjutused ja rääkimisülesandeid on vähe. Seetõttu on selle õpiku puhul rääkimistegevuste järjestust keerulisem analüüsida. Võib siiski märgata, et olemasolevad rääkimisülesanded on ette valmistatud sõnavara-, vormimoodustus- ja lausemoodustusharjutustega. Ülejäänud rääkimisharjutuste puhul domineerivad vormimoodustuse ja tõlkimise harjutused, millele ei järgne ülesandeid.

Siiraku õpikus on vaba rääkimise ülesanded üldiselt ette valmistatud sõnavara- ja vormiharjutustega. Mõned ülesanded ei ole ka ette valmistatud. Samuti harjutatakse mõnesid grammatikateemasid ainult vormimoodustuse tasemel, millele aga ei järgne kommunikatiivsed harjutused, milles oleks neid vorme vaja kasutada mingist suhtlusvajadusest lähtudes. Samuti ei ole teema kordamisosas esinevad harjutused alati seotud esimeses peatükis õpituga. Samuti ei peaks teema lõppema nii suure hulga kordamisharjutustega, vaid ülesannetega.

Kitsnik 2004. a õpikus on esimeses ja teises peatükis harjutuste ja ülesannete osakaal ja järjestus erinevad. Esimeses peatükis on ülesanded ette valmistatud erinevate harjutustega: sõnavara, vormimoodustus, lausemoodustus, vestlusskeem. Peatükk lõpeb nõudlikumate rääkimisülesannetega. Teises peatükis on aga harjutusi tunduvalt vähem ning mitmeid rääkimisülesandeid otseselt ette ei valmistata.

Kitsnik 2019. a õpikus on rääkimisülesanded ette valmistatud sõnavara-, vormimoodustus- ja lausemoodustusharjutustega ning üleminekud ühelt õppetegevuselt teisele tunduvad sujuvad.

Kokkuvõttes on õpikutes rääkimistegevused järjestatud erinevalt. Rääkimistegevuste järjestuse kohta on käesolevas magistritöös esitatud siiski vaid lühianalüüs. Põhjalikum analüüs nõuaks suuremahulisemat uuringut, kui käesolevas magistritöös on võimalik läbi viia.

6.4. Töö piirangud

Käesolevas magistritöös läbi viidud uuringul on mõned piirangud.

Esiteks oli igast õpikust vaatluse all vaid osa (umbes viiendik kogu õpikust). Samas on need õpikud süsteemse struktuuriga, mis tähendab, et kõik teemad ja peatükid on üles ehitatud suhteliselt ühtmoodi ja sisaldavad sama tüüpi õppetegevusi. Seega saab uuritud osade põhjal tuua välja õpikut iseloomustava üldpildi.

Teiseks ei ole analüüsitud rääkimistegevuste täpsemat sisu, sh nende jõukohasust ja kaasahaaravust õpilaste jaoks. Need on väga olulised näitajad, kuid nende uurimine on käesoleva magistritöö jaoks liiga mahukas.

Kolmandaks ei saa ainult õpikute analüüsi põhjal öelda, kuidas õpetajad rääkimisharjutusi ja -ülesandeid tundides läbi viivad. Õpetaja tegevusega võib näiteks muuta rääkimisharjutuse ülesandeks või vastupidi ning muuta rääkimistegevuste järjekorda. Õpikute kasutamist reaalses õppetöös tasuks uurida jätku-uuringus.

6.5. Järeldused

Magistritöö eesmärk oli selgitada välja käesoleval ajal kasutusel olevates üheksanda klassi eesti keele teise keelena õpikutes esinevad rääkimisoskust arendavate õppetegevuste tüübid, mahud ja järjestus ning leida nende vastavus rääkimisoskuse arendamise teoreetilistele põhimõtetele.

Uuringu põhjal on saadud ülevaade rääkimisoskust arendavatest õppetegevustest, mida erinevad autorid on oma õpikutes kavandanud. Vaadeldud neli õpikut on omanäolised. Esmapilgul on näha, et kolmes õpikus on rääkimisharjutused ja -ülesanded enam-vähem tasakaalus ning vaid ühes õpikus on harjutuste märgatav ülekaal ja ülesandeid väga vähe.

Põhjalikumal uurimisel on aga näha, et nii rääkimisharjutuste kui -ülesannete tüübid õpikutes on küllaltki erinevad. Kahes õpikus on märgatav ülekaal vormimoodustusharjutustel, ühes ka tõlkeharjutustel, ning vaid ühes õpikus on erinevad harjutuse tüübid enam-vähem tasakaalus. Ülesannete tüüpidest esineb kokkuvõttes rohkem tekstiloomeülesandeid, vähem vestlus- ja arutlusülesandeid, mis ühes õpikus puuduvad täielikult. Uuringud aga näitavad, et vestlus- ja arutlusülesanded on rääkimisoskuse arengus olulised.

Rääkijate arvu järgi on rääkimisharjutused kavandatud valdavalt üksi sooritamiseks, ühes õpikus on nii üksi, paaris, väikses rühmas kui kogu õpperühmaga tehtavad harjutused enam-vähem tasakaalus. Rääkimisülesanded on rääkijate arvu järgi kavandatud ühtlasemalt. Ainult ühes õpikus esinevad vaid üksi sooritavad ülesanded, teistes on nii üksi, paaris kui väikeses või kogu rühmas sooritamiseks kavandatud ülesandeid.

Magistritöö eesmärk polnud õpikuid hinnata ega üht või teist õpikut esile tõsta. Uurimistöö fookuses olid vaid rääkimisoskust arendavad õppetegevused ja kahtlemata tuleb arvestada, et need on vaid üks osa teisi osaoskusi, grammatikat ja sõnavara arendavate õppetegevuste kõrval. Samas on just rääkimisoskus praegu põhikooli lõpetajate üks nõrgemaid oskusi, mille arendamisega on vaja tegeleda. Eriti peaks tähelepanu pöörama rääkimisülesannete kasutamisele, sest rääkimisülesanded arendavad õppijate rääkimise automaatsust ja sujuvust, valmistades neid ette suhtluseks väljaspool õppekeskkonda, tavaelu olukordades.

Rääkimistegevuste puhul on väga oluline ka rääkimismaht, sest rääkimisoskus areneb rääkides. Eeltoodu põhjal aga on näha, et õpikutes on kavandatud palju üksi tehtavaid rääkimistegevusi. Õpetajad saavad neid küll arendada rohkem omavahelist suhtlemist nõudvamaks, kuid nagu senised uuringud näitavad, kasutatakse tundides liiga palju õppeviisi, mille korral räägib üks õpilane korraga. Oleks aga vaja teha rohkem paaris- ja rühmatöid, mille ajal saavad kõik õppijad palju rääkida ja nii oma rääkimismahtu oluliselt suurendada.

Rääkimisoskuse tõhusaks õpetamiseks on oluline ka see, et rääkimistegevused ei oleks sama tüüpi ja monotoonsed. Noortele huvitavad ja kaasahaaravad tegevused tekitavad rääkimismotivatsiooni ja haaravad õppijad tegevusest osa võtma. Erinevate õpikute uurimise põhjal võib välja tuua, et näiteks kordamisharjutusi võib kavandada täiesti erinevalt. Ühes õpikus on see kavandatud dialoogi lugemise, kordamise ja seejärel peast ettelugemisenä,

teises aga paariliste vahetustega ringi käies küsimusi esitades ja samaaegselt õpitavat materjali korrates.

Kindlasti on õppijatel põnev, kui tavapärased rutiinsed õppetegevused on kavandatud nii, et nendesse tuleb panustada oma fantaasia ja emotsioonidega. Magistritöös ei ole eraldi vaadeldud mängustatud tegevusi. Samas meeldisid mulle väga õpilastele kavandatud improvisatsioonilised tegevused, kus õpilased peavad pantomiimiga sõnu ära arvama või seletama hilinemise põhjuseid. Arvan, et selline õppimine on lõbus ja põnev, toob klassiruumi energiat ning tõhustab õppeprotsessi.

Uuritud õpikutes on erinev hulk rääkimisharjutusi ja -ülesandeid, samas pole nende hulk nii oluline kui tegevuste süsteemsus, eesmärgistatus ja sisukus. Siinkohal aga ei saa mainimata jätta, et õppetegevused viib läbi õpetaja ja õpetaja valib õppevahenditest selleks vajalikud tegevused. Õpetaja võib ise mõne õpikus igavana tunduva harjutuse või ülesande huvitavaks ja kaasahaaravaks muuta. Selline lähenemine õppematerjalile vajab kahtlemata oskusi ja kogemust. Vaatluspraktikal jäi mulle näiteks silma, kuidas õpetaja kasutas õpikust vaid osa tegevusi, muu kavandas ta ise, kasutades autentseid ja teemakohaseid video- ja infomaterjale. Hästi koostatud, hea ja loogilise ülesehitusega õpikut, milles on huvitavad ja arendavad rääkimistegevused, saab õpetaja aga kasutada oma igapäevatöös abimehena ja hoida niimoodi kokku lisamaterjali otsimisele kuluvat aega. Eriti oluline on see algajale õpetajale.

Minu magistritöö teema valiku üheks põhjuseks oli huvi vaadata süvitsi õpikutesse rääkimisoskust arendavate tegevuste võtmes, et ka ennast selles vallas professionaalselt arendada. Minu huvi suurendas eriti asjaolu, et praktikajuhendaja kasutas oma tunnis õpikut vaid osaliselt. Teoreetiliste allikatega tutvumisel sain hulga väärtuslikku teavet, mis on laiendanud mu teadmisi, avardanud silmaringi ja mida saan kahtlemata rakendada oma tulevases tegevuses. Ma ei saa öelda, et mind uuritud õpikutes midagi otseselt üllatas, võib-olla vaid see, et õpikud võivad nii erinevad olla. Õpikute analüüsimisel sain tegelikult vastuse oma sisemisele küsimusele õpikute valiku ja kasutamise kohta. Analüüsi käigus nägin, kuidas saab kavandada õppetegevust ja millised tegevused võivad olla huvitavad ja kaasahaaravad ning arendavad, milliseid aga tuleks vältida või minimaliseerida, et hoida õpilaste huvi õpitava vastu. Arvan, et selline mahukas uuring on mulle igati kasulik olnud ja õpetanud lisaks eeltoodule ka uurimistöö koostamist.

Käesolev uurimistöö võib huvi pakkuda nii õpetajatele kui õpetajate koolitajatele, kuna see annab ülevaate rääkimisharjutuste ja -ülesannete eesmärkidest ning erinevatest tüüpidest. Magistritöö materjali oleks võimalik kasutada õpetajate põhi- ja täiendkoolituses. Samuti oleks õpikute autoritel kasulik tutvuda magistritööga ja selle põhjal enda loodud õpikuid analüüsida ning järgmisi õpikuid kavandada.

Tulevikus võiks magistritöös valitud õpikute rääkimistegevuste uurimist jätkata õppetundide vaatlustega või tegevusuuringutega, kus võiks vaadelda, kuidas õpetajad erinevate õpikute rääkimistegevusi reaalses õppetöös kasutavad, mida välja jätavad ja mida täiendavad. Samuti oleks vaja uurida, kuidas areneb õpilaste rääkimisoskus erinevate õpikute järgi keelt õppides. Arvan, et selles suunas uurimisteemasid jätkub. Oluline on välja tuua need kitsaskohad, mis pikki aastaid on pidurdanud rääkimisoskuse arengut õppeprotsessis ja tõsta esile need suunad, mis aitaksid arendada õppijate rääkimisoskust sel viisil, et nad oleksid võimelised suhtlema eesti keeles nii koolis kui ka väljaspool kooli.

KOKKUVÕTE

Eesti keele kui teise keele oskus on väga tähtis nii üksikisiku kui Eesti riigi seisukohalt. Rääkimisoskus on seejuures suhtlemisoskuse oluline osa ja seda peaks arendama sel viisil, et õpilased oleksid võimelised suhtlema eesti keeles nii koolis kui ka väljaspool kooli.

Rääkimisoskusega on õpilastel aga siiani palju probleeme, vaatamata mahukale eesti keele õppele koolis. 2024. aastal sooritas põhikooli lõpueksamil ainult 53% õpilastest B1-taseme eksami. Põhjustena on toodud välja nii õpilaste väidetavalt madalat õpimotivatsiooni kui ka õppemetoodika arenguvajadusi. Tundides kasutatakse liiga vähe aktiivõpet ning õpilased ei saa piisavas mahus vabalt rääkida. Alates 2024. aasta 1. septembrist algas Eestis üleminek täielikult eestikeelsele õppele. Üleminek ei lahenda aga eesti keele oskuse probleeme iseenesest. Vajadus hea keeleõppe järele säilib, kuna nõudmised keeleoskusele tõusevad märgatavalt. Tundides kasutatavad õppetegevused valib ja viib läbi õpetaja, kes tugineb seejuures aga küllaltki palju õppematerjalidele. Seepärast on oluline õppematerjale arendada ning nende sisu ja tõhusust uurida.

Magistritöö eesmärk oli selgitada välja üheksanda klassi eesti keele teise keelena õpikutes esinevate rääkimisoskust arendavate õppetegevuste tüübid, mahud ja järjestus ning leida rääkimisoskust arendavate õppetegevuste vastavus rääkimisoskuse arendamise teoreetilistele põhimõtetele. Vaadeldud õpikud olid:

Õpik 1. Aino Siirak (2016). Eesti keele õpik vene õppekeelelega kooli 9. klassile. Tallinn: Koolibri.

Õpik 2. Inga Mangus, Merge Simmul (2021). Minu eesti keel. Eesti keele õpik vene õppekeelelega koolile. 9. klass. Tallinn: Kirjatark.

Õpik 3. Mare Kitsnik (2004). Eesti keele õpik vene õppekeelelega koolile 9. klass. Tallinn: Ilo.

Õpik 4. Mare Kitsnik (2019). Sõnajalaõis. Gümnaasiumi eesti keele kui teise keele õpik 1. osa B2.1. Tallinn: Koolibri.

Õpikud 1–3 on üheksanda klassi eesti keele kui teise keele tundides praegu kasutatavad õpikud. Õpik 4 on mõeldud nõrgematele kümnendatele klassidele, kuid sobib ka tugevamatele üheksandatele klassidele.

Magistritöös on püstitatud kolm uurimisküsimust:

1. Millised rääkimisoskust arendavad õppetegevused esinevad üheksanda klassi eesti keele kui teise keele õpikutes ja millised on nende osakaal? Kuidas õppetegevused ja nende osakaal vastavad rääkimisoskuse arendamise teoreetilistele põhimõtetele?

2. Millised on üheksanda klassi eesti keele kui teise keele õpikutes individuaalse tööna, paaristööna, rühmatööna ja kogu õpperühma tööna kavandatud rääkimistegevuste osakaal? Kuidas see jaotus vastab rääkimisoskuse arendamise teoreetilistele põhimõtetele?

3. Kuidas on rääkimistegevused üheksanda klassi eesti keele kui teise keele õpikutes järjestatud? Kuidas vastab järjestus rääkimisoskuse arendamise teoreetilistele põhimõtetele?

Magistritöö teoreetilis osas on antud ülevaade rääkimisoskuse olemusest ja rääkimisoskuse omandamisest esimeses ja teises keeles. On vaadeldud rääkimisoskuse õpetamist traditsiooniliste meetodite järgi ja kommunikatiivse lähenemise korral ning keskendunud rääkimisoskust arendavatele õppetegevustele – rääkimisharjutustele ja rääkimisülesannetele. Harjutused on keelelise eesmärgiga, keskendutakse sõnavara, grammatika, lausestruktuuri, vestlusstruktuuri, häälduse harjutamisele. Harjutustes antakse õppijaile toetust tegevuse sooritamiseks ning oodatakse ettemääratud keelelise materjali kasutamist. Harjutustel on üldjuhul olemas õiged vastused. Harjutuste tüübid on näiteks kordamisharjutused, täpsusharjutused, kommunikatiivsed harjutused. Ülesanded on suhtluseesmärgiga, sisaldavad suhtluslünka, õppijaile ei anta palju toetavat keelematerjali ning õppijad peavad kasutama kogu endal olemasolevat keelelist ressursi. Ülesannetel ei ole õigeid vastuseid. Ülesannete tüübid on keeleloomeülesanded, vestlusülesanded ja arutlusülesanded.

Magistritöö uurimismeetodiks on dokumendivaatlus ning analüüsimiseks on kasutatud nii kvalitatiivset kui kvantitatiivset sisuanalüüsi. Uurimisandmete kogumiseks on kõigepealt leitud õpikutest kõik rääkimistegevused. Seejärel on rääkimistegevused kantud tabelisse koos nende asukohaga õpikus, töökäsu ja tegevuse täitmisel kasutatava tugimaterjaliga. Järgmisel etapil on rääkimistegevused jaotatud harjutusteks või ülesanneteks ning nende alatüüpideks. Samuti on määratud, kas õpikus kavandatud tegevused on mõeldud üksi, paaris, väikses rühmas või kogu õpperühmaga sooritamiseks. Saadud andmete põhjal on koostatud arvulised kokkuvõtted iga õpiku harjutuste ja ülesannete tüüpide kohta. Iga tüübi kohta on toodud ka näiteid õpikust. Samuti on tehtud kokkuvõtte rääkimistegevuste

(harjutuste ja ülesannete) järjestusest. Uurimistöö lõpuks on koostatud üldkokkuvõtte ning võrreldud tulemusi rääkimisoskuse arenemise teoreetiliste seisukohtadega.

Uurimistulemused näitavad, et üheksanda klassi õpikutes on nii rääkimisoskust arendavaid harjutusi kui ülesandeid. Kolmes õpikus on need suhteliselt tasakaalus, ühes domineerivad harjutused. Rääkimisoskuse arendamise teoreetilistele põhimõtetele tuginedes on rääkimisoskuse arendamiseks vaja õppetegevuses kasutada piisavalt rääkimisülesandeid, seepärast oleks soovitatav vähese kogusega rääkimisülesannetega õpikusse neid lisada.

Rääkimisharjutuste tüüpidest esineb kõige rohkem vormimoodustusharjutusi, mis on aga õpikutes küllaltki erinevad traditsioonilistest mängustatuteni. Kahes õpikus esineb üsna palju lausemoodustusharjutusi, ühes õpikus küsimustele vastamise harjutusi ja tõlkeharjutusi. Rääkimisülesannete tüüpidest domineerivad kolmes õpikus tekstiloomeülesanded, ühes õpikus on tekstiloome-, vestlus- ja arutlusülesanded tasakaalus. Rääkimisoskuse arendamise teoreetiliste põhimõtete järgi on vaja kasutada eri tüüpi ülesandeid ja harjutusi, mis arendavad rääkimise erinevaid alaoskusi. Seega oleks vaja õpikute rääkimistegevuste tüübid läbi vaadata ning vajaduse korral mitmekesistada.

Uurimistulemused näitavad, et kolmes vaadeldud õpikus on ülekaalus üksi sooritatavad rääkimistegevused, ühes õpikus on erineva rääkijate arvuga õppetegevused tasakaalus. Teoreetiliste seisukohtade põhjal arendatakse üksi rääkides vaid tekstiloomeoskust. Sama oluline on aga vestlus- ja arutlusoskus, mida saab arendada vaid suheldes teistega. Keeletunnis on seepärast vaja kasutada rohkelt paaris- ja rühmatööd, aga ka tööd kogu õpperühmaga, kui see on seotud omavahelise suhtlusega. Seega tasuks õpikutes uuesti läbi vaadata rääkimistegevuste sooritajate arv ja võimalusel kas muuta või lisada tegevusi, mida sooritatakse kas paaris, väikeses rühmas või kogu õpperühmaga.

Vaadeldud õpikute põhjal võib välja tuua, et nende struktuur on küllaltki erinev. Õpikud jagunevad suuremateks ja väiksemateks peatükkideks, need omakorda alateemadeks või tundideks. Üldiselt on õpikutes harjutused ja ülesanded esitatud vaheldumisi, sagedamini on järjest väike grupp ühte tüüpi tegevusi, millele järgneb väike grupp teist tüüpi tegevusi. Ühes õpikus on aga rääkimisülesandeid liiga vähe, et analüüsida harjutuste ja ülesannete omavahelist järjestust. Harjutused ja ülesanded on üldiselt seotud õpitavate temadega ja ka õpilaste eluga. Harjutused eelnevad ülesannetele ja valmistavad seega ülesannete sooritamist

rohkemal või vähemal määral ette. Esineb aga ka ülesandeid, mis ei ole harjutustega ette valmistatud. Samuti on harjutusi, millele ei järgne nendega seotud ülesandeid.

Käesoleva magistritöö autor loodab, et uurimusest on kasu nii õpetajatele, õpetajate koolitajatele kui ka õpikute autoritele.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Argus, R. (2003). Eesti keele käändesüsteemi omandamine: esimestest sõnadest miniparadigmadeni. *Emakeele Seltsi aastaraamat*, 49, 23–49.
- Argus, R., Rüütmaa, T., Verschik, A. & Baird, P. (2021). *Mitmekeelsus, esimese ja teise keele omandamine. Peamistest teooriatest, uuringutulemustest ja õpetamismeetoditest. Kirjandusülevaade*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium / Tallinna Ülikool. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/mitmekeelsus-esimese-ja-teise-keele-omandamine-kirjandusulevaade_0.pdf (viimati vaadatud 19.01.2025)
- Asser, H., Kaalep, H.-J., Linnas, S., Mikk, J., Muischnek, K., Songe, M., Uiibo, H. (2004). Õpikute keerukuse analüüs arvutitel. M.-M. Sepper, J. Lepasaar, H. Metslang (Toim.). *Toimiv keel II. Töid rakenduslingvistika alalt*. Tallinn: TPÜ Kirjastus, 72–84.
- Baum-Valgma, T. & Šmõreitsik, A. (2010). *Aktiivõppe olemus. Aktiivõppe võtted eesti keele ja kultuuri õpetamiseks kutseõppeasutustes. Käsiraamat*. Tallinn: OÜ Vali Press.
- Bernhardt, K. & Meristo, M. (2023). Eesti keele omandamist toetavad tunnitegevused I kooliastme mitmekeelses klassis. *Philologia Estonica Tallinnensis*, 8, 179–200, <https://doi.org/10.22601/PET.2023.08.07>
- Burns, A. (2019). Concepts for Teaching Speaking in the English Language Classroom. *LEARN Journal: Language Education and Acquisition Research Network*, 12 (1), 1–11.
- Canale, M., & Swain, M. (1980). Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing. *Applied Linguistics*, 1, 1–47. <http://dx.doi.org/10.1093/applin/I.1.1>
- Chaney, A. L., & Burk, T. L. (1998). *Teaching Oral Communication in Grades K-8*. Boston: Allyn and Bacon.
- Eesti keele arengukava 2021-2035. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-09/htm_eesti_keeles_arengukava_2020_a4_web.pdf (viimati vaadatud 19.01.2025)
- Eesti Statistikaamet, (2024). Rahvastik. Rahvastiku jagunemine rahvuste järgi. <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/rahvastik> (viimati vaadatud 10.01.2025)
- Eksamite infosüsteem. Testide tulemuste statistika. <https://eis.ekk.edu.ee/eis/eksamistatistika> (19.01.2025)
- Ellis, R. (2009). Task-based language teaching: Sorting out the misunderstandings. *International Journal of Applied Linguistics*, 19(3), 221–246. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1473-4192.2009.00231.x>
- Ellis, R. & Shintani, N. (2014). *Exploring Language Pedagogy through Second Language Acquisition Research*. New York: Routledge.

- Euroopa keeleõppe raamdokument: õppimine, õpetamine ja hindamine (2007). Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.
- Euroopa keeleõppe raamdokument: õppimine, õpetamine ja hindamine. Sõsarväljaanne (2023). Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.
- Goh, C. C. M. (2016). Teaching speaking. – Willy A. Renandya, Handoyo Puji Widodo (eds.). *English Language Teaching Today: Linking Theory and Practice*. Bern: Springer, 143–159. https://doi.org/10.1007/978-3-319-38834-2_11
- Goh, C.C.M. & Burns, A. (2012). *Teaching Speaking: A Holistic Approach*. Cambridge University Press.
- Halliwell, S. (1992). *Teaching English in the Primary Classroom*. New York: Longman.
- Hausenberg, A.-R., et al (2008). Iseseisev keelekasutaja. *B1- ja B2-taseme eesti keele oskus*. Tallinn: REKK, Atlex.
- Hausenberg, A.-R., Kikerpill, T., Rõigas, M. Türk, Ü. (2004). *Keeleoskuse mõõtmine. Käsiraamat*. Tallinn: TEA.
- Hint, H., Jürine, A., Tragel, I. (2020). Suhtluspädevus. M. Pedaste (Toim.). *Üldpädevused gümnaasiumis*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 133–158. https://haridus.ut.ee/sites/default/files/2022-01/uldpadevused_gumnaasiumis.pdf
- Kaivapalu, A. (2021). Sihtkeelest ja sihtkeele õppest. Rmt Kaivapalu, A. & Eslon, P. (Toim.). *Eesti keele oskuse arenemine ja arendamine* (13–50). Tallinn: EKSA
- Kaivapalu, A., Martin, M. (2010). Mis on võõrkeeleõpe ja kuidas võõrkeelt õpitakse? (koost. P. Kanne). *Võõrkeeled: valdkonnaraamat põhikooliõpetajale*. Tallinn: Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus. <https://opekava.ee/mis-on-voorkeeleope-ja-kuidas-voorkeelt-opitakse/>
- Kaskman, A. & Küppar, M. (2010). Õppematerjalid vene kooli 5-nda klassi eesti keele õppeks. Magistriprojekt. Tartu Ülikool. <https://dspace.ut.ee/bitstreams/557b9d5c-7e48-4472-bb6c-cf1029ba6116/download>
- Kebbinau, M. H., (2013). 3. klassi keelekümluse õpiku analüüs. Magistritöö. Tallinna Ülikool. Kasvatusteaduste Instituut.
- Kingisepp, L. & Sõrmus, E. (2000). *Ülevaade võõrkeeleõppe meetoditest. Keeleõpetaja metoodikavihik*. Tallinn: Tea.
- Kitsnik, M. (2004). *Eesti keele õpik vene õppekeelega kooli 9.klassile*. Tallinn: ILO
- Kitsnik, M. (2014). Õppematerjali mõju gümnaasiumiõpilaste õpimotivatsioonile: „Praktiline eesti keel teise keelena: B2, C1“. *Philologia Estonica Tallinnensis*, 16, 172 – 197.
- Kitsnik, M. (2018). Kuidas areneb eesti õppijakeel ja miks just nii - kas õppijakeele korpus annab neile küsimustele vastused? *Keel ja Kirjandus*, 8-9, 663–682. DOI: 10.54013/kk730a4

- Kitsnik, M. (2019a). *Sõnajalaõis. Gümnaasiumi eesti keele kui teise keele õpik, I. osa, B2.1*. Tallinn: Koolibri.
- Kitsnik, M. (2019b). Eesti keele kui teise keele õppimine – kas raske töö või kerge lõbu? – *Keel ja Kirjandus*. 1–2, 39–57. <https://doi.org/10.54013/kk735a4>
- Kitsnik, M. (2020). Eesti keele kui teise keele õppematerjalide koostamise juhend. Teemakokkuvõte. https://sisu.ut.ee/wp-content/uploads/sites/265/oppematerjalide_koostamine_teemakokkuvote.pdf
- Kitsnik, M. (2023). Kuidas õppida eesti keeles rääkima? Rääkimisostkust arendavad ülesanded eesti keele kui teise keele B1-taseme täiskasvanute õpikutes. *Philologia Estonica Tallinnensis*, 8, 201–225. <https://doi.org/10.22601/PET.2023.08.08>
- Kitsnik, M. (2024). Eesti keele rääkimisostkuse arendamine B1-taseme õpiku ”Naljaga ...” ülesannete järgi: juhtumiuuring. *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja*, 34. 84–115. DOI: 10.5128/LV34.03.
- Kitsnik, M. & Hallas, P.-M. (2020). Mängustatud õppetegevuste mõju üheksanda klassi õpilaste suhtumisele eesti keele kui teise keele tundidesse. *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat* 16, 77–94. DOI: [10.5128/ERYa16.05](https://doi.org/10.5128/ERYa16.05)
- Kitsnik, M., & Mikk, K. (2021). Õppetegevuste haaravus, aktiivsus ja jõukohasus eesti keele kui teise keele täiskasvanute kursustel: õpetajate arvamuste analüüs. *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja*. 31. 153–190. <https://doi.org/10.5128/LV31.05>
- Kitsnik, M. & Pärn, M. (2024). Eesti keele kui emakeele õppe arendamise võimalusi mängustatud aktiivõppeülesannete abil täiskasvanute gümnaasiumis. *Emakeele Seltsi aastaraamat* 69, 56–79. [http://doi.org/10.3176/esa69.03](https://doi.org/10.3176/esa69.03)
- Kitsnik, M. & Soolu, M. (2020). Miks mõnikord kaob tuju eesti keelt õppida. Demotivatsioon üheksanda klassi eesti keele kui teise keele tundides. *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja*, 30, 124–154.
- Krashen, S., D. (2009/1982). *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Internet Edition. http://www.sdkrashen.com/content/books/principles_and_practice.pdf (viimati vaadatud 10.01.2025)
- Kundla, R. (2023). Ilmar Tomusk: me kontrollime õpetajate, mitte õpilaste eesti keele taset. *Ilmar Tomusk: me kontrollime õpetajate, mitte õpilaste eesti keele taset | Eesti | ERR* <https://2cm.es/O7fN> (viimati vaadatud 15.01.2025)
- Kärtner, P. (2000). *Kõnelemisostkuse arendamine. Keeleõpetaja metoodikavihik*. Tallinn: Tea.
- Kütt, A. (2023). 8-aastaste eesti laste keeleline areng ja selle seos keelelise kasvukeskkonnaga. Doktoritöö. Tallinna Ülikool. Humanitaarteaduste instituut.
- Larsen-Freeman, D. & Anderson, M. (2016/2011). *Techniques & Principles in Language Teaching. Third Edition*. Oxford University Press.

- Levelt, W. (1989). *Speaking: From Intention to Articulation*. Cambridge: Cambridge University Press
- Littlewood, W. (1981). *Communicative language teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mangus, I. & Simmul, M. (2021). *Minu eesti keel. Eesti keele õpik vene õppekeelega koolile. 9. klass*. Tallinn: Kirjatark.
- Mehisto, P., Marsh, D. & Martin, M. J. F. (2010). *Lõimitud aine- ja keeleõpe*. Tallinn. LAK raamat 189x249 bleed5.indd
- Metslang, H., Kibar, T., Kitsnik, M., Koržel, J., Krall, I., Zabrodskaja, A. (2013). Kakskeelne õpe vene õppekeelega koolis. Uuringu lõpparuanne. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/10fc3c70-d7ce-40c0-877e-488d4db8d4e9/>
- Mikk, K. & Kitsnik, M. (2025, ilmumas). Rääkimisoskust arendavad õppetegevused täiskasvanute B1-taseme eesti keele kursustel. *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat, 21*.
- Novak, J. (2021). Õpilaste ja õpetaja hinnangud õppekomplektile Sõnajalaõis Magistritöö. Tartu ülikool, Eesti ja üldkeeleteaduseinstituut. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/74810>
- Nunan, D. (2004). *Task-Based Language Teaching*. Cambridge University Press. https://www.academia.edu/60617464/Task_based_language_teaching
- Pakula, H.- M. (2019). Teaching speaking. *Apples - Journal of Applied Language Studies*, 13(1), 95-111. <https://www.researchgate.net/publication/331455317>
- Prabhu, N. S. (1987). *Second Language Pedagogy*. Oxford: Oxford University Press.
- Põhikooli riiklik õppekava. (2023). RT I 10.08.2024, 2.
- Richards, J. C. (2006). *Communicative Language Teaching Today*. Cambridge: CUP
- Richards, J. C. & Rodgers, T. S. (2006). *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge University Press.
- Roosna, Schiffer (2024). Eesti keele teise keelena põhikooli lõpueksami aruanne 2024. Haridus- ja Teadusministeerium. <https://projektid.edu.ee/pages/viewpage.action?pageId=235029939>
- Ruutmets, K. & Saluveer, E. (2010). Võõrkeel. E. Kikas (Toim.) *Õppimine ja õpetamine esimeses ja teises kooliastmes*, 262–293.
- Siirak, A. (2016). *Eesti keele õpik vene õppekeelega kooli 9. klassile*. Tallinn: Koolibri
- Soodla, P., Puksand, H. & Luptova, O. (2015) Suhtluspädevus. Rmt Kikas, E. & Toomela, A. (Toim.) *Õppimine ja õpetamine kolmandas kooliastmes. Üldpädevused ja nende arendamine*, 147–179. Tallinn.
- Thornbury, S. (2005). *How to Teach Speaking*. Harlow: Longman.

Tomlinson, B. (2012). Materials development for language learning and teaching. – *Language Teaching*, 45 (2), 143–179. <https://doi.org/10.1017/S0261444811000528>

Vihman, V.-A. (2018). Pilk laste keelemandamisele. Teoreetilistest alustest ja kvantitatiivsetest lähenemistest. *Keel ja Kirjandus*, 8, 9, 622–642. <https://doi.org/10.54013/kk730a2>

Vihman, M. M., & Vija, M. (2006). The acquisition of verbal inflection in Estonian. *The Acquisition of Verbs and their Grammar: The effect of particular languages*, Springer, 269–295.

Õunapuu, L. (2014). Kärner, E. (Toim.) *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/3538e168-6012-4e90-8484-4bb59be8b14a/content>

LISAD

Lisa 1. Rääkimistegevused eesti keele õpikus vene õppekeeleaga kooli 9. klassile. Siirak, A. (2016)

Asukoht	Teema	Töökäsk	Harjutus/ ülesanne Üksi/ paaris/ rühmas/ kogu õpperühma- ga	Harjutuse tüüp (kordamine, vormimoodustus, lausete moodustamine, tõlkimine, küsimustele vastamine, ümberjutustamine)	Mida harjutatakse	Ülesande tüüp (tekstiloome, vestlus, arutus)	Mida õpitakse	Tugimaterjal
1. I teema, 1.tund, lk 7, teg 1	Sugupuu, perekond	Loe. Kontrolli, kuidas klassikaaslased jutust aru said. Esita neile teksti sisu kohta küsimusi.	Ülesanne, kogu õpperühmaga Harjutus, kogu õpperühmaga	Küsimustele vastamine 0,5	Teksti põhjal küsimuste esitamine. Küsimustele vastamine (vastused otse tekstist)	Vestlus 0,5	Küsimuste esitamine	Lugemistekst "Perekond Tammik"
2. I teema, 1.tund, lk 9, teg 5 esimene osa	Vaba aeg, huviringid	Lugege kaaslasega Tõnise ja Kadri vestlust. Mängige kahekõne õpikut kasutamata läbi.	Harjutus, paaris	Kordamine 1,0	Dialogi struktuur, lausete moodustamine	-	-	Õpiku dialog
3. I teema, 1.tund, lk	Vaba aeg, huviringid	Koostage klassikaaslastega samateemalisi kahekõnesid.	Ülesanne, paaris	-	-	Vestlus 1,0	Dialogi pidamine, kutsumine,	Õpiku dialog

9, teg 5, teine osa		Kutsuge sõpru mõnda huviringi.					kutsele vastamine	
4. I teema, 1.tund, lk 9, teg 6	Vaba aeg, huviringid	Tundke huvi, millega tegelevad klassikaaslased koolist vabal ajal. Lugege õpiku küsimused läbi ja jätke need meelde. Esitage 2-3 õpilasele küsimusi õpikut kasutamata. Pange vastused lühidalt kirja ning hiljem jutustage, mida teada saite.	Harjutus, kogu õpperühmaga Ülesanne, kogu õpperühmaga	Kordamine 0,5	Küsimuste esitamine	Tekstiloom 0,5	Küsimustele vastamine. Kogutud info põhjal jutustamine.	Küsimused õpikus
5. I teema, 1. tund, lk 9, teg 7	Vaba aeg, harrastused	Võta tundi kaasa fotosid, mis kajastavad mõnda hobi. Jutusta sellest hobist teistele.	Ülesanne, üksi	-	-	Tekstiloom 1,0	Oma hobist jutustamine	Fotod oma hobi kohta
6. I teema, 1.tund, lk 11, teg 10	Perekond	Koosta iga arvsõna/omadussõnaga kolm lauset nii, et omadussõna oleks erinevais käändeis.	Harjutus, üksi	Vormimoodustus 1,0				Näited

7. I teema, 1.tund, lk 11, teg 11	Perekond	Jutusta, kui vanad on sinu pereliikmed.	Harjutus, üksi	Vormimoodustus 1,0	Pereliikmete vanusest rääkimine	-	-	Sõnavara, eelnev näidisharjutus
8. I teema, 2.tund, lk 12, teg 12, esimene osa	Perekond	Loe ja jutusta.	Harjutus, üksi	Ümberjutustamine 1,0	Teksti ümberjutustamine	-	-	Tekst „Perekond Tomberg“
9. I teema, 2.tund, lk 12, teg 12 teine osa	Perekond	Rollimäng. Valige pinginaabriga tekstist kõige huvitavam tegelaskuju ja mängige, et olete tema. Rääkige endast, oma perest ja hobidest.	Ülesanne, üksi	-	-	Tekstiloo 1,0	Endast, oma perest ja hobidest rääkimine	Tekst „Perekond Tomberg“, pildid
10. I teema, 2.tund, lk 13, teg 15	Sugupuu, perekond	Jäta meelde. Lisa omapoolseid näiteid.	Harjutus, üksi	Kordamine. 0,5 Lausete moodustamine 0,5	Lausekonstruktsioonide harjutamine	-	-	Küsimused, sõnad, näidislaused
11. I teema, 2.tund, lk 13, teg 16	Harrastused	Küsi klassikaaslastelt, mis on nende harrastused.	Harjutus, kogu õpperühmaga	Kordamine 0,5	Küsimuste esitamine	Vestlus 0,5	Küsimustele vastamine	Küsimused, sõnad, näidislaused

		Kasuta eelmise ülesande küsimusi.	Ülesanne, kogu õpperühmaga					
12. I teema, 2 tund, lk 14, teg 18	Harrastused	Leia lausetele sobivad jätkud. Seejärel loe lauseid klassikaaslastele ülesande teist osa kasutamata.	Harjutus, üksi	Kordamine 1,0	Lausestruktuur	-	-	Näidislaused, lause algused
13. I teema, 2. tund, lk 15, teg 20	Harrastused, keeleoskus	Tõlgi eesti keelde.	Harjutus, üksi	Tõlkimine 1,0	Lausestruktuur	-	-	Tekst vene keeles, tugisõnad eelmises harjutuses
14. I teema, 2. tund, lk 15, teg 21	Harrastused, keeleoskus	Vestle kaaslasega.	Harjutus, paaris Ülesanne, paaris	Kordamine 0,5	Küsimuste esitamine	Vestlus 0,5	Küsimustele vastamine	Küsimused õpikus
15. I teema, 2. tund, lk 15, teg 22	Harrastused, keelteoskus	Leia internetist keeltekooli koduleht, soovita klassikaaslastele osaleda pakutavatel kursustel. Põhjenda oma valikut.	Ülesanne, üksi	-	-	Tekstiloom 1,0	Info edastamine, soovimine, põhjendamine	Internetist saadud info

16. I teema, 2. tund, lk 16, teg 23		Asenda eelmise ülesande paksult trükitud sõnaühendid järgmistega.	Harjutus, üksi	Vormimoodustus 1,0	-	-	-	Näidislaused, sõnad
17. I teema, 2 tund, lk 16, teg 24		Koosta lauseid, kääna nimesid.	Harjutus, üksi	Vormimoodustus 1,0	-	-	-	Näidislaused
18. I teema, 2. tund, lk 17, teg 25		Täida lüngad antud nimedega.	Harjutus, üksi	Vormimoodustus 1,0	-	-	-	Laused, sõnad
19. I teema, 2.tund, lk 17, teg 27	Harrastused, keelteoskus	Mõttele fotodel kujutatud sündmustele järg.	Ülesanne, üksi	-	-	Tekstilooma 1,0	Sündmustest jutustamine	Fotod
20. I teema, 3.tund, lk 18, teg 28 esimene osa	Vanavanemad	Loe. Jutusta klassikaaslastele, mis sulle meelde jäi.	Harjutus, üksi	Ümberjutustamine 1,0	Teksti ümberjutustami ne	-	-	Tekst Vanavanemad
21. I teema, 3.tund, lk 19, teg 29	Vanavanemad	Töötage paarides. Kontrollige, kuidas te tunnete õpiku tegelasi.	Harjutus, paaris	Kordamine 0,5 Küsimustele vastamine loetud teksti põhjal 0,5	Küsimustele vastamine	-	-	Tekst Vanavanemad, küsimused

		Esitage teineteisele õpiku küsimusi.						
22. I teema, 3.tund, lk 19, teg 31	Vanavanemad	Koosta sõnaühendeid, pidama	Harjutus, üksi	Vormimoodustus 1,0	Lausestruktuur			Sõnad ja sõnaühendid
23. I teema, 3.tund, lk 19, teg 32		Koosta vene keeles lauseid, kus kasutad tegusõna <i>pidama</i> kahes tähenduses. Lisaks võid võtta ka eelmise ülesande sõnu ja sõnaühendeid. Palu klassikaaslast laused eesti keelde tõlkida.	Harjutus, üksi	Tõlkimine 1,0	Lausestruktuur			Eelmise harjutuse sõnad ja sõnaühendid
24. I teema, 3.tund, lk 20, teg 34	Puhkus turismitalus	Lugege koos kaaslasega reklaami. Te olete huvitatud puhkusest turismitalus koos perega. Helistage ja täpsustage puhkamisega seotud küsimusi, kokku 8-10 repliiki.	Ülesanne, paaris	-	-	Vestlus 1,0	Küsimuste esitamine, küsimustele vastamine	Reklaamtekst Sinialliku turismitalu kohta

25. I teema, 3.tund, lk 20, teg 35	Puhkus	Osalege väitluses teemal: „Puhkus turismireisil või turismitalus?“ Töötage rühmades.	Ülesanne, rühmas	-	-	Arutlus 1,0	Väitlemine	Reklaamtekst Sinialliku turismitalu kohta
26. I teema, 3.tund, lk 21, teg 38		Koosta iga sõnaühendiga lauseid 4-5 käändes.	Harjutus, üksi	Vormimoodustus 1,0	Lausestruktuur			Fraasid
27. I teema, 4. tund, lk 22, teg 39 esimene osa	Perekond	Loe ja jutusta, millest räägivad omavahel Katri ja Tõnis.	Harjutus, üksi	Ümberjutustamine 1,0	Teksti ümberjutustami ne	-	-	Tekst–dialog
28. I teema, 4.tund, lk 22, teg 39 teine osa	Perekond	Koostage pinginaabriga samasugune kahekõne, kus räägite mõnest oma sugulasest. Esitage see teistele.	Ülesanne, paaris	-	-	Vestlus 1,0	Kuulsast sugulasest rääkimine, nõuandmine	Tekst–dialog
29. I teema, 4.tund, lk 22, teg 40	Silmapaistev või populaarne õpilane	Nõustuge või ärge nõustuge. Põhjendage oma arvamust, tooge näiteid tuttavatest inimestest.	Ülesanne, üksi	-	-	Tekstiloo 1,0	Nõustumine, mitte- nõustumine, põhjenda- mine	Tekst–dialog

30. I teema, 4.tund, lk 23, teg 41 esimene osa	Silmapaistev või populaarne õpilane	Rühmatöö, arutelu kas on vaja olla populaarne, põhjendage arvamust.	Ülesanne, rühmas	-	-	Arutlus 0,5 Tekstiloom 0,5	Põhjenda- mine	Arutelu põhjal koostatud mõistekaart „Milline on populaarne õpilane?“
31. I teema, 4.tund, lk 23, teg 41 teine osa	Silmapaistev või populaarne õpilane	Tutvustage oma rühma arvamust klassikaaslastele.	Ülesanne, üksi	-	-	Tekstiloom 1,0	Arvamuse esitamine	Mõistekaart „„Milline on populaarne õpilane?““
32. I teema, 4.tund, lk 24, teg 49 esimene osa	Minu vanaisa	Lugege lühikirjandit ja arutage klassis, kes selle kirjutas, kas Katrin või Tõnis. Põhjendage oma arvamust.	Ülesanne, kogu õpperühmaga	-	-	Arutlus 1,0	Arvamuse avaldamine, põhjenda- mine	Tekst „Minu vanaisa“
33. I teema, 4.tund, lk 25, teg 49 teine osa	Minu vanaisa	Mida tehakse piltidel? Milliseid töid talus veel tehakse?	Harjutus, üksi	Lausete moodustamine 1,0	Lausete moodustamine	-	-	Kolm fotot, tekst „Minu vanaisa“
34. I teema,	Kordamine	Kirjelda klassikaaslastele mõnd kõigile	Ülesanne, üksi	-	-	Tekstiloom 1,0	Kirjeldami- ne	Eelmise harjutuse sõnavara

lk 26, teg 52		tuttavat inimest nii, et sa tema nime ei ütle. Kasuta ka eelmise ülesande sõnu. Lase ära arvata kellest on juttu.						
35. I teema, lk 26, teg 53	Kordamine	Lugege kaaslasega lühidialooge. Valige kaks ja esitage ilma õpikuta.	Harjutus, paaris	Kordamine 1,0	Dialoogi struktuur, lausete moodustamine	-	-	Õpiku dialoog
36. I teema, lk 28, teg 55	Kordamine	Too tundi huvitavaid fotosid perekonna albumitest. Koostage kaaslasega lühidialooge.	Ülesanne, paaris	-	-	Vestlus, 1,0	Dialoogi pidamine	Fotod perekonna-albumist
37. I teema, lk 28, teg 56	Kordamine	Kirjeldage teineteisele oma suguvõsa järgmise mõistekaardi järgi.	Ülesanne, paaris	-	-	Tekstiloom 1,0	Jutustamine	Mõistekaart
38. I teema, lk 29, teg 59 esine osa	Kordamine	Loe ja jutusta.	Harjutus, üksi	Ümberjutustamine 1,0	Ümberjutustamine	-	-	Tekst "Onu pessimist ja tädi optimist"

39. I teema, lk 29, teg 59 teine osa	Kordamine	Mõttele teksti põhjal piltidele sobivad pealkirjad. Kirjelda tegevuse kulgu esmalt pessimistlikult ja seejärel optimistlikult.	Ülesanne, üksi	-	-	Tekstiloomed 1,0	Loovjutustus	Kaks fotot
40. I teema, lk 30, teg 60	Kordamine	Kes on sinu arvates optimist? Kes on pessimist? Mida sa enda kohta arvad, kas oled rohkem pessimist või optimist? Miks?	Ülesanne, üksi	-	-	Tekstiloomed 1,0	Endast rääkimine, arvamuse põhjendamine	Õpiku tekst, sõnavara
41. I teema, lk 30, teg 61	Kordamine	Loe arvamusi. Kelle arvamusega nõustud, kelle omaga mitte? Väideldge tunnis samal teemal.	Ülesanne, kogu õpperühmaga	-	-	Arutlus 1,0	Väitlemine	Tekst „Kas suguvõsa kokkutulekud on vajalikud?“
42. I teema, lk 30, teg 62, esimene osa	Kordamine	Töötage rühmades. Koostage klassi esitlus teemal „Saage tuttavaks! Need on meie klassikaaslaste silmapaistvad sugulased“.	Ülesanne, rühmas	-	-	Vestlus 1,0	Klassikaaslaste kuulsatest sugulastest rääkimine	-

43. I teema, lk 30, teg 62, teine osa	Kordamine	Kandke see ette.	Ülesanne, üksi				Tekstiloome 1,0	Esitlus klassi- kaaslase kuulsatest sugulastest	-
44. I teema, lk 32, teg 66	Kordamine	Moodusta lauseid täismineviku jaatus- ja eitusvormis.	Harjutus, üksi	Vormimoodustus 1,0	-	-	-	-	Eelmise ülesande tegusõnad
45. I teema, lk 32, teg 67	Kordamine	Jätka oma näidetega täisminevikus.	Harjutus, üksi	Vormimoodustus 1,0	-	-	-	-	Lausealgused, näidislause
46. I teema, lk 34, teg 68	Kordamine	Kasuta täismineviku vorme koos korduvat väljendavate sõnadega (korduvalt, pidevalt).	Harjutus, üksi	Vormimoodustus 1,0	-	-	-	-	Sõnad
47. I teema, lk 34, teg 69	Kordamine	Muuda lauseid näidise järgi.	Harjutus, üksi	Vormimoodustus 1,0	-	-	-	-	Laused, näidis

48. I teema, lk 34, teg 70	Kordamine	Loe lauseid täisminevikus.	Harjutus, üksi	Vormimoodustus 1,0	-	-	-	Laused
49. I teema, lk 35, teg 71	Kordamine	Loe lauseid enneminevikus	Harjutus, üksi	Vormimoodustus 1,0	-	-	-	Laused
50. I teema, lk 35, teg 72	Kordamine	Koosta lauseid olevikus, liht- ja täisminevikus.	Harjutus, üksi	Vormimoodustus 1,0	-	-	-	Sõnad, näidis
51. I teema, lk 35, teg 73	Kordamine	Vaata fotosid ja leia igale neist sobiv pealkiri. Otsusta kas tahaksid/ei tahaks ise olla mõnes fotodel kujutatud tegevuses osaleja.	Ülesanne, üksi	-	-	Tekstiloom 1,0	Arvamuse esitamine ja põhjendamine	Neli fotot
52. I teema, lk 35, teg 73	Kordamine	Vali fotodest üks ja koosta selle põhjal jutt (10 – 12 lauset)	Ülesanne, üksi	-	-	Tekstiloom 1,0	Jutustamine	Neli fotot

Allikas: Siirak, A. (2016). Eesti keele õpik vene õppekeelega kooli 9. klassile. Magistritöö autori koostatud.

Lisa 2. Rääkimistegevused. Minu eesti keel. Eesti keele õpik vene õppekeelega koolile. 9 klass, Mangus, I., Simmul, M. (2021)

Asukoht	Teema	Töökäsk	Harjutus/ ülesanne / Üksi/ paaris/ rühmas/ kogu õpperühma-ga	Harjutuse tüüp (kordamine, vormimoodustus, lausete moodustamine, tõlkimine, küsimustele vastamine, ümber- jutustamine)	Mida harjutatakse	Ülesande tüüp (tekstiloom , vestlus, arutus)	Mida õpitakse	Tugimaterjal
1. 1.teema, lk 7, teg 1 esimene osa	Suve- mälestused ja uus õppeaasta	Loe see kiri läbi ja vasta küsimustele.	Harjutus, üksi	Küsimustele vastamine 1,0	Teksti kohta esitatud küsimustele vastamine	-	-	Lugemistekst “Tere jälle!” (autorite kiri õppijaile)
2. 1.teema, lk 7, teg 1 teine osa	Suve- mälestused ja uus õppeaasta	Esita autoritele kirja kohta võimalikult palju täpsustavaid küsimusi.	Ülesanne, üksi	-	-	Tekstiloom 1,0	Küsimuste esitamine	Lugemistekst “Tere jälle!” (autorite kiri õppijaile)
3. 1.teema, lk 7, teg 2	Suve- mälestused	Räägi endast.	Harjutus, üksi Ülesanne, üksi	Küsimustele vastamine 0,5		Tekstiloom 0,5	Endast rääkimine	Küsimused, sõnaühendid, sõnad

4. 2.teema, lk 8, teg 1	Haridustee	Kuula ja korda. Kinnista uusi sõnu ja väljendeid.	Harjutus, üksi	Kordamine 1,0	Sõnade ja väljendite kinnistamine	-	-	Kuulamistekst, sõnad, väljendid
5. 2.teema, lk 9, teg 3 teine osa	Haridus	Loe tekst läbi ja vasta küsimustele.	Harjutus, üksi	Küsimustele vastamine 1,0	Küsimustele vastamine teksti põhjal.	-	-	Lugemistekst "Haridus Eestis", küsimused
6. 2.teema, lk 10, teg 4	Haridus	Kuula ja lõpeta laused teksti järgi.	Harjutus, üksi	Lausete moodustamine 1,0	Lausete lõpetamine teksti põhjal	-	-	Lugemistekst "Haridus Eestis", kuulatud lauseosad
7. 2.teema, lk 10, teg 5	Haridus	Räägi endast.	Harjutus, üksi Ülesanne, üksi	Küsimustele vastamine 0,5	Endast rääkimine. Lausete moodustamine küsimuste põhjal	Tekstiloome, 0,5	Endast rääkimine	Küsimused
8. 2.teema, lk 10, teg 6	Haridus	Tõlgi. Kuula lauseid vene keeles, tõlgi ja kontrolli ennast.	Harjutus, üksi	Tõlkimine 1,0	Tõlkimine, väljendite harjutamine	-	-	Kuulamistekst, venekeelne lugemistekst
9. 3.teema,	Osastava käände tähendus	Lõpeta laused	Harjutus, üksi	Vormimoodustus 1,0	Osastava käände harjutamine.	-	-	Lausemallid

lk 12, teg 4					Lausete moodustamine			
10. 3.teema, lk 13, teg 5	Osastava käände tähendus	Jätka lauseid	Harjutus, üksi	Vormimoodustus 1,0	Osastava käände harjutamine. Lausete moodustamine	-	-	Lausealgused, sõnad, pildid
11. 3.teema, lk 14, teg 6	Osastava käände tähendus Pere ja lemmikloomad	Ütle, kes ja keda armastab peres	Harjutus, üksi	Vormimoodustus 1,0	Osastava harjutamine. Lausete moodustamine malli ja sõnade põhjal	-	-	Pildid, sõnad, lausemallid
12. 3.teema, lk 14, teg 7	Osastava käände tähendus	Tõlgi. Kuula lauseid vene keeles, tõlgi ja kontrolli ennast.	Harjutus, üksi	Tõlkimine 1,0	Tõlkimine, Lausete moodustamine	-	-	Kuulamistekst, venekeelne lugemistekst
13. 3.teema, lk 14, teg 8	Osastava käände tähendus	Mängime trips-traps- trulli. Moodustage 2 võistkonda: üks võistkond märgib ristikesi, teine võistkond märgib nulle. Koostage laused osastavas käändes	Harjutus, kogu rühmaga	Vormimoodustus 1,0	Lausete moodustamine, osastava harjutamine	-	-	Sõnavara

14. 4.teema, lk 17, teg 7	Mitmuse osastav	Paaristöö. Koostage minidialoogid näite järgi.	Harjutus, paaris	Vormimoodustus 1,0	Minidialoogi harjutamine. Mitmuse osastava harjutamine	-	-	Lausemallid, sõnavara
15. 4.teema, lk 17, teg 8	Mitmuse osastav	Lõpeta laused.	Harjutus, üks	Vormimoodustus 1,0	Mitmuse osastava harjutamine, lausete moodustamine	-	-	Lausemallid
16. 4.teema, lk 18, teg 9 esimene osa	Mitmuse osastav	Loe jutuke “Suured linnad” läbi ja ütle, mida on veel linnades palju.	Harjutus, üks	Vormimoodustus 1,0	Mitmuse osastava harjutamine, lausete moodustamine			Jutustus “Suured linnad”
17. 4.teema, lk 18, teg 9 teine osa	Mitmuse osastav	Loe tekst peegelpildis	Harjutus, üks	Tõlkimine 1,0	Mitmuse osastava harjutamine	-	-	Jutustus “Suured linnad” venekeelne tekst
18. 4.teema, lk 18 teg 10	Mitmuse osastav	Lõpeta laused mitmuse vormis	Harjutus, üks	Vormimoodustus 1,0	Mitmuse osastava harjutamine	-	-	Lausemallid
19. 4.teema, lk 18 teg 11	Mitmuse osastav	Jätka iga loetelu vähemalt 15 sõnaga	Harjutus, üks	Vormimoodustus 1,0	Mitmuse osastav harjutamine	-	-	Lausealgused

20. 4.teema, lk 18 teg 12	Mitmuse osastav	Tõlgi. Kuula lauseid vene keeles, tõlgi ja kontrolli ennast.	Harjutus, üks	Tõlkimine 1,0	Tõlkimine, lauset moodustamine	-	-	Kuulamistekst, venekeelne lugemistekst
21. 5.teema, lk 19, teg 1	Õppeained	Kuula ja korda. Kinnista uusi sõnu ja väljendeid.	Harjutus, üks	Kordamine 1,0	Sõnade ja väljendite kinnistamine	-	-	Kuulamistekst, sõnad, väljendid
22. 5.teema, lk 20, teg 4	Õppeained	Vasta küsimustele.	Harjutus, üks	Küsimustele vastamine 1,0	Küsimustele vastamine	-	-	Küsimused, sõnad
23. 5.teema, lk 21, teg 7	Õppeained	Õelge, mida te teete nendes tundides, mida nendes tundides teha.	Harjutus, üks	Vormimoodustus 1,0	Lausete moodustamine (isikuliste ja umbisikuliste vormide harjutamine)	-	-	Lausealgused
24. 5.teema, lk 21, teg 8	Õppeained	Kuula ja korda. Kinnista uusi sõnu ja väljendeid.	Harjutus, üks	Kordamine 1,0	Sõnade ja väljendite kinnistamine	-	-	Kuulamistekst, sõnad, väljendid
25. 5.teema, lk 22, teg 10	Õppeained	Loe foorumi kirjad läbi ja üttele, ...	Harjutus, üks	Küsimustele vastamine 1,0	Küsimustele vastamine teksti põhjal	-	-	Lugemistekst, küsimused
26. 5.teema, lk 23, teg 11	Õppeained	Räägi endast.	Harjutus, üks Ülesanne, üks	Küsimustele vastamine 0,5	Küsimustele vastamine enda kohta	Tekstiloom 0,5	Küsimustele vastamine enda kohta	Küsimused

27. 5.teema, lk 23, teg 12	Õppeained	Tõlgi. Kuula lauseid vene keeles, tõlgi ja kontrolli ennast.	Harjutus, üksi	Tõlkimine 1,0	Tõlkimine. lausestruktuuri harjutamine	-	-	Kuulamistekst, venekeelne lugemistekst
28. 5.teema, lk 23, teg 13, teine osa	Õppeained	Loe, mida lapsed räägivad oma lemmikõppeaine test. Ütle, kellega sina kõige rohkem sarnaned.	Harjutus, üksi	Küsimusele vastamine 1,0	Küsimusele vastamine	-	-	Lugemistekstid
29. 5.teema, lk 25, teg 14	Õppeained	Vasta küsimustele	Harjutus, üksi	Küsimustele vastamine, 1,0	Küsimustele vastamine	-	-	Lugemistekstid, küsimused, pildid
30. 5.teema, lk 25, teg 16	Õppeained	Tõlgi. Kuula lauseid vene keeles, tõlgi ja kontrolli ennast.	Harjutus, üksi	Tõlkimine, 1,0	Tõlkimine	-	-	Kuulamistekst, venekeelne lugemistekst
31. 6.teema, lk 27, teg 2	Osastav kääne ja tegusõnad	Tõlgi.	Harjutus, üksi	Tõlkimine 1,0	Tõlkimine	-	-	Laused eesti keeles ja fraasid vene keeles.
32. 6.teema, lk 28, teg 3	Osastav kääne ja tegusõnad	Loe jutuke läbi, ütle, mille poolest sa Aleksandriga	Ülesanne, üksi	-	-	Tekstiloom 1,0	Arvamuse avaldamine teksti põhjal	Tekst "Minu lugu"

esimene osa		sarnaned või erined. Ütle, millest Aleksander ei rääkinud, kuigi lubas rääkida.						
33. 6.teema, lk 28, teg 3 teine osa	Osastav kääne ja tegusõnad	Jutustage “Minu lugu” ümber nii, nagu Aleksandra räägiks.	Ülesanne, üksi	-	-	Tekstiloomed, 1,0	Teksti jutustamine teise isiku seisukohalt.	Tekst “Minu lugu”
34. 6.teema, lk 28, teg 3 neljas osa	Osastav kääne ja tegusõnad	Räägi oma lugu.	Ülesanne, üksi	-	-	Tekstiloomed, 1,0	Oma loo jutustamine.	Tekst “Minu lugu”
35. 6.teema, lk 28, teg 4	Osastav kääne ja tegusõnad	Lõpeta laused	Harjutus, üksi	Vormimoodustus, 1,0	Osastava käände harjutamine, lausete moodustamine	-	-	Lausealgused
36. 6.teema, lk 29, teg 6	Osastav kääne ja tegusõnad	Tõlgi. Kuula lauseid vene keeles, tõlgi ja kontrolli ennast.	Harjutus, üksi	Tõlkimine, 1,0	Tõlkimine	-	-	Kuulamistekst, venekeelne lugemistekst
37. 6.teema	Osastav kääne ja tegusõnad	Räägi endast.	Harjutus, üksi Ülesanne, üksi	Küsimustele vastamine, 0,5	Küsimustele vastamine enda kohta	Tekstiloomed, 0,5	Endast rääkimine	Küsimused

lk 29, teg 7								
38. 6.teema, lk 29, teg 8	Osastav kääne ja tegusõnad	Mängime trips-traps- trulli. Moodustage 2 võistkonda: üks võistkond märgib ristikesi, teine võistkond märgib nulle. Mängud 1,2 - koostage nende sõnadega laused.	Harjutus, kogu rühmaga	Vormimoodustus 1,0	Lausete moodustamine Osastava harjutamine	-	-	Sõnavara
39. 7. teema, lk 30, teg 1	Huviringid	Kuula ja korda. Kinnista uusi sõnu ja väljendeid.	Harjutus, üksi	Kordamine 1,0	Sõnade ja väljendite kinnistamine	-	-	Kuulamistekst, sõnad ja väljendid
40. 7.teema, lk 31, teg 3	Huviringid	Vaata tabelist huviringe, mida kool pakub. Vasta küsimustele.	Harjutus, üksi	Küsimustele vastamine 1,0	Küsimustele vastamine tabeli põhjal.	-	-	Tabel, küsimused
41. 7.teema, lk 32, teg 5	Huviringid	Ütle millisesse huviringi sa sooviksid end registreerida.	Harjutus, üksi	Vormimoodustus 1,0	Lausete moodustamine	-	-	Lause-konstruktsioonid, sõnavara
42.	Huviringid	Kuula dialoogi. Ütle, mida	Harjutus, üksi	Küsimusele vastamine 1,0	Küsimusele vastamine	-	-	Kuulamistekst

7.ptk, lk 32, teg 7		õpetaja Kaidolt küsis.						
43. 7. teema lk 32 teg 7	Huviringid	Loe dialoogi peegelpildis	Harjutus, paaris	Tõlkimine 1,0	Dialoogi struktuuri harjutamine, lausete moodustamine	-	-	Venekeelne dialoog
44. 7.teema, lk 33, teg 8	Huviringid	Lugege kuulutus läbi ja koostage paaris sarnased dialoogid.	Harjutus, paaris	Lausete moodustamine 1,0	Dialoogi harjutamine	-	-	Näidisdialoog. Kuulutuse sõnavara
45. 7.teema, lk 33, teg 9	Huviringid	Vaata pilte ja ütle, millises trennis või huviringis lapsed käivad	Harjutus, üksi	Vormimoodustus 1,0	Käima + kus?	-	-	-
46. 7.teema, lk 34, teg 11	Huviringid	Koostage näite järgi paaris minidialoogid. Seejärel vahetage rollid. Küsimused esitage tabeli põhjal.	Harjutus, paaris	Vormimoodustus 1,0	Dialoogi harjutamine	-	-	Näidisdialoog. Kuulutuse sõnavara
47. 7.teema, lk 34, teg 12	Huviringid	Tõlgi. Kuula lauseid vene keeles, tõlgi ja kontrolli ennast.	Harjutus, üksi	Tõlkimine 1,0	Tõlkimine, väljendite harjutamine	-	-	Kuulamistekst, venekeelne lugemistekst

48. 7. teema TV (töövihik)	Huviringid	Tehke klassis küsitlus teemal "Klassikaaslaste huvid"	Harjutus, paaris Ülesanne, paaris	Kordamine 0,5	Küsimuse esitamine	Vestlus 0,5	Küsimustele vastamine	Tabel töövihikus
-------------------------------------	------------	---	--------------------------------------	---------------	--------------------	-------------	-----------------------	------------------

Allikas: Mangus, I., Simmul, M. (2021). Minu eesti keel. Eesti keele õpik vene õppekeelega koolile. 9. klass. Magistritöö autori koostatud.

Lisa 3. Rääkimistegevused eesti keele õpikus vene õppekeelegraafikule. 9. klass. Kitsnik, M. (2004)

Asukoht	Teema	Töökäsk	Harjutus/ ülesanne Üksi/ paaris/ rühmas/ kogu õpperühma- ga	Harjutuse tüüp (kordamine, vormimoodustus/lause moodustus, küsimustele vastamine, ümberjutustamine)	Mida harjutatakse	Mida õpitakse	Ülesande tüüp vestlus tekstiloome arutus	Tugi- materjal
1. 1. teema, lk 9, teg 1	Reisimine	Tutvu kuulutusega. Vasta küsimustele.	Harjutus, üksi Ülesanne, üksi	Küsimustele vastamine õpikuteksti põhjal (osaliselt ka see, mida tekstis ei ole) 0,5	Küsimustele vastamist kuulutuse põhjal	Küsimustele vastamine	Tekstiloome 0,5	Kuulutus, küsimused
2. 1. teema, lk 10, teg 3	Reisimine	Vestelge skeemi järgi. Kasutage ülesande nr 2 väljendeid.	Harjutus, paaris	Vestlusskeem 1,0	Harjutatakse kutsumist, kõhklemist, veenmist, põhjendamist, nõustumist	-	-	Vestlus- skeem, lausealgused, väljendid
3. 1. teema, lk 10, teg 4	Reisimine	Koosta rattaretket kohta järgmiste sõnadega küsimusi	Harjutus, üksi	Lausete koostamine etteantud sõnadega 1,0	Etteantud sõnadega küsimuste koostamist	-	-	Sõnad
4. 1. teema, lk 11, teg 5	Reisimine	Saad õpetajalt töölehed. Töötage juhise järgi. ÕPILANE A: Loe läbi "Retke kava" ja kirjuta üles ülesande nr 4 küsimuste vastused. Vestle	Harjutus, väikses rühmas	Küsimustele vastamine 1,0	-	-	-	Töölehed (retke kava, registreerimi- ne, retke korraldus)

		<p>paarilistega B ja C, leia vastused ülejäänud küsimustele. ÕPILANE B Loe läbi “Registreerumine” kava ja kirjuta üles ülesande nr 4 küsimuste vastused. Vestle paarilistega A ja C, leia vastused ülejäänud küsimustele. ÕPILANE C Loe läbi “Retke korraldus” kava ja kirjuta üles ülesande nr 4 küsimuste vastused. Vestle paarilistega A ja B, leia vastused ülejäänud küsimustele</p>						
5. 1. teema, lk 11, teg 6	Reisimine	<p>Kasuta järgmisi sõnu ja ütle, mis sulle ülesande 5 matka juures meeldib, mis ei meeldi ja mis jätab sind ükskõikseks.</p>	Harjutus, üksi	Küsimustele vastamine 1,0	-	-	-	Sõnad

<p>6. 1. teema, lk 13, teg 10</p>	<p>Reisimine</p>	<p>Saate õpetajalt sõnakaardid. Töötage õpetaja juhise järgi: Moodustage 3-4 liikmelised rühmad, iga rühm saab sõnakaardid. Panna need tagurpidi lauale ja ajada segi. Esimene õpilane võtab ühe kaardi ja moodustab sellel oleva sõnaga lause piltidel oleva matka kohta. Kaasõpilased kontrollivad, õige vastuse korral jääb kaart õpilasele, vea korral paneb õpilane kaardi lauale tagasi. Järgmine õpilane võtab kaardi ja jätkab jutustust. Mäng kestab ringis niikaua, kuni sõnakaardid on otsas. Võitjaks on kõige rohkem sõnakaarte kogunud õpilane.</p>	<p>Harjutus, väikses rühmas</p>	<p>Vormimoodustus 0,5 Lausete moodustamine etteantud sõnadega 0.5</p>	<p>Etteantud sõnadega lausete moodustamist</p>			<p>Pildid, sõnad-lause algused</p>
---	------------------	---	---------------------------------	---	--	--	--	------------------------------------

7. 1. teema, lk 15, teg 13	Reisimine	Vaata ülesande 11 sõnapaare ja ütle, kuidas need on ülesande 12 tekstiga seotud.	Harjutus, üksi	Lausete moodustamine (siduda sõnapaar ja tekstilõik, moodustades uue lause) 1,0	Lausete moodustamine sõnapaaride ja teksti põhjal	-	-	Lugemistekst Sõnad
8. 1. teema, lk 16, teg 14	Reisimine	Esita paarilisele ülesande 12 teksti kohta lihtmineviku küsimusi, kasutades järgmisi sõnu. Paariline vastab.	Harjutus, paaris	Vormimoodustus 0,5 Lausete moodustamine (teksti põhjal moodustada etteantud sõnadest küsimusi) 0,5	Küsimuste esitamine Lihtmineviku kasutamine Uute sõnade õppimine	-	-	Lugemistekst Sõnad
9. 1. teema, lk 16, teg 15	Reisimine	Leidke lahendusi probleemile, mis võib reisil tekkida. Nimetage veel võimalikke probleeme ja nende lahendusi.	Ülesanne, mitmekesi	-	-	Probleemidele lahenduste pakkumine, võimalike probleemide leidmine ja neile lahenduste pakkumine	Vestlus 1,0	Probleemide nimekiri, lause algus
10. 1. teema, lk 16, teg 16	Reisimine	Võrdle ülesannetes nr 5 ja 7 kirjeldatud rattamatka ning ülesandes nr 12 kirjeldatud Ivanovka reisi. Vasta küsimustele ja põhjenda vastust.	Harjutus, üksi Ülesanne, üksi	Küsimustele vastamine 0,5	Võrdlemine	Arvamuse avaldamine ja põhjendamine	Tekstiloome 0,5	Küsimused, tekstid õpikus
11. 1. teema, lk 17, teg 19 esimene osa	Reisimine	Moodusta laused. Ühenda lausealgus, esimese tulba	Harjutus, üksi	Lause koostamine ühendades 1,0	Liitlausete moodustamine, sidesõnade kasutamine	-	-	Lausealgused, lauselõpud, sidesõnad

		sõna(d), sobiv sidesõna teisest tulbast ja sobiv lauselõpp kolmandast tulbast.						
12. 1. teema, lk 18, teg 19 teine osa	Reisimine	Küsi paariliselt, kas ta võtaks pildil kujutatud asjad kaasa rattaretkele/ automatkale/välisr eisile Paariline vastab ja põhjendab.	Harjutus, paaris Ülesanne, paaris	Vormimoodustus 0,5	Küsimuste esitamine	Küsimustele vastamine, põhjendamine	Tekstiloome 0,5	Pilt, sõnad
13. 1. teema, lk 19, teg 20 esimene osa	Reisimine	Esita paarilisele tema huvitava reisi kohta küsimusi. Küsimuste esitamisel kasuta järgmises loetelus esitatud sõnu.	Ülesanne, paaris	-	-	Küsimuste esitamine Küsimustele vastamine /	Vestlus 1,0	Sõnad
14. 1. teema, lk 19, teg 20 teine osa	Reisimine	Jäta eelmise ülesande küsitluse vastused meelde. Jutusta paarilisele tema reisisid mälu järgi.	Harjutus, üksi	Ümberjutustamine 1,0	Teksti jutustamine	-	-	Paarilise vastused
15. 1. teema, lk 20, teg 22	Reisimine	Lugege teiste rühmade töid ja hinnake neid järgmiste punktide alusel. Leidke parim töö.	Ülesanne, kogu rühmaga Rühmatöö	-	-	Arvamuse esitamine Põhjendamine	Arutlus 1,0	Õppijate kirjutatud tekstid.

		Põhjendage oma arvamust.						
16. 2. teema, lk 21, teg 1/1,2	Edasi- õppimine	Vasta küsimustele. Mis on selle pildi mõte? Mis mõtteid see pilt sinus tekitab?	Ülesanne, üksi	-	-	Avaldada arvamust pildi põhjal	Tekstiloome 1,0	Küsimused, pilt
17. 2. teema, lk 22, teg 2/ küsimused 1,2	Edasi- õppimine	Vasta küsimustele.	Ülesanne, üksi	-	-	Avaldada arvamust	Tekstiloome 1,0	Küsimused
18. 2. teema, lk 23, teg 4	Edasi- õppimine	Jutusta tekstis kirjeldatud ametist paarilisele.	Ülesanne, üksi	-	-	Info otsimine ja jagamine	Tekstiloome 1,0	Tekstid
19. 2. teema, lk 24, teg 5	Edasi- õppimine	Vasta küsimustele juuksuri ja tuletõrjuja ameti kohta.	Ülesanne, üksi	-	-	Arvamuse avaldamine	Tekstiloome 1,0	Tekstid
20. 2. teema, lk 25, teg 6	Edasi- õppimine	Koosta lauseid, kasutades järgmisi sõnaalgusi ja nende all olevaid sõnu.	Harjutus, üksi	Vormimoodustus 0,5 Lausete moodustamine 0,5	Sõnavara kinnistamine: lausete koostamine mall lause ja sõnavara põhjal.	-	-	Sõnavara, lause algus
21. 2. teema, lk 26, teg 7	Edasi- õppimine	Moodusta piltide kohta lauseid. Kasuta ainsuse omastavat ja osastavat	Harjutus, üksi	Vormimoodustus 1,0	Pildi kirjeldamine, grammatika kinnistamine (om ja os kääne)	-	-	Pildid, sõnavara

22. 2. teema, lk 27, teg 9	Edasi- õppimine	Vali amet ülesande nr 1 pildilt. Kaaslased esitavad <i>kas-</i> küsimusi ja püüavad ära arvata, mis ameti sa valisid. Küsimustele võid vastata ainult ei, jah või mõnikord.	Ülesanne, kogu rühmaga	-	-	Küsimuste esitamine-teabe saamise eesmärgil (info lünk)	Vestlus 1,0	Pilt, olemasolev sõnavara
23. 2. teema, lk 28, teg 11	Edasi- õppimine	Otsusta, millised kolm ülesandes nr 1 nimetatud ameteist sind kõige rohkem/ kõige vähem huvitavad ja sulle kõige rohkem / kõige vähem sobivad. Põhjenda. Kasuta järgmisi väljendeid.	Ülesanne, üks Harjutus, üks	Lausete moodustamine 0,5	-	Arvamuse avaldamine põhjendamine	Tekstiloome 0,5	Sõnavara
24. 2. teema, lk 30, teg 14	Edasi- õppimine	Rühmatöö. Loe kokku, mitu iga märgiga tähistatud vastust on sul ülesandes nr 13. Moodustage 4 rühma selle järgi, mis märgiga vastuseid on teil kõige rohkem.	Ülesanne, väikses rühmas	-	-	Rühmasisene arutelu, info vahetus	Arutlus/ 0,5 tekstiloome 0,5	Testi vastused, läbitud testi tulemuste kirjeldused

		<p>Saate õpetajalt töölehe number 4. Töötage juhise järgi: iga rühm saab kaardi teise rühma tulemuste seletustega, millega on vaja tutvuda. Seejärel tuleb tulemusi tutvustada vastava rühma õpilaste järgmiste punktide abil: antud tüüpi inimeste tugevad ja nõrgad küljed, mis ametit võiksid seda tüüpi inimestele sobida, mida sellistele inimestele soovitaksite.</p>						
25. 2. teema, lk 32, teg 19 esimene osa	Edasiõppimine	<p>Saate õpetajalt töölehe number 6. Töötage juhise järgi. Kasutage ka järgmisi küsimusi. Õpilased jagunevad kahte rühma: edasiõppimise võimaluste otsijad ja koolide</p>	Ülesanne, kogu rühmaga	-	-	Info otsimine ja jagamine	Vestlus 1,0	Küsimused õpikus. Tekst töölehtedel.

		esindajad. Koolide esindajad saavad töölehed B,C,D, õppimisvõimalust e otsijad töölehe A. Õppimisvõimalust e otsijad küsitlevad kooli esindajaid.						
26. 2. teema, lk 32, teg 19 teine osa	Edasi-õppimine	Õppimisvõimaluste otsijad teevad saadud info põhjal kokkuvõtte oma valikust ning põhjendavad seda.	Ülesanne, üksi	-	-	Teabe jagamine, põhjendamine	Tekstiloome, arutlus 0,5. 0,5	Küsimused õpikus. Tekst töölehtedel.

Allikas: Kitsnik, M. (2004). Eesti keele õpik vene õppekeelega kooli 9. klass. Magistritöö autori koostatud.

Lisa 4. Rääkimistegevused õppekomplektis Sõnajalaõis B2.1. Gümnaasiumi eesti keele kui teise keele õpik 1.osa Kitsnik, M. (2019)

Asukoht	Teema	Töökäsk	Harjutus/ ülesanne Üksi/ paaris/ rühmas/ kogu õpperühma- ga	Harjutuse tüüp (kordamine, vormimoodustus, lausete moodustamine, tõlkimine, küsimustele vastamine, ümberjutustamine)	Mida harjutatakse	Ülesande tüüp: tekstiloome vestlus arutlus	Mida õpitakse	Tugi- materjal
1. 1. teema, lk 7, teg 1	Suve- mälestused	Käi klassis ringi ja tervita kõiki kaaslasi kättpidi ja sõnaliselt. Kasuta seejuures järgmisi väljendeid.	Harjutus, paaris, paaride vahetusega	Kordamine 1,0	Tervitus- väljendite kasutamine	-	-	Näidis- väljendid.
2. 1. teema, lk 8, teg 4c	Suve- mälestused	Pane kirja paar mõtet mis sul seda laulu kuulates pähe tulid. Jaga mõtteid kaaslastega.	Harjutus, kogu õpperühmaga	Kordamine 1,0	Mõtete ettelugemine	-	-	Laul „Valged ööd“
3. 1. teema, lk 9, teg 5b	Suve- mälestused	Töötage paaris järgmiste juhtnõõride järgi: üks õpilane esitab küsimuse, kasutades mõnd a-osa esimese veeru sõna, teine õpilane vastab, kasutades selles mõnd teise veeru sõna.	Harjutus, paaris	Lausete moodustamine 1,0	Küsimustele vastamist kasutades õpiku sõnu	-	-	Sõnavara

4. 1. teema, lk 10, teg 7	Suve- mälestused	Töötage järgmiste juhtnööride järgi: pane silmad kinni ja meenuta kolme suvesündmust. Joonista need eraldi lehele. Leia vestluskaaslane ja näita pilte. Vestluskaaslane räägib, mida näeb piltidel. Kommenteerige vastuseid. Vestluskaaslane esitab selle kohta küsimusi. Edasi vahetavad paarilised oma rollid ja tegevused korduvad. Seejärel otsitakse uus paariline, nii kolm kuni viis korda.	Ülesanne, paaris, paaride vahetusega	-	-	Tekstiloome 0,5 Vestlus 0,5	Teabe- vahetus, infolünk	Tööjuhis
5. 1. teema, lk 10, teg 8	Suve- mälestused	Töötage kolmekauparühmades järgmiste juhtnööride järgi: loe läbi blogipostitused ja tutvustatud teksti kohta väljenditega. Kasutades neid, jutusta oma tekst ümber rühmakaaslastele. Kuulajad esitavad paar küsimust, vasta kasutades oma fantaasiat.	Ülesanne, mitmekesi Harjutus mitmekesi	Ümberjutustamine fraaside abil 0,5	-	Vestlus 0,5	Küsimus- te esitamine ja vastamine	Tekst, fraasid
6. 1. teema, lk 12, teg 9	Suve- mälestused	Tööta järgmiste juhtnööride järgi: vali harjutuse 8 väljenditest see osa, mida enne pole kasutanud ja leia paariline, kellega pole harjutuse 8 täitmisel ühes rühmas olnud. Kasuta uusi väljendeid ja	Harjutus paaris	Ümberjutustamine 1,0	Teksti jutustamine	-	-	Tekst, väljendid

		jutusta talle oma loetud tekstist. Kuula paarilise jutustust.						
7. 1. teema lk 13, teg 12b	Suve- mälestused	Saate õpetajalt paberiribad, millele on kirjutatud a-osa harjutuse laused minavormis. Aseta lipikud tekst allapoole. Üks õpilane valib juhusliku riba ja näitab sellele kirjutatud lauset teistele panomiimiga. Teised püüavad ära arvata, mis tegevust ta näitab. Kui tegevus on ära arvatud, kinnitab seda näitleja lausega ja sedeli võtab järgmine. Kui ei, siis näitleja ütleb eitava lause ja paneb paberi lauale tagasi.	Harjutus, mitmekesi	Vormimoodustus 1,0	Lausete moodustamine, lihtmineviku harjutamine	-	-	Paberiribale kirjutatud laused harjutusest
8. 1. teema, lk 14, teg 14	Suve- mälestused	Töötage 4 kaupa rühmades järgmiste juhtnööride järgi: loe läbi ja kirjuta klassikaaslase teksti alla kommentaar (kasutades harjutuse 6 sõnu) ja üks küsimus teksti autorile. Vastake kordamööda teksti juurde kirjutatud küsimustele.	Ülesanne, mitmekesi	-	-	Vestlus 1,0	Küsimus- tele vastamine	Tekst, sõnavara
9. 1. teema, lk 14, teg 15	Suve- mälestused	Aruta a) paarilisega või väikses rühmas ja b) kogu õpperühmaga järgmiste väidete üle. Kasuta seejuures ka kõrval toodud väljendeid.	Ülesanne, paaris 0,5 mitmekesi 0,5	-	-	Arutus 1,0	Arutus	Väited, väljendid

10. 1.teema lk 14, teg 16	Vahetus- õpilane	Enne vahetusõpilase intervjuu kuulamist ennusta, kas väited on õiged või valed.	Harjutus, üksi	Väidete hindamine (võiks minna küsimustele vastamise alla)1,0	Ennustamine			Laused, pildid
11. 1. teema, lk 15, teg 18	Suve- mälestused /vahetus- õpilane	Pane kirja paar mõtet, mis sul intervjuu esimest osa kuulates tekkis. Aruta oma mõtteid a) paarilise ja b) terve õpperühmaga.	Ülesanne, paaris 0,5 mitmekesi 0,5	-	-	Arutlus 1,0	Arutelu	Intervjuu kuulamine
12. 1. teema, lk 15, teg 19	Suve- mälestused	Harjutuses 20 hakkad kuulama lühitutvustust Jaapani rahvastiku ja koolisüsteemi kohta. Enne kuulamist paku, mida võiksid järgmised arvud selles tekstis tähistada.	Harjutus, üks	Lausete moodustamine 1,0	Lausete moodustamine	-	-	Pildid, arvud
13. 1. teema, lk 16, teg 21	Suve- mälestused	Rääkige väikeses rühmas. Võrrelge Jaapanit Eestiga. Leidke kolm asja, mis on Jaapanis parem kui Eestis. Leidke kolm asja, mis on Eestis parem kui Jaapanis.	Harjutus mitmekesi rühmatöö Ülesanne,	Küsimusele vastamine 0,5	Võrdlemine	Arutlus 0,5	Arvamuse avaldamine	Olemasolev teave
14. 1. teema, lk 16, teg 22	Suve- mälestused	Harjutuses 23 hakkad kuulama Henri intervjuu kolmandat osa. Enne kuulamist töötage väikeses rühmas ja täiendage lauseid oma arvamuse järgi eri viisil.	Harjutus, mitmekesi	Lausete moodustamine 1,0	Lausete täiendamine kuulamisteskti põhjal	-	-	Lünkklased

15. 1. teema, lk 17, teg 25	Suve- mälestused	Töötage väikeses rühmas järgmiste juhtnõrde järgi: saate õpetajalt harjutuse 24 sõnalipikud. Pange need lauale tekst allapoole. Koostage improjutt Henrist. Võtke laualt kordamööda sõnalipik ja koostage lauseid nii, et iga järgnev jätkaks alustatud lugu.	Harjutus mitmekesi	Lausete moodustamine 1,0	Ühise jutu loomine	-	-	Sõnalipikud/ sõnavara
16. 1. teema lk 17, teg 27b		Loe läbi näitlauseid. Seleta oma sõnadega, milline on kaheosaliste tegusõnadega sõnajärg.	Ülesanne, üksi	-	-	Tekstiloome 1,0	Seletamine	
17. 1. teema, lk 17, teg 27c	Miks ma hilinesin	Töötage paaris järgmiste juhtnõrde järgi: moodustage kordamööda a-osa sõnadega lauseid, näidake neid kaaslasele pantomiimiga. Kaaslane püüab ära arvata lause. Vajadusel andke vihjeid.	Harjutus paaris	Lausete moodustamine 1,0	Lausete moodustamine mõistatamine		---	Sõnavara
18. 1. teema, lk 18, teg 28	Miks ma hilinesin	Töötage kogu õpperühmaga järgmiste juhtnõrde järgi: paarides saate h 27 sõnadega lipikud. Mõelge saadud sõnadega välja põhjuseid, kuidas võib kooli hilinemist selgitada. Arutage paarilisega, kuidas seda näidata pantomiimiga. Üks paar läheb klassist välja, valitakse õpetaja	Ülesanne, mitmekesi Harjutus, mitmekesi	Vormimoodustus 0,5	Lausete moodustamine mõistatamine Lihtminevik	Vestlus 0,5	Arutamine	Sõnavaralipikud

		rolli täitja. Õpilased tulevad sisse ja vabandavad. Õpetaja esitab hilinemise kohta küsimusi, õpilased näitavad pantomiimiga. Õpilased ja õpetaja püüavad ära arvata, moodustavad lauseid.						
19. 1.teema lk 20, teg 31		Töötage paarides juhtnööride järgi: Mõttele välja lause, kus saad kasutada nii ennemineviku kui lihtmineviku vorme. Joonista lause tahvlile. Teised püüavad ära arvata, mis lause joonistasid.	Harjutus, mitmekesi	Vormimoodustus 1,0	Lausete moodustamine lihtminevik, enneminevik	-	-	
20. 1. teema, lk 20, teg 32b		Töötage paaris. Seletage kordamööda harjutuse a-osa sõnu teiste sõnadega. Kaaslane mõistatab, mis sõna seletatakse.	Ülesanne, paaris	-	Alias, sõnade mõistamine	Tekstiloome 1,0	-Alias, sõnade mõistamine	Sõnavara
21. 1. teema, lk 20, teg 33		Töötage neljakaupa rühmades järgmiste juhtnööride järgi: jagage A4 leht joontega neljaks. Jagage rühmades h29 tekstid nii, et kaks saavad A teksti, kaks- B. Hakake joonistama neljapildilisi koomikseid. Esimene joonistab pildi ja jutumulli, kuhu kirjutab sobiva teksti. Järgmine joonistab pildile järje, nii kuni neljas liige joonistab oma pildi. Kui koomiks on valmis läheb	Harjutus, mitmekesi	Vormimoodustus 0,5 Lausete moodustamine 0,5	Koomiksi kirjeldamine, ennemineviku harjutamine	-	-	koomiks

		see esimesele tagasi, kes jutustab koomiksist kaaslastele, kasutades kolm korda ennemineviku vormi.						
22. 1. teema, lk 20, teg 34b		Töötage neljakaupa rühmades. Lugege oma seletuskirjad ette. Kuulajad esitavad täpsustavaid küsimusi. Vastake küsimustele.	Ülesanne, mitmekesi	-	-	Vestlus 1,0	Küsimuste esitamine, küsimustele vastamine	Loodud tekst, fantaasiaseletuskiri: „Miks ma kooli hiljaks jäin?“
23. 1. teema, lk 21, teg 35		Tutvu kuulutusega. Vasta selle all olevatele küsimustele.	Harjutus, üksi	Küsimustele vastamine 1,0	Küsimustele vastamine	-	-	Tekst, küsimused
24. 1. teema, lk 21, teg 36b	Vahetus-õpilane	Töötage paaris. Üks õpilane tahab väga õpilasvahetusse minna. Teine aga kahtleb, kas õpilasvahetus on ikka hea mõte. Avaldage kordamööda arvamust, kujuures igas arvamuses peab kasutama üht a-osa sõna.	Harjutus, paaris	Täpsus, lausete moodustamine 1,0	Lausete moodustamine etteantud sõnadega	-	-	Sõnavara
25. 1. teema, lk 24, teg 38	Vahetus-õpilane	Töötage samades rühmades nagu eelmises harjutuses Töötage järgmiste juhtnööride järgi: Õpilane A - lugeja, B - ennustaja, C- küsija. Lugeja	Harjutus, mitmekesi Ülesanne, mitmekesi	Ümberjutustamine 0,5	-	Arutlus 0,5	Arvamuse avaldamine	Küsimused teksti põhjal

		<p>loeb oma teksti esimese küsimuse, ennustaja räägib millest võiks lõigus juttu olla ja lugeja räägib sellest, millest tegelikult juttu tuleb, küsija esitab 2-3 teemakohast küsimust, mida koos arutatakse.</p> <p>Seejärel loeb lugeja järgmise küsimuse ja tegevused korduvad.</p> <p>Vahetage rolle kolm korda ja korrake tegevusi.</p>						
26. 1. teema, lk 25, teg 40	Vahetus- õpilane	<p>Töötage kogu õpperühmaga järgmiste juhtnööride järgi: iga õpilane saab pabeririba küsimusega h 39. Käi ringi ja leia paariline, esita talle oma küsimus. Paariline vastab ja esitab oma küsimuse. Leidke uus paariline ja korrake tegevusi palju kordi.</p>	Ülesanne, paaris paaride vahetus	-	-	Vestlus 1,0	Küsimus- tele vastamine	Küsimused
27. 1. teema, lk 25, teg 41b,c	Emotsioo- nid	<p>Töötage paaris. Näidake a-osa väljendeid teineteisele kordamööda pantomiimiga. Paariline mõistatab, mida näidatakse.</p> <p>Kasuta a-osa väljendeid oma paarilise kohta. Paariline kommenteerib.</p>	harjutus, paaris ülesanne, paaris	Kordamine 0,5		Tekstiloomed 0,5	Mõistata- mine	Väljendid, pantomiim, emotikonid

28. 1. teema, lk 26, teg 42	Emotsioonid	Töötage väikestes rühmades. Loe oma tekst kaaslasele ette. Kaaslased võivad kommenteerida või esitada küsimusi	Ülesanne, mitmekesi	-	-	Arutelu 1,0	Arvamuse avaldamine, küsimuste esitamine	Etteloetud lühitekst, sõnavara
29. 1. teema, lk 26, teg 43b		Töötage järgmiste juhtnööride järgi: moodustage viieliikmelised rühmad. Üks rühm tuleb klassi ette, teised küsivad mõne a-osa sõna tähendust. Rühm seletab tähendust nii, et iga rühmaliige ütleb korraga ühe sõna. Seejärel rühmad vahetuvad.	Harjutus, mitmekesi	Lausete moodustamine 1,0	Sõnade seletamine	-	-	Sõnavara
30. 1. teema lk 27, teg 46		Töötage kogu rühmaga järgmiste juhtnööride järgi: Saad õpetajalt lipikud, millel on väljendid ainsuse ja mitmuse osastavas. Leia paariline ja loe talle lipikul olev väljend ainsuses. Paariline ütleb sama väljendi mitmuses. Kontrolli ja paranda vajadusel. Sama teeb paariline, seejärel vahetage lipikud ja leia uus vestluskaaslane.	Harjutus, paaris, paaride vahetus	Vormimoodustus 1,0	Osastav	-	-	Sõnavara
31. 1. teema lk 28, teg 47		Töötage kogu rühmaga järgmiste juhtnööride järgi: saad õpetajalt lehe, millele kirjuta viis lauset, mis algavad	Harjutus, paaris, paaride vahetus	Vormimoodustus 1,0	Osastav	-	-	Lausealgused

		<p>näiteks. <i>Ma kuulen sageli ...</i> jne</p> <p>Lõpeta laused näidise järgi. Lase õpetajal kontrollida. Õpetaja kogub lehed, seejärel jagab lehed uuesti laiali. Saad juhusliku lehe. Käi ringi ja küsitle nii kaua, kuni leiad omaniku.</p>						
32. 1.teema lk 28 teg 48		<p>Tööta järgmiste juhtnõõride järgi: joonista paberile kolm asja, mida armastad ja kolm asja, mida kardad. Lehe teisele poolele kirjuta laused, kasutades osastavat. Leia paariline ja näidake vastastikku oma pilte. Arvake ära, mida teine armastab, mida kardab. Vestelge omavahel. Vahetage lehed ja otsige uus paariline.</p>	<p>Harjutus, paaris, paaride vahetus</p> <p>Ülesanne, paaris, paaride vahetus</p>	Vormimoodustus 0,5	Osastav	Vestlus 0,5	-	-
33. 1.teema lk 28 teg 49	Vahetus- õpilane	<p>Otsi internetist huvitav kuulamistekst VeniVidiVici või muu vahetusõpilaste teemalise teksti. Kuula mitu korda ja püüa aru saada. Jutusta kuuldust rühmakaaslastele. Vasta kaaslaste küsimustele. Kuulake mõnda huvitavat teksti koos. .</p>	Ülesanne, mitmekesi	-	-	<p>Tekstilooma 0,5</p> <p>Vestlus 0,5</p>	<p>Jutustami -ne, küsimuste esitamine, Küsimus- tele vastamine</p>	<p>Tekst õpilase valikul vahetus- õpilaste teemal.</p>
34.	Vahetus- õpilane	<p>Loe info vahetusõpilaste õiguste, kohustuste,</p>	Harjutus, üks	Väite hindamine (võiks minna		-	-	Tekst õpikus

1.teema lk 30 teg 51		stipendiumi ja kompensatsiooni kohta. Otsusta, kas esitatud väited on õiged või valed. Vale väite puhul ütle õige variant.		küsimustele vastamise alla) 1,0				
35. 1.teema lk 31 teg 52b	Vahetus- õpilane	Töötage paaris. Üks õpilane on õpilasvahetuse korraldaja ja teine osaleja. Osaleja esitab küsimusi õpilasvahetuse kohta ja korraldaja vastab küsimustele. Igas küsimuses ja vastuses kasutage ühte sõna harjutuse a-osast.	Harjutus, paaris	Küsimine ja vastamine etteantud sõnadega 1,0		-	-	Sõnavara
36. 1.teema lk 31 teg 53	Vahetus- õpilane	Loe läbi stipendiumikonkursi nõuded vahetusõpilase lühitutvustuse kohta. Pane õpik kinni ja proovi öelda peast, mis peab selles kirjas kirjutatud olema.	Harjutus, üksi	Kordamine 1,0	Loetud lausete peast kordamine.	-	-	Tekst õpikus "Vahetusõpilase lühitutvustus"
37. 1.teema lk 32 teg 54	Vahetus- õpilane	Töötage viiekaupa rühmas järgmiste juhtnõuete järgi: jagage vahetusõpilaste enesetutvustused A-F omavahel. Loe tutvustus läbi ja joonista kirjutajat iseloomustav piltskeem. Tutvusta autorit rühmakaaslastele. Analüüsi kirja vastavust harjutuses 53 nõuetele.	Harjutus, mitmekesi Ülesanne, mitmekesi	Ümberjutustamine 0,5	ümberjutustamine	Arutlus 0,5	Analüüsi- mine	Tekst

38. 1.teema lk 33 teg 56	Mitmuse käänded	Loe laused ette, nii et paksus kirjas olevad sõnad on mitmuse vormis.	Harjutus, üksi	Vormimoodustus 1,0	mitmuse käänded	-	-	-
39. 1.teema lk 34 teg 57	Mitmuse käänded	Tööta järgmiste juhtnööride järgi: kirjuta pabeririba ühele poolele lause, milles kasutad kaht sõna ainsuse vormis (v. a nim, os). Teisele poolele nii, et need sõnad oleks mitmuse vormis. Lase õpetajal kontrollida. Leia paariline ja loe ainsuse lause ette, paariline peab sama lause mitmuses ütleva. Vajadusel abista. Vahetage paberid ja leidke uus paariline, korrake tegevust.	Harjutus, paaris, paaride vahetus	Vormimoodustus 1,0	mitmuse käänded	-	-	-
40. 1.teema lk 34 teg 58a/b	Mitmuse käänded	Lõpeta laused enda kohta. Kasuta mitmuse vorme ja kirjuta vähemalt kolm fraasi. Töötage paaris. Ütle oma lausealgus koos omadussõnaga, nt <i>Ma tahaksin käia suurtel ...</i> Paariline pakub, kuidas su lause võiks lõppeda. Tehke nii kõikide sõnadega.	Harjutus, paaris	Vormimoodustus 1,0	Mitmuse käänded	-	-	-
41. 1.teema	Huvialad	Töötage paaris. Lõpeta a-osa lausealgused oma paarilise kohta. Paariline kommenteerib.	Harjutus, paaris Ülesanne,	Kordamine 0,5	Väljendite kinnistamine malli põhjal	Tekstiloome 0,5	Kommen- teerimine	Lausemallid

lk 34 teg 59			paaris					
42. 1.teema lk 35 teg 62	Vahetus- õpilane	Hakkate läbi mängima vahetusõpilase stipendiumi konkurssi. Tutvu soovitud kohta. Leia kolm soovitud, millega sul enda arvates probleeme pole, kolm, mida peaksid eriti jälgima. Põhjenda lühidalt.	Ülesanne üks,	-	-	Tekstiloome 1,0	Põhjendamine	Soovitused õpikus
43. 1.teema lk 35 teg 63	Konkursi intervjuu	Tutvu võimalike küsimustega, mida konkursiintervjuul võidakse küsida. Aruta kaaslastega, kuidas nendele vastaksid.	Ülesanne, mitmekesi	-	-	Arutlus 1,0	Arutlemine	Küsimused
44. 1.teema lk 36 teg 64	Konkursi intervjuu	Mängige õpilasvahetuse konkursi intervjuu läbi. Töötage väikestes rühmades juhtnõõride järgi: üks rühm on intervjuueerijad, kes istuvad laua taga. Teine kandidaadid, kes lähevad klassist välja. Ülejäänud on pealtvaatajad. Kandidaadid kutsutakse ükshaaval sisse ja küsitletakse. Intervjuueerijad teevad kandidaadi küsitluse põhjal endale lühimärkmeid, mille põhjal hiljem arutletakse iga kandidaadi tugevusi ja nõrkusi.	Ülesanne, mitmekesi			Vestlus 0,5 Arutlus 0,5	Konkursi intervjuu, Kandidaatide valiku arutelu, Põhjendamine	Intervjuu küsimustik

		Arutelu põhjal valitakse kaks kandidaati. Kandidaadid kutsutakse sisse ja neile antakse tagasisidet, mis nende juures meeldis, mis tekitas küsimusi. Lõpus nimetatakse kaks kandidaati ja põhjendatakse valikut. Seejärel tänatatakse kõiki kandidaate osaluse eest.						
45. 1.teema lk 36 teg 65	Vahetus- õpilane	Istuge ringis ja töötage järgmiste juhtnööride järgi: õpetajal on käes väike pall. Õpetaja esitab loetelust küsimuse, alustage arutelu kogu rühmaga. Kes soovib sõna, tõstab kae ja õpetaja viskab talle palli. Kelle käes on pall, see räägib ja viskab palli tagasi õpetajale. nii tegevus kordub, kuni arutelu on ammendatud ja minnakse üle järgmise küsimuseni. Õpetaja võib vahepeal teha lühikokkuvõtteid. Oluline on kuulata kaaslase mõtteid, neist aru saada ja täiendada vajadusel. Arutelus pole õigeid ega valesid vastuseid.	Ülesanne, mitmekesi	-	-	Arutlus 1,0	Arutelu	Küsimustik
46. 1.teema lk 37 teg 66	Arvamus- lõigu kirjutamine	Tutvu arvamuslõigu kirjutamise juhise ja näidislõiguga. Kas näidislõik vastab nõuetele. Too	Harjutus, üksi	Kordamine 1,0	Loetu põhjal näidete toomine	-	-	Tekst “Juhis”, “Näidislõik”

		näidislõigust näiteid nõuete täitmise kohta.						
47. 1.teema lk 37 teg 67b	Arvamus- lõigu kirjutamine	Töötage kolmekauparühmas. Loe kaaslaste tekste (h a-osas kahele küsimusele vastustest). Anna teksti autorile tagasisidet, kas tema tekst vastab nõuetele ja on huvitav.	Ülesanne, mitmekesi	-	-	Tekstiloome 1,0	Tagasisid e andmine	Kaasõpilaste tekstid
48. 1.teema lk 37 teg 68	Kokkuvõte	Mida sel teemal õppisid? Joonista eraldi lehele viis kujundit või pilti, mis õpitud sümboliseerivad. Jaga oma mõtteid kaaslastega.	Ülesanne, mitmekesi	-	-	Tekstiloome 1,0	Jutustamine	-

Allikas: Kitsnik, M. (2019). Sõnajalaõis. Gümnaasiumi eesti keele kui teise keele õpik, 1. osa. B2.1. Magistritöö autori koostatud.